

Luceafărul

Revistă pentru literatură,
□ □ artă și știință □ □

.....
Apare de douăori pe lună

.....
Redactor: Oct. G. Căslăuanu

An. XII. Nr. 13—14.

■ ■ Cuprinsul: ■ ■

M. Nicoară . . .	Episcopia de Hajdudorog și adevărul istoric.	I. N. Pârvolescu . . .	Spre culme (pozie).
St. O. Iosif . . .	Cântecul steagului. Cum le-am iubit . . . Romanjă (poezii).	T. Codru . . .	Cântăreața Vet. Triteanu.
I. Agârbiceanu . . .	O zi rea.	I. N. Pârvolescu . . .	Vecernie (pozie).
Maria Cunjan . . .	Cântece. Anotimpuri (poezii).	N. D. Mugur . . .	Cânturile mele (pozie).
O. C. T. . . .	Reprezentajii de operă în Ardeal.	I. Agârbiceanu . . .	Arhanghelii (roman).
Ecaf. Pitiș	Sonet (pozie).	P. Papazissu . . .	Știi cântecul poveștii noastre? . . . (pozie).
Gh. Pădure	Lupta contra legii Apponyl.		Maria B. Balulescu.
Ecaf. Pitiș	Cântec (pozie).	Ioan Georgescu . . .	Dramele lui Rich. Wagner.
		„Luceafărul“ . . .	† Sf. O. Iosif. — † Ilarie Chendi.
		Ion Iosif Schlopul . . .	Românii din America.

Cronici: Ion Brađ: Actualități. Însemnări: Goga scriitor dramatic. Organizația armatei rom. Vocea sângelui. Pentru armata română. Vremuri grele. „Cosânzeana“. O notă discordantă. Spicuirii . . .

Ilustrațiuni: 10 fotografii și tablouri privitoare la reprezentațiile de operă din Sibiu. — Operă românească în Brașov: Corul Reun. rom. de cântări din Brașov în „Cavalleria rusticana.“ 3 tablouri privitoare la congresul femeilor române din Brașov. — Maria Balulescu. — Richard Wagner.

Sibiu, 1 Iulie v. 1913

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bârsan, G. Bogdan-Dulcă, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Falma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghîbu, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Minar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărei postale.

Abonamentele, plăcite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul”, Sibiu (Nagyszeben).

Pentru lectura de petrecere recomandăm:

Adam, I., Aripă tăiată, nuvele. Cor. 2.—

Anghel, D., Fantome. Cor. 2.—

— Oglinda fermecată, fantazii. Cor. 1.50.

Beldiceanu, N. N., Chilia dragostei, nuvele. Cor. 1.50.

Caragiale, I. L., Schițe nouă. Cor. 1.50.

Cazaban, A., Între femeie și pisică. Cor. 1.50.

Ciotori, D. N., Calea robilor. Cor. 1.50.

Delavrancea, Liniște. — Trubadurul. — Stăpâniă odată. Cor. 2.50.

Dragoslav I., Volintirii. Cor. 1.80.

Dumbrava, B., Pandurul, rom. Cor. 3.—

Fogazzaro, A., Misterul poetului, roman. Cor. 1.80.

Giulescu, C. A., Privelști și Amintiri. Cor. 1.50.

Lovinescu, E., Scenete și fantezii. Cor. 1.25.

— Aripa morții, roman. Cor. 1.80.

Marian, L., Printre stropi. Cor. 1.50.

Maupassant, G. de, Inima noastră, roman trad. de I. C. Apostol. Cor. 2.50.

Michaëlis, K., Vârsta periculoasă. Jurnal unei femei. Cor. 1.50.

Negru, N., Mărturisiri, nuv. Cor. 2.—

Pamfile, T., Graiul vremurilor, povești. Cor. 2.—

Pop, V., Povești hazlii. Cor. 1.50.

— Fericirea se cucerește, nuv. C. 1.50.

Popescu, Sp., Zori de Iulie, nuvele și schițe. Cor. 2.—

— Moș Gheorghe la expoziție, nuvele. Cor. 2.—

Rebreanu, L., Frământări. Cor. 1.50.

Rosetti, R., Păcatele Sulgeriului. Cor. 2.—

Sadoveanu, M., Bordeeni și alte povestiri. Cor. 2.—

— Un instigator, schițe și povestiri. Cor. 1.25.

Sandru-Aldea, Pe Mărgineanca. Cor. 2.—

Stahl, H., Dela manevre și alte schițe vesele. Cor. 1.50.

— Bucureștii ce se duc, schițe cu 97 ilustrațiuni originale. Cor. 2.50.

Zévaco, M., Epopea dragostei, roman istoric (continuarea rom. „Dragoste și Eroism”). Vol. I. Cor. 2.—

Catalogul la cerere gratis și franco.

Cereți catalogul librăriei.

Se află în depozit la librăria lui W. Krafft în Sibiu.

Expedierea se face mai ușor trimițându-se banii înainte, adăugându-se la prețul cărții încă 30—40 fil. pentru expediarea francată eventual încă 25 fil. pentru taxa de recomandație.

EUCEAFARUL

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Episcopia de Hajdudorog și adevărul istoric.

Înființarea episcopiei maghiare de Hajdudorog, a fost, prin votarea legii de ambele camere, luată dela ordinea zilei și trecută în domeniul istoriei.

Putem dar să supunem unei cercetări obiective fazele luptei de apărare și să stabilim responsabilitățile. E necesar acest bilanț, pentrucă în nici o cauză de însemnătate națională nu a fost lumea românească atât de desorientată, ca în cauza întemeierii episcopiei ungurești.

Se știă, că guvernele ungurești de prin anii 1870 încoace făceau în repețite rânduri încercări de a întemeia o biserică greco-catolică ungurească, se mai știă, că aceste încercări s'au frânt totdeauna de rezistența invincibilă a scaunului papal. În sufletele românești trăia credința tare, că Roma niciodată nu-și va da învoirea pentru înfăptuirea visului unguresc.

Știrea despre sancțiunea papală a întemeierii unei episcopii de Hajdudorog a căzut ca un trăsnet și a produs o revoltă și o demoralizare generală. Lumea desorientată în fața acestei vești dureroase cerea deslușiri dela episcopii uniți. Se cerea socoteală despre atitudinea lor în lupta de apărare a bisericii pe care o păstoreau, și se aruncau învinuiri, că nu ar fi fost la înălțimea chemării și a vremii.

Răspunsul episcopilor a fost publicarea memoriilor adresate papei în cauza episcopiei, cari de fapt puneau pe capii bisericii unite într'o lumină mai favorabilă. Ieșia la iveală manopera guvernului, care văzând nereușita încercării de a întemeia o biserică

cu limbă liturgică maghiară, a cerut limba grecească ca limbă liturgică, înlăturând piedecile ce-ar fi întâmpinat astfel în Roma.

Memoriile episcopilor români au rămas fără rezultat și, ca un ultim mijloc de apărare, s'au pornit adunările de protestare, cari au culminat în meetingul dela Alba-Iulia. Se speră pe calea aceasta să reușim a îndupleca scaunul roman la o revocare a bulei „Christifideles”, și laicii nu se sfiau să amenințe cu trecerea la biserica ortodoxă.

Ca un epilog al acestei tragedii, a fost discursul episcopului Dr. Vasile Hossu dela Gherla, ținut în camera magnaților împotriva proiectului de lege, despre care „Unirea” scrie:

„Memorabilul discurs al episcopului Hossu, rostit în casa magnaților, a zdrobit cu o lovitură tot sistemul infam, menit să abată atențiunea publicului dela adevăratul păcătos și să plaseze, dintr'o officină arcană, minciuni la adresa episcopatului nostru.”

Pentru noi este discursul episcopului Gherlei nu numai un prilej de elevare sufletească, dar e un izvor de tărie, de încredere și de concentrare a forțelor.”

Să ne oprim puțin și să cercetăm adevărul. Avem înainte-ne discursul episcopului Gherlei cu date de mare preț:

„Dați-mi voie, Iluștri magnați, ca spre ajungerea scopului meu să fac o scurtă reprivire asupra istoriei înființării acestei episcopii și a fazelor aceleia. Ilustrul magnat d-l Szabo Jenő — a cărui răvnă pentru realizarea chestiei gr.-cat. maghiare o constat și eu cu cea mai mare recuno-

știință și am admirațiune pentru perseveranța lui — știe foarte bine, că toată lupta s'a pornit înainte cu câteva decenii, sub steagul introducerii limbii liturgice maghiare.

Când comisiunea regnicolară, al cărei harnic președinte a fost Szabo Jenő, s'a convins, că nizuința aceasta dă de piedeci invincibile la Sfântul Scaun apostolic, cauza nu o caut, a schimbat tactica și s'a silit să înființeze o episcopie maghiară.

În primăvara anului 1911 Sfinția Sa Papa Piu X. și-a dat învoirea și a avizat guvernul maghiar, că e aplicat a ridica pe seama maghiarilor gr.-cat. o episcopie, iar în Noemvrie a aceluiaș an, a desbătut chestia aceasta primadată corul episcopesc catolic maghiar, la inițiativa nunțului din Viena, în ședința din 9 și 10 Noemvrie.

În presă am fost expuși de multeori noi episcopii românești, în primul rând Excelența Sa d-l metropolit, la atacuri, că noi am fost împotriva ridicării acestei episcopii, a cărei înființare ne-am silit a o zădărnici cu toate armele.

Iluștri magnați, e de față Eminența Sa d-l primate, care eră pe atunci arhiepiscop de Caloccea, el poate să mărturisească, că atunci când a fost vorbă în conferința din 9 și 10 Nov. de ridicarea acestei episcopii, eră încă chestie principială — și s'a primit aceasta cu hotărîrea unanimă a corului episcopesc, nime nu a avut nimic împotriva și nici noi. Dar Excelența Sa d-l metropolit a declarat în numele nostru, că deși nu avem nimica împotriva, ca maghiarii gr.-cat. să-și capete episcop propriu, aceea însă o pretindem, că întrucât se va intenționa a se încorpora în această episcopie și comune aparținătoare provinciei noastre, în privința aceasta să ni s'a ceară declarația și învoirea noastră, pe cum o prescriu canoanele, și ni s'a dat asigurarea, că așa se va face.

Poftiți a lua aceste la cunoștință. Noi episcopii, așa cred, nu putem să ne apărăm prin jurnale, ci le constat în această ilustrație casă, ca astfel să reduc la adevărată valoare atacurile multe, cărora am fost expuși pe nedreptul. Și fie-mi permis a declara și

aceea, că nici eu și cred că nici altul nu ar fi avut nimic împotriva, dacă sf. Scaun roman ar fi aflat de consult a introduce limba liturgică maghiară, pentru că o știm și o recunoaștem, că limba liturgică română avem să o mulțumim în primul rând principelui Rákoci. El a tradus biblia în românește și el a introdus cărțile liturgice românești. E drept, că a voit prin aceasta să câștige Românii pentru protestantism, dar și aceasta e o dovadă, că el nu a fost preocupat față de naționalitatea și limba noastră, ceea ce constat cu recunoștință.

Repet așadară, că nu corespunde adevărului ca și când noi ne-am fi împotrivit nizuințelor Maghiarilor gr.-cat. Aceasta ar fi fost o nerecunoștință din partea noastră. Dacă însă Scaunul roman nu a încuviințat și nu încuviințează limba liturgică maghiară, pentru acestea nu noi putem fi responsabili.

Înainte de a trece mai departe constatăm pe baza acestora faptul că în ședința din 9 și 10 Nov. 1911 corul episcopesc maghiar unanim a hotărît înființarea episcopiei maghiare, și că la această ședință au participat și episcopii români.

Ședința s'a ținut la inițiativa nunțului papal din Viena, care pe calea aceasta luă informațiuni și supunea judecării episcopilor ideea înființării unei episcopii maghiare.

Tot din discursul episcopului Gherlei luăm știre despre alt fapt important și anume: că în 8 Februarie 1912 s'a ținut o conferință în Budapesta la care au luat parte episcopii Dr. Vasile Hossu, Dr. Demetriu Radu, vicarul episcopesc din Gherla și trimisul mitropolitului din Blaj, care a ajuns la Pesta numai în 9 Faur din pricina întârzierii de tren. Trimisul mitropolitului din Blaj — o știm dela d-sa — a pornit la Pesta, cu dreptul de a asista, dar fără dreptul de a se pronunța în orice chestie s'ar desbete la ședință. În această ședință li se aduceă la cunoștință reprezentanților bisericii noastre, conform angajamentului luat în ședința episcopilor din 9 și 10 Noemvrie 1911, pentru că ai noștri s'au „învoit cu plăcere — vorba episcopului Gherlei — ca Maghiarii gr.-cat. să-și capete episcopia lor” — lista parohiilor

cari aveau să fie anexate la noua episcopie. Episcopul Dr. Hossu ne spune că registrul parohiilor li s'a prezentat abia la 9 ceasuri dimineața, și „astfel a lipsit și timpul fizic, ca studiindu-l să-și poată da părerea“.

Ne spune mai departe episcopul Hossu, că ei au cerut să li se deie voie să discute mai întâi chestiunea între dâșii și numai după aceea să-și prezinte observările. Că li s'a dat ori nu voie, nu știm, știm însă că obiecțiuni împotriva anexării parohiilor românești nu au ridicat în ședință, și raportul despre ședință s'a făcut în sensul că registrul parohiilor anexate s'a luat la cunoștință.

Capul bisericii catolice din Roma care are să decidă asupra înființării, ori neînființării episcopiei maghiare are înaintea sa două deciziuni ale episcopilor catolici din Ungaria, hotărârile alor două ședințe, — la cari au luat parte și episcopii români, ca interesați în cauză — cari glăsuiau pentru înființare.

Cum eră să nu încuviințeze întemeierea unei episcopii noi câtă vreme o cereau toți episcopii din Ungaria și guvernul unguresc făgăduia întreg sprijinul material necesar pentru întemeiere și susținere?

În 8 Iulie 1912 a și urmat bula „Christifideles“, iar în cursul lunii Noemvrie a apărut decretul de inaugurare.

Evident că memoriile înaintate împotriva episcopiei, după cele două ședințe hotărâtoare, aveau menirea să rămână fără rezultat. Și tot așa protestele credincioșilor naivi și de bună credință, cari s'au ostenit la Alba-Iulia, să secundeze acțiunea episcopilor, nebănuind că în ședința din 9 și 10 Noemvrie 1911 s'a pecetluit soarta episcopiei maghiare cu concursul episcopilor români acordat cu „plăcere“.

Ce urmăriă guvernul unguresc prin întemeierea episcopiei maghiare?

În lupta de desființare națională, purtată împotriva noastră, guvernul se loviă de biserică, ca de o fortăreață neînvingă. Nu eră cu puțință ca maghiarizarea să progreseze cu pași repezi, câtă vreme limba românească găsiă un scut în biserică națională.

Trebuia deci creată o biserică ungurescă, care să paralizese acțiunea bisericii românești, să înfrângă orice rezistență, teritoriile cucerite să le încorporeze și să se extindă

pe măsură ce maghiarizarea progresează, în contul bisericii românești.

Ar fi avut îndrăzneală să creadă cineva că se vor găsi episcopi români, urmași ai lui Inocențiu Micu Clain și ai lui Gregoriu Maior, cari să-și deie concursul guvernului la un astfel de atac dujmănos bisericii românești, și încă „cu plăcere“?

*

Biserica unită trece astăzi prin o epocă de decadență; ca orice instituție, care a păstrat în organizația ei principiul absolutist și n'a știut să se pună în congruență cu spiritul vremii. Precum în statul absolutist așa și în biserică absolutistică, progresul și înflorirea societății atarnă dela capul societății, în a cărui mână e depusă cu drepturi nelimitate soarta ei. Un om destoinic ajuns în frunte, în baza puterii de care dispune, va fi o binefacere pentru societate, un om slab, dacă nu va fi o năpastă în tot cazul va fi o piedecă pentru înaintare.

Constituționalismul a înlăturat acest neajuns de-a face soarta unei societăți pendentă de vrednicia unui singur om și a trecut puterea dela unul la toți membri societății. Rezultatul se vede: Statele constituționale merg azi în frunte, statele absolutistice ca Rusia și Turcia sunt în descompunere.

În biserică unită toată puterea atât în cele spirituale cât și în cele materiale emană dela episcop.

Episcopul este administratorul suprem al tuturor averilor bisericesti cu destinație publică. Canonicele, ori preotul, în a cărui grije s'a dat o avere bisericască, e răspunzător episcopului, și episcopul lui D-zeu.

Credincioșii sunt turma ascultătoare. Un control public, o răspundere înaintea societății ale cărei averi le administrează nu se cunoaște.

Episcopul Dr. Radu dela Oradea-mare are un venit anual de 1/2 milion coroane, despre care nu este dator să dea seamă nimănui. Un episcop, care prin votul călugăriei a renunțat la lume, nu trăește pentru sine, ci pentru biserică, ne spun canoanele. Beneficiile materiale nu privesc persoana sa, ci pe episcopul, care este dator moralicește să le întrebuințeze în folosul bisericii.

Canoanele sunt legi bisericești dela începutul erei creștine. N'au decât o putere morală. Episcopul care nu ține dispozițiile canoanelor, face un păcat despre care va da seamă pe ceea lume. Canoanele însă nu prevăd alte mijloace de constrângere.

Așa s'a putut întâmplă, că episcopul Oltean, om ușuratic și cheltuitor, cu toate venitele mari ale episcopiei orădane, a lăsat la moartea sa datorii pe cari le-a achitat urmașul său.

*

Un titlu de glorie al bisericii unite a fost opera culturală săvârșită după unire, întemeierea școalelor din Blaj, trimiterea tinerilor la studii în străinătate, — cu ajutorul averilor câștigate prin unire. Episcopul Petru Paul Aron se încingea cu un lanț, pentru a suprima imboldurile trupului, și a ridicat din venitele episcopoești școalele din Blaj de astăzi.

Dacă episcopii de demult jertfeau pentru biserică și școală, cum fac cei de azi, cu ce-și putea justifica dreptul la viață în sânul poporului românesc, biserica unită, și regretatul canonic Dr. Augustin Bunea, cum putea să scrie istorie bisericească, când nu o aveam? Ceeace i-a servit bisericii unite spre înălțare, în secolul întâi după unire, astăzi îi servește spre coborîre. Atunci tinerii cari făceau studii în seminariile catolice, întorși acasă, erau apostoli ai culturii românești în sânul poporului lor de iobagi. În starea culturală înapoiată în care se află neamul românesc, pe aceea vreme, fără școale, învățătura culeasă în școlile străine eră o binefacere.

De atunci s'au schimbat vremurile. Astăzi avem universități, academii, seminarii, de unde se revarsă cultura românească, și tinerii cari n'au călcat pragul unei școale românești, clericii, cari întregă tinerețea și-au petrecut-o în atmosferă ungurească, se 'ntorc în satul lor înstrăinați, fără puțință de-a înțelege sufletul celor de-acasă.

Două episcopii de-ale bisericii unite își cresc clerul în felul acesta, prin seminariile catolice; episcopia de Lugoș și de Oradea-mare. Nu e mirare că Bihorul și Sălăgiul sunt culturalicește cele mai înapoiate ținuturi românești. Nu se poate ridica un popor, cu preoți

cari cetesc „Budapesti Hírlap" și „Alkotmány", fără să știe că apar și ziare românești pe lumea asta, și nu se pot câștiga biruințe politice cu o armată așa de puțin conștientă.

În seminarul din Gherla cursurile se țin în limba latină. De câțiva ani profesorul Bojor a introdus limba românească la cursurile sale de dogmatică. Dar în acelaș timp când episcopul Dr. V. Hossu declamă cu emfasă în camera magnaților — că biserica noastră e o biserică națională, interzice profesorului Bojor să țină cursuri în limba românească la seminarul din Gherla.

Singurul seminar, unde limba românească se bucură de drepturile cuvenite, e seminarul din Blaj. Nici aici însă limba și literatura română nu se învrednicesc de o catedră, cum e în uz la universitățile din Ungaria. Un profesor de matematici, ori de științele naturale e obligat să facă examen de limba și literatura ungurească. Un preot român, care în viață are chemarea să fie conducătorul unui neam, în lupta pentru apărarea limbei sale nu e obligat să cunoască trecutul și dezvoltarea limbei, pe care o apără.

*

Cine a cetit cărțile de istorie bisericească ale canonicului Dr. Aug. Bunea cunoaște lupta surdă ce se dă de mai bine de 30 de ani între biserica unită și biserica catolică din Ungaria în vederea autonomiei catolice.

Din parte românească se susține, că metropolia gr.-cat. românească e independentă de primatele din Strigon și e supusă direct papei.

Catolicii nu voesc să recunoască independența bisericii românești și susțin, că primatele din Strigon este primatele tuturor catolicilor din Ungaria, prin urmare și al greco-catolicilor. Tendința lor este să încorporeze biserica românească în autonomia catolică, și biserica unită va mai avea în chestiunea aceasta grele zile de luptă.

O urmare logică a punctului de vedere românesc ar fi încunjurarea oricărei atitudini, care ar arunca un dubiu asupra drepturilor bisericii noastre: Completa izolare de episcopii catolici, accentuarea la toate

Reprezenții de operă în Ardeal.

Ardealul e țara cântecelor. În nici o parte locuită de Români nu răsună doine mai frumoase ca pe plaiurile împădurite ale Ardealului, ca pe văile Murășului, Someșului și ale Târnavelor. Sufletul poporului pretutindeni plânge în doine duioase sau saltă de bucurie în hore și învățite pline de energie. Aceste melodii populare sunt și ele o dovadă cu cât simț artistic a înzestrat natura pe foștii robi ai pământului, cari au tăcut și au răbdat atâtea veacuri obrăznicia nemeșilor. După cum în întreaga noastră artă țărănească, dar mai ales în poeziile populare, găsim creațiuni de o înaltă valoare artistică, tot așa și în cântecele populare sunt melodii, cari vor rămâne și-atunci, când cultura poporului nostru va ieși din faza ei țărănească de astăzi.

Cărturărimea noastră dela orașe, în multe privințe înstrăinată de sufletul țărănimii, în cultura ei muzicală nu s'a lăpădat de origina ei populară. La întruniri, la chefuri, la concerte, cântecele cari trezesc adevărate ecouri în suflete nu sunt cele străine nici cele clasice, ci doinele populare. În timpul din urmă li s'a și dat doinelor o deosebită atențiune din partea artiștilor noștri, cari s'au putut convinge repede că publicul se entuziasmează la auzul lor mai mult decât pentru orice arie din operele celebre sau pentru cântecele de compozitori mari.

În muzică cărturarii au rămas tot țărani și dacă ar trebui să dăm un nume prin care

Operă românească în Sibiu: D-na Veturia Triteanu și d-l Ionel Crișanu în „Secretul Susanei”.

Operă românească în Sibiu: D-na Veturia Triteanu și d-l Ionel Crișanu în „Secretul Susanei”.

să caracterizăm cultura muzicală a vremurilor noastre, n'am putea-o boteză altfel, decât: epoca doinelor populare. Este foarte adevărat că această cultură artistică e unilaterală și mărginită, dar ea e aproape singura posibilă în împrejurările în cari trăim.

În lipsa de centre culturale puternice, la noi e cu neputință să întemeiem așezăminte din românești.

Operă românească în Sibiu: D-na Veturia Triteanu (Santuzza), d-șoara Valeria Greavu (Lola) și d-l Șt. Mărcuș (Turridu) în „Cavalleria rusticana”.

Operă românească în Sibiu: D-na Veturia Triteanu și Șt. Mărcuș în „Cavalleria rusticana”.

Locul acestor așezăminte caută să-l suplinească reuniunile noastre de cântări. Ele își dau toată silința să împă-mântenească și la noi o cultură muzicală mai temeinică. Și trebuie să recunoaștem că unele dintre ele au lucrat și lucrează mult, foarte mult, în această direcție. Dar greutățile cu cari se luptă sunt așa de mari, încât nu izbutesc să susțină o continuitate programatică în activitatea lor. Fiecare dintre reuniunile noastre de muzică au epoci de înflorire, de activitate rodnică și epoci de decădere, dacă nu de amorțire, după cum au norocul să găsească oameni pricepuți și harnici, cari să le conducă. Eclipsesele din activitatea reuniunilor de obicei sunt, însă, așa de puternice, încât întunecă și trecutul, îl șterg din suflete. Rămâne numai amintirea lui de glorie, fără să lase urme pozitive de cultură sistematică din generație în generație. Această muncă intermitentă explică și rodnicia atât de săracă a reuniunilor noastre de muzică.

Cu toate mizeriile ce trebuie să le îndure fatal, reuniunile noastre de cântări au clipe de avânturi impunătoare, cum au fost de exemplu recentele reprezentații de operă din Sibiu și Brașov. Ambele reuniuni din aceste centre românești s'au simțit destul de tari,

cari să se reverse o cultură artistică superioară. În orașe suntem prea puțini și prea săraci pentru a putea susține, de pildă, un teatru românesc, în care să poată cânta și trupe de operetă și operă, presupunând, că guvernele ungurești s'ar îndură să îngă-

ca să învingă greutatea unei reprezentații de operă, despre cari am vorbit în revista noastră. Ținem să spunem că aceste reprezentații înseamnă din punct de vedere artistic un pas însemnat în viața noastră culturală, iar din punct de vedere național un adevărat triumf.

Valachii disprețuiți au dovedit străinilor poporul nostru, așa, poticnindu-se mereu de conlocuitori, că sunt în stare să înțeleagă și năcazuri și de persecuții, reușește să se imuzica clasică; iobagii de ieri, cari își înecau suferințele în jalea doinelor, au apărut, abia după o jumătate de veac de libertate, în mijlocul lor ca un element cultural, capabil de cele mai înalte prestațiuni artistice. Sașii și Ungurii din cele două orașe au fost siliți să recunoască superioritatea reprezentațiilor date de reuniunile românești. Mai ales Sașii, cari cu ajutorul reuniunilor lor vechi și bogate, dau reprezentații de operă în fiecare an, nu și-au putut înăbuși sentimentele de admirație în fața cântăreților români.

Acest triumf nu este a se atribui culturai noastre muzicale, în care ne întrec străinii, ci însușirilor artistice înăscute poporului nostru, care deși cu o pregătire mai modestă, totuș izbutește să-și afirme superioritatea.

Astăzi în lupta dintre popoare cultura e arma cuceritoare. Și putem să constatăm că

Operă românească în Sibiu: D-l Șt. Mărcuș și Ionel Crișanu (Alfio) în „Cavalleria rusticana”.

pună tot mai mult ca un element superior și stăpânitor pe pământul locuit de dânsul.

Reprezentațiile de operă din Ardeal ne-au confirmat această convingere.

O. C. T.

Sonet.

Credințe nouă-au dărâmat altare,
Și stropi fierbinți căzând de pe făclii,
Treziră 'n pacea nopților târzii
Pe cel pierdut în mută 'ngenunchiare.

Și cum pornesc din munte vijelii,
Pornit-a el din casa de 'nchinare
Izbînd portalul vechiu, că 'nfiore
Clăti zidirea până 'n temelii.

Acum îi sunt cărările 'nflorite,
Și dulce azi pe celce 'ngenunchiă
Îl chiamă mii și sute de ispite.

— Nu plînge 'n van și nu mai încercă
Să 'nchege acum din cioburi risipite
Altaru-i sfânt la care se 'nchină.

Ecat. Pitiș.

Lupta contra legii Apponyi.

Opinia noastră publică începe să înțeleagă primejdia ce ne amenință în chestia școalelor. Pressa, în frunte cu „Luceafărul”, și numai ea, a cultivat chestiunea cu laudabilă stăruință. Se fac propuneri, se lansează idei și toți caută prin contribuția lor să aducă un nou element de judecată în discuțiune. De mult, o chestiune nu a mai fost discutată cu un interes egal.

Curentul acesta de interesare și solicitudină pentru școale e un semn îmbucurător. Să mi se îngăduie însă a manifesta totuș o nemulțumire față cu discuțiunea urmată în pressă. Aproape toți autorii de articole și „propuneri” au neglijat partea de luptă politică împotriva legii Apponyi și s'au mărginit să discute partea ei financiară. S'a desbătut numai chestiunea cum și de unde vom găsi bani spre a salvă școalele pe cari legea a binevoit să ni le lase, dar nimeni nu se mai gândește să reia lupta pentru școalele închise, pentru recucerirea pozițiilor pierdute. Nimeni nu mai vorbește de principiul restituțiunii în integrum.

Acum șase ani, ce-i drept, ai fi sperat cu totul altceva. Ce luptă bărbătească în parlament, și în afară de el, ce explozie de indignare și revoltă văzurăm atunci pretutindeni. Ai fi crezut că niciodată și pentru nimic în lume nu ne vom împacă cu un atentat brutal, cu o lege asupritoare și fățarnică.

Și ce schimbare într'un răstimp atât de scurt. Proclamarea luptei politice pentru revizuirea legii Apponyi întimpină pretutindeni zâmbete de scepticism și indiferență. Opinia publică a renunțat la ideea restituțiunii. Ea vede că și sub noul regim se poate trăi cum va și, lipsit de exigențe cum e poporul nostru, el nu mai are dorința unui trai mai bun.

Acest spirit de împăcare repede, de renunțare ușoară, de oportunism laș și descurajător caracterizează discuția ce s'a desfășurat în jurul chestiunii școlare. Nu este întâi dată că azi stăm la acest fenomen. Toată istoria luptelor noastre politice de o jumătate de secol încoace e un lung șir, un martirologiu

de renunțări și de retrageri continue pe tărâmul luptelor naționale. De atâteaori am văzut repetându-se acelaș lucru: izbucniri înflăcărâte, protestări, imprecțiuni patetice înaintea și potoliri rezezi, resemnări mute și sacrificii intelectuale după înfăptuirea tuturor nedreptăților politice.

Câte protestări nu trezise de pildă pe vremuri refuzul guvernelor ungurești de a permite înființarea de licee românești nouă. Șaguna proiectase să deschidă asemenea școale până în cele mai depărtate colțuri ale hărții noastre etnografice, în Maramurăș și Treiscaune. Cine se mai gândește astăzi în mod serios la posibilitatea unui singur nou liceu în Sibiu, centrul vieții noastre culturale?

Ce protestări și-a trezit, la început, legea grădiniilor de copii, a Kisdedov-urilor, ce primejdie mare nu s'a văzut, și cu dreptate, în această măsură. Câtă indignare nu stârnise ordinul ministrului Hieronymi, oprind formarea de partide pe baze naționale, ce luptă disperată s'a dat împotriva legii din 1879 care introducea, pentru întâia oară, predarea obligatorie a limbii ungurești în școalele primare. Și ce paradox: față cu legea Apponyi ea ne-ar părea azi un rai de „libertate” și „toleranță”.

Legea de naționalitate din 1868 a fost de asemenea combătută ca neîndestulătoare. Azi, vai, cât de departe ne-am retras dincoace de limitele ei și cât ne-am socotit de fericiți dacă am izbuti să recucerim terenul până unde ea întindea drepturile noastre. Am ajuns să socotim ca o stare ideală aceea ce odinioară ne păruse călcarea în picioare a celor mai sfinte drepturi și aspirații naționale.

Asemenea pilde ne arată cât de jos ne-am coborât pe scara abdicățiunii naționale. Unde-i mândra noastră intransigență de odinioară? Ea eră simbolul tăriei noastre neînfrânte, diadema strălucitoare cu care orbeam și înfricoșam pe adversari. Azi podoaba asta ne-a căzut de pe frunte; suntem ca un suveran detronat, fără prestigiu și fără demnitate. Dar până când regii adevărați se exilează ducând

cu dânșii o armă neînvinsă, protestarea mereu învinsă, noi suntem ca acel rege care, după detronare, e fericit că în țara lui i se lasă... un post de copist clasa I.

Primejdia nu este în loviturile guvernelor, ci în resemnarea cvietistă cu care, după primele protestări, ne deprindem cu ele. E mare, e fatală puterea acestui factor: deprinderea. Ea ne face să ne simțim fericiți în temnița noastră și ne-a făcut să uităm dorința libertății. Sufletul ni s'a modelat, pe nesimțite, după psihologia strămtă, servilă și umilită a înțemnițaților. Suntem mulțumiți dacă ni se lasă un mic petec de cer albastru deasupra capetelor, și dacă, din când în când, printre zăbrele, primim câte o adiere de aer curat.

Câteodată chiotele de libertate ale vreunui scăpat de curând din robie ne sosesc de departe ca o muzică uitată, din copilărie. Și vorbim de tratament blând dacă uneori ni se întâmplă un temnicer mai omenos... care nu bate prea tare (bunăoară guvernul Széll). Pentru nimic în lume nu am îndrăzni însă să trecem cu dorințele noastre dincolo de marginea îngustă a celor patru pereți. Iar dacă, printr'o minune, ni s'ar deschide părțile ferecate, cine știe dacă nu am face ca ocașul care, amețit de atâta lumină și libertate, bate iarăș la poarta temniței, cerând să fie reprimat în chilia sa...

Psihologia asta caracterizează partea cea mai mare a discuțiilor în jurul legii Apponyi. Faptul că aproape toți autorii articolelor și propunerilor publicate au discutat numai partea pur financiară a problemei, arată că s'a renunțat la orice încercare de luptă politică. E o naivitate, o utopie a discuta posibilitatea abrogării sau revizuirii legii Apponyi. *Quieta non movere!* Sunt atâtea piedeci, ni se spune, atâtea greutateți de neînvins, atâtea împrejurări tari ca stâncile în cari legea asta își are rădăcina înfiptă. Ar trebui să le miști întâi pe ele ca să desrădăcezi copacul.

E adevărat, sunt multe piedeci, multe stânci în cari copacul, sau mai bine buruiana asta uriașă și-a coborât rădăcina. Cea mai adâncă și greu de urnit însă, pe cât se pare, e însăș lipsa noastră de încredere în noi înșine, apoi indolența, inerția și lipsa noastră de energie.

Căci să ne întrebăm, noi ceștia dela gazete, cari ne sfărmăm și tot facem planuri, propuneri și socoteli ca să găsim, după slabele noastre puteri, o soluțiune, deși nimeni nu ne obligă la asta: ce face, ce a făcut, în chestiunea școlară, partidul național român? Ce soluțiune a indicat, ce păreri a emis, ce inițiative a luat, câte articole sau broșuri de propagandă a publicat, câte adunări a organizat, câte școale a salvat, câte interpelări a făcut, câți bani a strâns în interesul mântuirii școalelor? Într'un cuvânt, care e suma energiilor cerebrale și fizice, numărul calorilor cheltuite de el în interesul celei mai mari probleme ce ne frământă de câțiva ani pe toți intelectualii Ardealului?

Sau poate partidul național tot mai profesează concepția manifestată încă nu de mult, că domeniul lui sunt chestiunile... de ordin pur politic? După această teorie, curioasă și comică, chestiunea școlară ar fi o problemă de ordin cultural, centralizarea administrației de pildă o chestiune... administrativă și juridică, iar reforma electorală o chestiune... pur electorală etc. Cum vedeți, cu acest metod de eliminare am reuși să declarăm toate problemele la ordinea zilei ca chestiuni împolitice.

Și ce rămâne în sfera noțiunii de politică? A. Politica cu P mare e o abstracțiune fără carne și oase, o taină de nepătruns, o carte cu șapte peceți în care nu poate ceti oricine, și, mai puțin decât oricine, publiciștii, literații, scriitorii și poeții, acest genus irritable. Poeții mai ales trebuie să stea deasupra frământărilor efemere și mărunte, sus, ca niște canari în colivie. De-acolo trebuie să-și trimeată trilarile lor, să-și verse valurile de armonie fermecătoare, de frumuseți senine și distilate de patimi, fără a lua cunoștință dacă acolo jos cineva râde sau plânge, dacă e sătul sau nemâncat, indiferent dacă în casă e o nuntă sau un mort întins pe catafalc. Căci ei sunt preoții, sacerdoții Poeziei, tot cu majusculă, care e un lucru cu totul deosebit și nu se poate confundă cu „Politica“.

Așa se credea odinioară, nu de mult încă. Să nădăjduim că fruntașii noștri au revenit asupra acestei teorii atât de fundamental greșite. Polemicile pasionate ale trecutului

recent au avut darul să lămurească în mod definitiv, credem, controversa asta. Rămâne stabilit că politica îmbrățișează tot câmpul vast al vieții publice. Mai ales la un popor asupra naționalicește, ca noi, orice problemă devine politică, dobândește un caracter de arzătoare actualitate militantă, îndată ce ajunge în atingere și se complică mult-puțin cu însăși problema existenței naționale.

Pentru aceea credem cu tărie că, în timpul de față, politica noastră națională nu poate să cunoască altă problemă mai importantă decât chestiunea școlară și lupta împotriva legii Apponyi. Ea trebuie să primeze, în mod peremptoriu, orice altă preocupare; ea trebuie să fie pentru multă vreme vertebra acțiunii noastre politice, centrul de greutate în jurul căruia vor gravita și celelalte probleme la ordinea zilei. O înfrângere suferită în chestiunea asta echivalează cu toate înfrângerile și dezastrele politice îndurate de dualismul austro-ungar încoace. Problema școlară trebuie să devie pentru noi începutul unei noi epoce de rezistență; ea trebuie să însemneze în istoria luptelor noastre politice trecerea de la defensivă la ofensivă, la recucerirea pozițiilor pierdute.

Recunoaștem fără greutate că e o problemă mare și complexă de rezolvit și că soluțiunea ei nu se poate obține printr'un... bine tieluit discurs, împodobit cu floricele retorice. E o chestiune care cere o risipă de forțe, o cheltuială însemnată de energii și talente. Și recunoaștem că nu este de ajuns micul număr de oameni ce ne conduc politicește. Trebuie concursul tuturor factorilor: biserica, preoțimea cu arhierii în frunte, presa și societatea întreagă. Dar inițiativa, începutul acțiunii trebuie să vie de sus, de la partidul național. El trebuie să adune oastea, s'o așeze în rânduri, să distribuie rolurile și să se puie în fruntea liniei de bătaie. Fără ordinul generalilor nici o oaste împărățiată nu se adună și nu se unește înainte, spre rândurile bine închegate ale potrivnicului.

Și fiindcă am fost printre aceia cari au încercat... cu degetul marea indiferenței noastre, făcând o propunere pentru lupta contra legii Apponyi, îmi voi permite să mai fac

una. Alături de atâtea alte idei și propuneri uitate și neînfăptuite, ce ar putea să strice — încă una?

Propun deci ca factorii noștri politici conducători să convoace o conferință națională, sau, cum s'ar spune în România, un congres al partidului național român.

Singurul punct la ordinea zilei ar fi: organizarea luptei pentru desrobirea școalelor românești din cătușile legilor Apponyi și Zichy. Cu acest program, ar fi greu și pentru arhierii noștri să refuze participarea lor efectivă la desbateri. Îmi închipui o discuție temeinică, amănunțită și pregătită de mai înainte prin raportorii numiți de comitetul central al partidului național. Fiecare lature a problemei ar trebui desbătută deosebit, ca 1. lupta politică, 2. situația financiară a școalelor, 3. școalele închise, 4. bilingvismul etc. Îmi închipui hotăriri luate după o adâncă și serioasă chibzuință.

În sfârșit mi-aș mai închipui — partea cea mai utopică a propunerii mele — că, de astădată, hotărârile nu ar rămâne pe hârtie, ci s'ar încerca înfăptuirea lor până în capăt. Toată societatea, toate timpurile și toți factorii noștri publici ar trebui angajați la o vastă acțiune politică, izvorând și hrânindu-se din mișcările organizațiilor locale, primind un stimul continuu de sus și concentrându-și toată forța într'un asalt, două-trei, mereu repetate, asupra guvernelor și asupra coroanei, în interesul libertății învățământului național, sprijinit cu mijloacele statului, în Ungaria.

Și spre a asigura controlul în privirea executării acestor hotăriri, luate de delegații poporului românesc, socot că ar fi necesar ca, după scurgerea unui an, conferința națională să se întrunească din nou. Poate am reuși în acest fel să introducem și la noi instituția congresului anual, periodic, al partidului, adoptat de mult timp, și cu folos, de partidele socialiste din toată lumea. În acest al doilea congres s'ar prezintă rapoarte, s'ar constată rezultatele și s'ar luă măsuri nouă, cerute de împrejurări.

În sfârșit, fiindcă suntem în era propunerilor, încă una. Cu rizicul de a provoca chiar

plictiseala și ironiile cetitorilor. Germanii au înființat în Austria, sunt acum vreo 30 de ani, o societate anume pentru apărarea școalelor amenințate. Acest *Deutscher Schulverein* e azi una din forțele lor politice. Dacă un popor cu o situație națională atât de prosperă ca Germanii din Austria a avut nevoie de asemenea organizație, cu cât mai mult avem noi nevoie de ea. Propunerea mea deci e să înființăm și noi un asemenea *Schulverein*, o mare ligă, numită bunăoară „Școala românească”. Dacă înființarea ei ni s'ar interzice, ea ar trebui să se întemeieze cu atât mai mult în România, cu menirea de a sprijini toate școalele românești din afară de hotarele țării.

Vedeă-vom înfăptuite vreodată aceste propuneri? Nu știm, dar ne îndoim. La noi propunerile sunt doar menite lecturii, nu și realizării. Ar trebui nu un singur glas, slab și izolat, ca să le propovăduiască. Numai lumina și căldura unui soare uriaș ar putea să topească sloiul enorm al inerției noastre.

În schimb, în timpul acesta, vrăjmasii noștri își urmăresc ținta cu o conștiință stăruință. Cei 40—50 de ani au fost, pentru noi, un șir de dezastre și retrageri dintr'o poziție în altă, pentru ei, în aceeaș măsură, un marș triumfal neîntrerupt, tot mai îndrăzneț și tot mai accelerat. Fiecare pas ce le-am cedat a fost un spor moral și un plus de forțe pentru ei. Baza evoluției lor etnice și politice s'a lărgit, pe când a noastră s'a strâmtat și s'a redus. Cu spiritul nostru de abdicare continuă și nestrămutată, cu tactica pasivă a defensivei, cu retrageri neîncetate și succesive unde vom ajunge? Cu creionul în mână, în baza analogiei, am putea să calculăm matematiceste, data preciză, anul și ziua când vom pierde și ultimul drept ce mai avem și vom rămâne cu totul descoperiți în bătaia focului vrăjmaș.

Școala și biserica ne mai rămăseseră singurele adăposturi ale naționalității. Acum și ele sunt amenințate. Vrăjmașul a început să străbată și în lăuntrul acestei ultime linii de apărare strategică. Un fort însemnat Hajdudorog-ul, le-a încăput pe mâni și altul e pe cale a fi cucerit: metropolia ortodoxă ungurească. În școală am fost nevoiți să primim un regim de condominiu și nu este departe

timpul când, din ungherul unde ne-am retras, din casa ridicată de noi, vom fi poftiți să eșim — în liber cu un gest energic, să părăsim și adăpostul acesta. De sigur vom protesta, vom cârți din nou pentru a ne resemna repede iarăș. Până când, alungați și scoși pe rând din toate pozițiile, din parlament, din comitat și din comună, din biserică și din școală, vom rămâne descoperiți, sub cerul liber, în bătaia intemperiilor, în prada ușoară a vrăjmașului.

Ici-colo, poate, se va mai înălța ultima flacără de rezistență, înainte de a se stinge cu totul. Vreo ceată răsleață va mai încercă poate un disperat războiu de guerilla, sau se va piti după fortul improvizat al unei gazete, până când fomentată și sleită va capitula și ea, ducând în mormânt mângâierea zadarnică a unui eroism infructuos. Pe urmă, în curând, liniștea și pacea țintirimului.

Exagerări pesimiste, veți spune poate. Pe ce se întemeiază însă optimismul d-voastră? Ce vă îndrituește să nădăjduiți că potrivnicii noștri se vor mulțumi cu succesele lor de până acumă? Optimismul acesta ciudat și enigmatic e încă una din notele caracteristice ale spiritului nostru de abdicare națională, e poate explicarea lui psihologică, resortul adânc din care se hrănește. La fiecare lovitură nouă ce primim, ne închipuim că aceasta va fi ultima pierdere. Ca niște răufăcători îngroziți de propriile lor fapte, guvernele se vor oprî de bună voie, sperăm noi, în mijlocul marșului de triumf spre ținta de mult visată: statul național maghiar omogen.

Psihologia biruitorului nu a fost însă niciodată cumpătarea și renunțarea de bunăvoie. Succesul îl îmbată și îl împinge tot mai departe, la alte succese. El nu se oprește decât în fața unei stavile neînvinse.

Fi-vom în stare să înălțăm această stavilă? Fi-vom în stare să ne dăm seama de toată grozăvia și întinderea primejdiei, puteă-vom să scuturăm amorțeala spiritului fatal de abdicare cvietistă? Aceasta e chestiunea de care atârnă în rândul întâi soarta școalelor, nu de micile calcule financiare, de drămuiri de procente și dividende. Au și ele rostul lor, dar nimeni să nu-și închipuie că primejdia finală și ireparabilă se poate răscum-

pără cu bani sunători. Nu, aici e vorba de o luptă pe vieață și pe moarte între două neamuri și lupta asta se va decide prin alt eroism decât al banului care, și el, e numai expresia celui dintâi. Nu este adevărat că pentru războiu se cer cunoscutele trei lucruri: bani, bani, bani. Ei bine, banul e aproape ultimul lucru ce se cere. Cele trei lucruri necesare în războiu sunt cu totul altceva: suflet, suflet, suflet, sau dacă voți o expresie mai materială: sânge, sânge, sânge. Sângele, în înțeles propriu, ca și figurat, se varsă însă din suflet, din inimă, nu din pungă. Banul nu poate creia suflet, dar sufletul are puterea minunată de-a creia orice, și bani.

Nu vă gândiți deci să răscumpărați sân-

gele cu bani. Ca să biruiești, trebuie să-l verși, fie chiar în sens figurat. Nici un popor, niciodată, nu a putut să răscumpere cu bani nevoia de a vărsa sânge, sau, ca să traducem ideia, datoria de-a face sforțări de eroism, acte de abnegație și jertfă supremă. Au încercat-o Cartagenii și Turcii în 1913. Femeile Cartagenilor își tăiau cosițele și le prefăceau în bani; femeile Turcilor bogăți își vindeau giuvaericele pentru continuarea războiului. Eră prea târziu.

Dacă noi, popor sărac, am ajunge să alergăm la expedientul senil al popoarelor bogate și bătrâne, oare nu am renunța la supremul, la singurul titlu de drept al tuturor aspirațiilor noastre: tinerețea?

Gh. Pădure.

Cântec.

Aș vrea din lumea asta haină să mă smulg,
Aș vrea să fiu — ce oare? Aș vrea să fiu un fulg
Ușor de pădăie, să sbor și iar să sbor,
Ș'apoi cum scade-odată avântul tuturor
Așa să-mi scadă-avântul, sălbatecul avânt:
Atins de-un strop de ploaie să cad înspre pământ
Ș'acolo 'ntr'un amestec de colb și de noroi
Trăind o clipă scurtă alături de voi
Să gust amarăciunea părerilor de rău
Ș'apoi să plec spre mare c'o undă de părau.

Ecat. Pitiș.

Spre culme.

Departa 'n lumea codrilor, la munte,
Vecini cu slava zărilor albastre
Ne-am dus povara grijiilor mărunte
Urcind comoara visurilor noastre.

Ce vis frumos, minunea mea streină!...
Învins de vraja zămbetelor tale
Urcam, setos de-o clipă fără vină,
Încet, încet spre culme, scurta cale.

Simțiam că-mi arde flacăra vieții
Mai vie 'n trup și veșnic răzvrătită,
Trezind avântul sfânt al tinereții
Din somnu-i greu, din pacea lui mocnită.

...Și-a fost atunci povestea mai senină...
Cu svonul blând al doinelor șoptite
Măreață firea 'n haine de lumină
Ne-a 'nfrânt strigarea relilor ispite.

Pluteau miresme dulci, adormitoare
Și-un blând fior de dragoste curată,
Aprins în noi de-a codrilor cântare,
Sfințită uitarea noastră fermecată.

I. N. Părvulescu.

Cântăreața Veturia Triteanu.

— Din prilejul reprezentațiilor de operă din Ardeal. —

Când am văzut prima- oară „Die Sünde“ de Fr. Stuck, în pinacoteca din Munchen, am simțit fiorii artei mari, ai artei create de un talent călăuzit de un puternic instinct, ce pătrunde în adâncimea lucrurilor, isbutind să fure taine de o frumusețe eternă.

Acest sentiment, ce l-am avut în fața tabloului de Stuck, l-am retrăit, când am auzit pe Doamna Triteanu cântând pe scenă. De două ori am văzut-o în lumina rampei, odată în Filina din Mignon și acum de curând în Santuzza din Cavalleria rusticana. Mai ales în rolul din urmă a avut prilej să-și desvâ-

lească toate însușirile artistice, reușind să creeze o Santuzza, care poate apărea pe scena oricărei opere europene. Cine nu cunoaște pe Doamna Triteanu, cum o cunoaștem noi, nu vrea să creadă că nu e cântăreață de profesie și că a fost primul d-sale debut mai mare.

D-na Triteanu e o cântăreață născută și înzestrată cu atâtea însușiri artistice, încât într'adevăr e păcat că nu s'a făcut preoteasă a Thaliei, că n'a ascultat îndemnul naturii, care într'o clipă risipitoare a înzestrat-o cu atâtea daruri artistice: cu o voce puternică și caldă, bogată și nuanțată în registru; cu un temperament pasionat, cu o uimitoare intuiție artistică, cu o figură sveltă

și cu acei ochi infernali ce știu să vorbească cu atâtea înțelesuri pe scenă, cucerind și robind.

Doamna Triteanu cu ajutorul instinctului d-sale artistic reușește să suplinească ceea ce alții au dobândit prin școală și prin praxă îndelungată. Cu puternica-i intuiție artistică și cu simțul muzical înăscut înțelege cu ușurință rolurile pe cari și le alege și le dă o interpretare adevărată, corectă, împodobindu-le și cu farmecul personalității d-sale distinse.

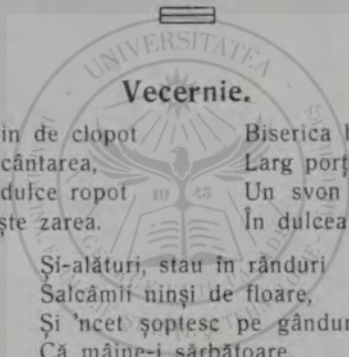
Cântăreața noastră bineînțeles că a muncit mult până a ajuns să fie recunoscută. Cu o sânguință de fier, pe care ți-o dă numai dragostea adâncă față de artă și pasiunea nețărmurită pentru frumos, a muncit din greu, căutând să suplinească lipsurile unei educații muzicale sistematice. Câteva călătorii de luni de zile în străinătate a cizelat și desăvârșit ceea ce învățase singură.

Așa a ajuns cântăreața de doine de acum câțiva ani, să se impună astăzi ca cea dintâi cântăreață de operă în Ardeal, care ar putea seceră izbânzi și pe scenele străine chiar și cu actuala-i pregătire. Dovadă angajamentul ce i s'a propus din partea operei din Berlin.

Doamna Triteanu ar fi avut destule prilejuri să ne părăsească, să-și ia sborul în lume, unde o așteptau de sigur bogății și triumfuri mari, dar a preferit colivia Sibiului și modestul nume de „privighetoare a Ardealului“.

Noi trebuie să-i fim recunoscători pentru această modestie, care ne face atâta cinste și ne dăruiește atâtea clipe de plăceri artistice superioare.

T. Codru.

Un dangăt lin de clopot	Biserica bătrână
Își tremură cântarea,	Larg porțile-și desface;
Și toaca 'n duce ropot	Un svon de rugi se 'ngână
Adânc trezește zarea.	În dulcea serii pace.

Și-alături, stau în rânduri
Salcâmi niși de floare,
Și 'ncet șoptesc pe gânduri
Că mâine-i sărbătoare.

I. N. Pârvulescu.

Cânturile mele.

Ca infiorate	Eu le-ascult în taină,
Lacrimi de stele,	Și le țeș vestminte,
Se desprind din suflet	Numa'n fir de aur,
Cânturile mele,	Flori și mărgărinte,
Și-mi îngân duirose	Rătăcit în noapte
Blânde suspine,	Stând la sfat cu ele,
Tainele furate	Mă ridic din ceața
Noapților senine,	Gândurilor mele,
Gândul meu mi-l poartă	Și mă pierd cu ele
Pe cărări uitate,	Visător prin lume,
Ca s'ascult povestea	Căutând norocul
Vremii fermecate;	Visul fără nume.

N. D. Muger.

ROMANUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL“

Arhanghelii

de

I. Agârbiceanu.

(Urmare.)

XVII.

„Stimate domnule Murășanu!

Ca de obicei, pe la ceasurile zece se împărți și în ziua aceea poșta în seminarul de clerici. Tinerii se grămădiră în jurul unui elev din anul al patrulea, capetele se plecară, se îmbulziră să cetească adresele, brațe se întindeau peste umeri, și cei fericiți, cărora le sosise ceva, se depărtau repede cu epistola în mână. Pân' să numeri la zece, împărțitorul de epistole mai rămase în mână cu una singură. Îndată se auziră strigăte prin coridorul rece și întunecat:

„Murășene! Măi Murășene! Murășan! Ai o scrisoare!“

Eră o zi de lunie, zi de recreație înainte de prânz, și mulți dintre clerici erau împărșiți prin curte, prin grădină. De sub un teiu, de pe bancă, svâcnii repede Vasile Murășanu, și alergă în seminar. Numai de două zile căpătase o scrisoare dela tatăl său, și acum se gândia agitat că cine-i va scrie.

„Multă corespondență porți tu, iubite“, îi zise colegul zâmbind. „Alaltăieri, azi, de sigur și poimâne“, adausse el dându-i epistola.

Murășanu nici nu se uită la el, ochii lui erau mereu ațintiți pe adresa: eră scrisoarea Elenuței! Da, a văzut-o pe ilustratele trimise surorilor sale, și nu mai putea să uite slova fină, pe care ar fi cunoscut-o dintre o mie.

El porni, alergând, înapoi, șezu pe aceeaș bancă, și, ținând scrisoarea în mână, nu cuteză să o desfacă. „E cu neputință să-mi scrie! Ce să-mi scrie?“ își ziceă mereu, dar, tot de-atâtea ori privind adresa, vedeă că-i scrisă de Elenuța. Tot întrebându-se că ce-ar putea să-i scrie, îi veni așa din bun senin gândul că, poate Elenuța e bolnavă. La gândul asta inima îi svâcnii cu putere și el rupse cuverta. Un simțământ de bucurie, de liniștire, îi inundă numai decât sufletul: eră o scrisoare lungă, nu putea să fie bolnavă Elenuța! Cine-i bolnav nu scrie opt fețe. Și de opt fețe, paginate, eră epistola Elenuței. El cetii un cuvânt de pe-o față, altul de pe alta, și părea că nu cutează să o cetească pe de-a întregul. Zâmbete de lumină îi treceau mereu pe față. În urmă se hotărî, se așeză mai bine pe bancă, și, trecându-i mereu dulci adieri prin suflet, începû să cetească:

„Aș dori ca epistola mea să te afle într'o dispoziție foarte bună, ca să nu mă judeci cu asprime, pentru că mi-am luat curajul să-ți scriu. Ca ușurare pentru mine îmi servește faptul, de care te asigur, c'am stat foarte mult în companie până m'am hotărît. Vai, știu cum sunt apreciate, de obicei, fetele care, ele mai întâi, încep corespondența cu un tânăr. Dar n'am avut ce face: de două săptămâni mă muștră mereu conștiința, și neavând în apropiere un om care să se priceapă la cestiunile acestea gingașe, am fost nevoită să mă adresez dumnitale ca să mă clarific. În seminar nu sunteți străini de cestiunile acestea, dumneata termini peste câteva zile, și trebuie să le ai în degetul cel mic, ca să poți fi un bun preot. Nu pot să-mi cualific păcatul meu, de aceea mă mărginesc să-ți comunic faptele așa cum s'au petrecut. Pe seurt aș putea să-ți spun că am răs de un om, ba nu, am răs de doi, sau mai bine am răs și m'am bucurat de-o întâmplare ce sfârșit prost pentru doi oameni. Dar simțesc că dacă-ți spun numai atâtea te voi încurcă și pe dumneata, și scurta tot eu voiu trage-o, pentru că te-aș aduce în imposibilitatea de a-mi da un răspuns liniștitor, de care, vai, am așa de mare lipsă. Așa dar, cu voia dumnitale, o să-ți comunic și câteva amănunte.

Pe mine vreau să mă mărite cu orice preț, d-le Murășanu, să nu te miri de asta, căci, vai, așa e soarta noastră, domnule cleric, a fetelor avute, că trebuie nesmintit să ne mărităm. Lucrul acesta cred că nu va fi nou nici pentru dumneata, îl știi și dumneata. Acum, pe Ispas, cumnatul Vraciu mi-a adus un pețitor, un om frumos și se vedeă de treabă advocat. Se ziceă că-i advocatul unei bănci puternice. Se spuneă că are un viitor strălucit. Sora, cumnatul, părinții încântați de el; surorile mă pismuiau, se vede că eră cât pe-acî să fiu azi măritată, stimate d-le Murășanu! Am făcut o excursie la izvorul „Precestei“, tatăl dumnitale a sfințit apa, ne-a botezat, afară de tata, căci știi dumneata, domnule cleric, că tata nu-i prieten cu aghiasma. Ca de obicei am și prânzit în poiană, apoi ne-am întors acasă. Părinții veseli, surorile pismoase, cumnatul îmi făcea

semne! Da, domnule Murășanu, îmi făcea semne pe cumcă azi se hotărește un lucru mare. Și eră să se chiar hotărască, domnule

patru ochi, căci tata l-a dat afară numai decăt. Eu am înțeles îndată ce s'a întâmplat, am priceput mai repede ca oricare, și m'a

Congresul reuniunilor române de femei din Ungaria, ședința a doua ținută la 4/17 Iunie 1913, în sala festivă a gimnaziului român din Brașov.

cleric, de nu se întâmplă lucrul care m'a adus pe mine la păcat. Inchipue-ți, domnule cleric, tata a rămas între patru ochi cu tânărul, — se vede că așa se fac lucrurile acestea, — a rămas foarte puțină vreme între

cuprins un răs, dar un răs nemaipomenit, un răs nebun. Din toată inima îmi părea bine că s'au certat cei doi, și-mi părea bine că s'au certat pentru bani, pentru „Arhanghelii“, adecă nici nu s'au certat ci tata s'a

măniat când domnul acela de omenie a cerut zestre.

Am răs mai mult de două ceasuri, m'a certat tata, iar soru-mea Maria mi-a spus că acesta e un răs... (îmi vine așa de greu să și scriu cuvântul acesta) un răs... imoral. Da, domnule cleric, răs imoral! Te-ai fi gândit dumneata să-mi faci cineva o acuză atât de gravă?

„Nu-i imoral“, i-am răspuns cu hotărâre Mariei.

„Ba da, iubito, e imoral, fiindcă râzi de părinți, râzi de tata.

— Eu râd de-o prostie“, i-am răspuns.

„Cum?

— De-o prostie, de cecece s'a întâmplat“, am zis iar.

„Îți spun că ce faci tu e imoral“, îmi mai zise ea, și, măniată, mă părăsi.

Acum eu atâta m'am tot gândit la judecata asta a soru-mea încât în unele clipe îmi zic și eu, aproape convinsă, că am greșit, lăsându-mă astfel stăpânită de răs. Sunt apoi clipe când îmi zic că n'am greșit nimic.

De aceea, domnule cleric, mă întorc cu toată încrederea către dumneata, și te rog să-mi spui dacă într-adevăr am păcătuit?

Pentru ca să-ți ușurez hotărârea dumnitale, țin să mai adaug că eu n'am răs de tata ca părinte ci ca de-un om stăpânit de-o patimă. Cunosc și urmeza porunca a patra dumnezeiască. Nici n'am răs de domnul acela — îl chiamă Crăciun — ca de-un om care ajunge în strâmtoare, ci ca de-un peșitor ce-a pășit fiasco. Dar îmi pare că și cu atâta mă acuz prea tare. Îmi pare că sfârșitul prost al întregii afaceri m'a făcut așa de veselă. Nu te vei miră, sperez, domnule cleric, că nu-ți pot limpezii bine cecece s'a petrecut atunci în sufletul meu; nu-i așa că de multeori ne întristăm ori ne bucurăm adânc, fără ca să putem analiza, cu deamănuntul cauzele?

Dumneata vei fi așa de bun, ca luând în dreaptă culpă-nire toate acestea, să-mi tri-

Congresul reunitiilor române de femei din Ungaria: Participanții ieșind dela congresul ținut în sala festivă a gimnaziului român din Brașov.

miți un răspuns care să mă liniștească, plecând cumpăna ori în dreapta ori în stânga. Spunându-ți drept, mi-ar plăcea să am eu dreptate nu soru-mea, Maria, m'aș simți prea nenorocită văzând c'am făcut o greșală atât de mare. Inșă, dorința asta a mea, stimate domnule cleric, rog să nu-ți clatine judecata dumnilale, dumneata trage concluzia care vei afla-o mai dreaptă. În sfârșit m'aș învăța și eu să nu mai răd când văd lucruri ridicole...

țin să-ți mai amintesc numai atât, că după mine, mare imoralitate zace chiar în faptul că cineva, făcând un târg bănesc, crede că încheie o căsătorie. Ș'acum te rog, stimate domnule cleric, să nu întârzi mult cu răspunsul, dacă îți zace, cât de cât la inimă, liniștea mea sufletească.

Cu toată stima
Elena Rodean.

Internatul-orfelinat al „Reuniunii femeilor române din Brașov”, la congresul femeilor române din Ungaria, ținut în Brașov.

A!... Ridicole! Țsta e adevărul, pentru care am răs! Peșitul lui Crăciun s'a sfârșit ridicol! Cum ne vine uneori în minte expresia potrivită, când nici nu ne gândim la ea, nu-i așa domnule Murășanu? Cât m'am gândit eu să aflu un termen potrivit pentru faptul care m'a îndemnat la răs, și iată-l. Ridicol!

Dar, deși e vorba acum, că un sfârșit ridicol m'a îndemnat la răs, dumneata vezi și scoate concluzia cea mai severă. În sfârșit noi trebuie să ne învingem să ne stăpânim și în fața situațiilor acestora.

Ca cel din urmă sprijin în favoarea mea

P. S. La izvorul „Precestei”, după feștanie, am avut onoarea de-a avea oaspe la masa noastră și pe domnul părinte Murășanu. Dumnealui, ca de obicei, a fost foarte vesel, și deși avuse slujbă multă în ziua de Ispas, nu eră obosit. Mi-a spus că dumneata termini în curând, și că sperează să-ți capeți cât mai îngrabă o parohie. Azi am vorbit cu surorile dumnilale, și să știi că le învidiez, mai ales pe Mărioara. Aș vrea bucuros să fiu în locul ei, aș da mult cel puțin să știu rade ca ea. Ș'acum îmi răsună în urechi vocea ei așa de clară...

Elena.

P. S. Te mai rog nu cumva să arăți epistola asta și altor clerici, după cum aud că e obiceiul pe la dumneavoastră. E scrisă cu așa de puțin spirit și n'aș vrea să fiu judecată de ei. Dumneavoastră sunteți oameni prea serioși.

P. S. 3. Mulțumesc de cărți.

Elena.

Clericului Vasile Murășanu îi zâmbi întreg sufletul până ce citi epistola Elenutei. Dela șirele cele dintâi înțelese că toată cesțiunea cu mustrearea de conștiință era numai un pretext ca Elenuța să-l poată încunoștința despre vizita ce-o avuse în Văleni. Dacă ar fi auzit dela altcineva despre vizita avocatului Crăciun ar fi căzut în mari bănueli, dar așa îi veni și lui să rădă din toată inima de întâmplarea aceea. O adâncă treserire de bucurie avu clericul îndată ce văzușe pomenit numele pețitorului. Fără ca să-și zică nimic simțî, că dacă Elenuța îi descoperi în chipul acesta taine familiare, apoi, apoi de bună seamă că simțește o încredere, o atragere spre el. Adevărat că întreaga aventură era povestită într'un chip glumeț, dar clericul știă că tot astfel îi vorbise la Paști despre complimentele ce-i făcuse candidatul Voicu. Eră firea Elenutei astfel, ori doară în chipul acesta putea ea mai ușor să se apropie de cleric? Căci de ceva eră sigur acum Vasile: cu scrisoarea asta ciudată Elenuța nu-și batea joc de el! Dacă i-ar fi scris așa înainte de petrecerea dela Paști, clericul s'ar fi simțit adânc rănit, ar fi luat întreaga scrisoare ca o batjocură amară. Dar de când dansară împreună, de când își vorbiră, el se liniști deplin, știă că Elenutei nu-i va fi cu puțință să-l batjocorească niciodată.

Apoi Elenuța îi scriă de preotul Murășanu, de surorile clericului, cu multă sinceritate.

Dupăce mai ceti, tot mai îmbujorat la față, de câteva ori scrisoarea asta, clericul se sculă cuprins de-o mare veselie, alergă pe cărări, îmbrățișă pe clericii ce-i eșiau în cale, și strigă mereu:

„Ce zi minunată! Ce zi minunată!”

Eră într'adevăr o zi senină, cu cerul adânc albastru, cu mireme în aerul proaspăt; rân-dunici se arătau ca niște dungi negre, ce dispăreau fulgerător; dintr'un tufiș în grădină flueră o mierlă. Clericii îl cunoșteau pe Murășanu că se însuflețește de frumsetile zilelor de primăvară, dar niciodată nu-l văzură așa de vesel ca astăzi.

„Cu ăsta poți prinde iepuri”, zise un coleg privind bănuitor în urma lui Vasile, care alergă acum în seminar să-i răspundă Elenutei. Da, îi eră sufletul așa de plin încât simțî că trebuie să ia numai decât condeiul

să scrie. El eră convins acum, simțî, că-i simpatic Elenutei. Nu cuteză să-și spună că domnișoara Rodean îl chiar iubește, pentrucă deocamdată nici nu-l interesă decât gândul, dorința de a-i fi simpatic fetei; să știe că-i place să fie aproape, să stea cu el de vorbă, să rădă amândoi. El insetă par'că după prietenia Elenutei, pe care, odată o crezuse așa de departe. Doreă prietenia ei, pentrucă de când o cunoscuse mai deaproape, începū să o simteze.

Vasile Murășanu șezū la masă, luă condeiul, dar nici un cuvânt nu i se coboră în el. Sufletul îi eră plin, cu adevărat, dar părea că toate simțemintele ce se învăluie acolo, sunt numai pentru el, sunt congrescute cu sufletul său, și nu pot fi smulse, nu pot fi înstrăinate. Tot ce simțî părea că nu privește de fel și pe-o a doua persoană ci numai pe el, viitorul lui, fericirea lui. Elenuța-i părea că-i departe, ori unde-și întorcea ochii nu se vedea decât pe sine, strălucitor de fericire. Frazele din scrisoarea Elenutei îi sunau mereu în urechi, totuș pe ea n'o vedea. Ce să-i scrie?

Și în vreme ce se gândea: ce să-i scrie, se aprecia tot mai mult pe sine, îi părea că-și vede noi și noi calități pe cari până acum nu le-a luat în seamă, îi părea că-i mai inteligent, mai frumos, chiar mai înalt de statură! Aveă senzația că crește. El rămase multă vreme uimit, cu condeiul în mână, și nu-și putea da seama ce se petrece cu sine. În loc să se apropie de ce-și propusese, să-i răspundă domnișoarei Rodean, gândul lui alergă departe. După ce se examină de aproape pe sine trecū la părinții lui, la surori, la întreaga familie, și în fiecare membru din familia asta descoperea calități noi. Ca și când scrisoarea Elenutei ar fi aruncat puternice fețe de oglinzi, în cari se vedea și el, și-i vedea și pe-ai lor într'o lumină cu mult mai curată decât până acum. Înțelese deodată cu mult mai limpede adevărul, că între oameni averea nu poate fi o piedecă ce să-i oprească de-a se împrieteni, că, deci, tatăl său ar fi putut să fie în relații de prietenie cu notarul Iosif Rodean. Vedeă că preotul din Văleni e chiar superior directorului dela „Arhanghelii”, că cultura celor două surori ale lui nu lasă nimic de dorit, că, dacă până acum între cele două familii n'au prea fost relații de prietenie, vina e de-a se căută în notarul nu în preotul. S'ar putea împrieteni, însă, de-aici încolo! El și Elenuța par'că sunt anume chemați ca să apropie aceste două familii. Ba mai este încă și Ghiță! Niciodată nu-l înțelese așa deplin pe univertitar ca acum, în urma scrisorii Elenutei. Îl vedea foarte deștept, cinstit, cu păreri bine hotărîte asupra vieții.

Dar nu numai el și ai lui, nu numai cele două familii, ci la orice se gândea acum, îi apărea cu mult mai clar, mai limpede. Fugitiv îi trecură prin cap unele probleme din morală pe cari nu le putuse deslegă până acum, și cari îi apăruă cu răspunsurile gata, numai chiar să le rostescă; se gândi la un prieten cu care avuse un mic conflict, și simți că-l iertase de mult. Și ciudaț, la orice lucru se gândea, pe lângă că-i eră luminat mai intensiv ca până acum, îi părea chiar lucrul acela deosebit de cel de mai înainte. Și lucrurile și persoanele. Astfel tatăl său, șorioarele, toți părea că-s niște persoane noue, cu mult mai bine definite ca cele de până acum.

Când în urmă îi părû că se trezește din visarea asta plină de vederi adânci și iuți, îi părû că chiar el e alt om. Se simțira mai hotărît, mai tare, mai greu par'că.

Scrisoarea Elenuței îi deșteptase conștiința de sine în proporții cum până acum nicio dată nu fusese trezită.

Încrederea plină de unde de răs, încrederea cea mai sinceră deci, ce se desprindea dintre șirele epistolei ce-i trimisese Elenuța, se vărsă ca o ploaie roditoare peste sufletul timid al clericului. Sufletul acela se trezi în toată splendoarea sa, se simți, se cunoșeu întâioară, poate, a adevărat în viață, și astfel, pentru un restimp destul de îndelungat, uitându-și de Elenuța, se văzû numai pe sine, căci acest „el” pe care-l vedeă acum, eră cu totul nou, și-l umplea de uimire. Sosise pentru el marea clipă din care omul începe să se cunoască pe sine, se întâmplase cu el minunea care naște cu adevărat pe om pentru înțelegerea vieții.

Când se trezi, deci, el simți o adâncă recunoștință pentru domnișoara Elenuța Rodean, și se gândi acum cu gingășie cum să-i răspundă mai potrivit. Acum nu-i mai eră gândul gol, simțira că va putea să-i scrie, și ia ce-i va răspunde.

Dar fericirea lui eră așa de mare încât nu se îndură să-i scrie încă. Voiă să guste cât mai multă vreme mângâierile nesfârșite ce-i adiau prin suflet. Căzû într'o dulce reverie, văzû frânturi din viața sa, se gândi mai de aproape la familia lui și la a notarului. Cercă par'că să pătrundă pentru ce stăpânească răceală între aceste două familii. Din cât își putea aduce aminte în casa lor niciodată nu se vorbira de rău familia notarului. Și totuș, afară de tatăl-său, părea că și mamă-sa și fetele, se purtau cu oarecare rezervă față de familia notarului. Rezerva, depărtarea aceasta, înstrăinarea ce se putea ceti și din privirile mamei și a fetelor, el nu putea să o înțeleagă decât din faptul că ai notarului trăiau în-

tr'un mai mare belșug. El descoperi cu durere că în sufletul femeilor din casa parohială eră destulă pismă, deși nemărturisită față de traiul mai bun al proprietarului „Arhanghelilor”.

Vasile Murășanu, de când fû de opt ani, numai vacanțele și le petrecea acasă, și nu putea să cunoască mai de aproape cauzele cari înstrăinai pe-ai lor de familia Rodean. Astfel îi judecă pe nedreptul, pentru că singur averea mare a lui Rodean nu încordase relațiile dintre cele două familii. Nu averea, ci acelea țigniri necumate de-a cercă să umilească, să ingenunche pe cei mai săraci, cari țigniri izvoră ce-i dreptul din avere, îi făcû pe ai popii să se răcescă de familia Rodean. Dacă Ghiță și Elenuța nu se lăsau conduși de aceste mici și dese răutăți, dacă ei poate nici nu le simțiau, în schimb toți ceilalți din familia notarului îi desconsiderau, când numai puteau, pe ai popii.

Când se stabili în Văleni preotul Murășanu, „Arhanghelii” încă nu erau renumiți, notarul stătea bucuos de vorbă cu părintele, îl salută de câteori se întâlneau pe drum, el mai întâi; ba în anii cei dintâi familiile își făceau vizite, își petreceau laolaltă de multeori. Inșă cu cât se înălță mai sus steaua „Arhanghelilor” familia lui Iosif Rodean se închidea tot mai strâns într'un cerc de fier, peste care ai preotului nu mai puteau trece decât umilindu-se. Astfel preotul se trezi într'o bună zi că notarul, care un lung șir de ani îl salută cu respect, trece pe lângă el și așteaptă să-și ridice preotul mai întâi pălăria. Murășanu zâmbi, îl salută, îl înțelese și trecû foarte ușor peste această mică vanitate. Dar femeile nu putură să-l urmeze pe drumul cel nou. Preoteasa nu se putea nicidecum hotărî să dea ea binețe mai întâi notărășii, care trecuse acum la toalete, dar care totuș rămase unde-a fost: abiă știă să-și scrie numele. Preoteasa nu putea înțelege să se umilească înaintea acestei femei, care îi eră inferioară ca educație și cultură, și astfel, din cât le eră cu puțință se fereă una de alta, și când trebuiau să se întâlnească se uită una într'o parte, alta în cealaltă. Fetele simțira instinctiv că trebuie să urmeze purtarea mamelor, mai ales ale preotului, căci domnișoarele Rodean și fără nici o pildă tot astfel ar fi urmat. Când numai puteau priveau cu milă toaletele mai sărace, lucrate acasă, ale domnișoarelor Murășanu, și când acestea băgară de seamă mai întâi, se aprinseră de rușine și de mânie.

Notarul nu putea vedeă cu ochi buni orice lucru nou ar fi început preotul, dacă din lucrarea aceea putea să crească numele bun al părintelui. Directorul dela „Arhanghelii” se puneă cruciș, cu toată autoritatea de care se

bucură în Văleni, în drumul popii, de multeori când eră vorbă de lucrurile cele mai salutare pentru sat. Părintele îl înțelegea, zâmbiă, uneori lăsă lucrarea balta, dar de cele mai multeori cercă, luptă, și reușă și fără ajutorul notarului.

Preoteasa îi zicea de multeori: „Ar trebui să-l dai la gazetă să știe lumea ce fel de sprijinitor al satului e directorul”.

Dar părintele îi răspunde mereu zâbind: „La ce bun? Micile noastre mizerii nu-s făcute să îmbătăm lumea cu ele”.

Toate acestea Vasile n'avea de unde să le cunoască, fie că se petrecuseră pe când el eră la școală, fie că încă nu ajunsese să se intereseze de „binele public”. El credea deci că numai din faptul că familia Rodean e proprietara „Arhanghelilor” izvorește răceala între cele două familii. Băgase el de seamă, în vacanțe, privirile de superioritate, de desconsiderare, cari li le trimeteau mai ales domnișoarele Eugenia și Octavia Rodean, dar pe atunci cele două familii nu mai erau prietene. Și-acum, având înaintea scrisoarea Elenutei, se simțea cu mult mai aplicat să afle scuze pentru familia Rodean decât pentru a preotului. Judecata lui, vai, nu mai eră dreaptă.

Când se trezi din reveria asta el începui numai decât să scrie:

„Stimată Domnișoară!

„N'am cuvinte să-Ți spun cu ce bucurie am citit scrisoarea dumnilale. M'ar fi înșeninat să fi fost în cea mai nenorocită stare sufletească. Încrederea dumnilale mă onorează foarte mult și-mi pare că dumneata faci pasul cel dintâi ca familiile noastre să mai lase din încordarea ce este între ele. Într'adevăr, domnișoară, dacă am o suferință adâncă, apoi aceasta izvorește chiar din faptul, că părinții noștri sunt mai străini ca și când ar locui în sate deosebite. Convingerea mea este, că și așa trăim destul de părăsiți pe satele noastre, și dacă sunt în acelaș sat două-trei familii de intelectuali aceia să nu trăiască reslățiți. Pe lângă faptul că-mi scrii, dumneata îmi mai comunică, că tata a fost la masa dumneavoastră la Ispas, în poiana din muntele Vlădenilor, apoi, că ai vorbit cu surorile mele și pe Mărioara ai aflat-o drăguță. Nu pot să-Ți spun cât Vă sunt de recunoscător pentru asta. Nu pentru alta, ci pentrucă la dumneata vād o pricepere superioară.

Și, acum, să-mi dai voie să-ți mulțumesc pentru cazul interesant ce mi-ai comunicat.

Cred că singurul meu răspuns la tot ce mi-ai scris nu poate fi decât o mulțumită caldă și adâncă! Dar, ca să nu crezi cumva,

că n'aș fi pregătit îndeajuns ca să fiu preot bun, iată îți declar, că n'ai făcut nici un păcat, nici un lucru imoral. În urmă noi nu suntem totdeauna stăpâni pe voința noastră, mai ales când e vorba de izbucniri ale simțimentelor noastre. Și dacă admirăm, fără nici o rezervă, un peisagiu frumos de pildă, tot astfel rādem de un lucru ridicol, fără ca ca să ne dăm seama. Acestea sunt lucrări ale instinctului. Iau asupra mea, cu cea mai mare bucurie, păcatul pe care l-ai fi făcut.

Răsul dumnilale mi s'a comunicat și mie, dar eu n'am răs cu hohot, ca dumneata, o, nu. Unde fine, ca de argint, îmi tremură și acum în suflet. Dacă ai fi făcut un lucru imoral, apoi eu nesmintit aș fi părțas păcatului dumnilale. Numai de ceva mă tem: să nu fii dumneata aplicată cumva din fire, ca să răzi cu hohot de toți aceia, cari te vor mai cere în căsătorie. Dumneata, deși spui că nu te gândești cu plăcere la căsătorie, totuș vei aveă încă foarte mulți pețitori, și nu numai pentrucă ești bogată...

Vai, dumneata ești fericită pentrucă poți să aștepti... Dar noi, domnișoară, noi clericii suntem foarte nenorociți: noi trebuie să ne căsătorim în grabă și să ne ocupăm parohiile. Noi nu putem să rādem ca dumneata! Iată, de pildă, chiar eu va trebui să mă căsătoresc încă la toamnă, poate. Spune-mi acum dumneata ce aș simți eu când ar rāde și de mine fata care m'ar refuză? Eu înțeleg foarte bine, că pot ajunge într'o situație ridicolă, și oricine ar aveă dreptul să rādă de mine, dar totuș, te-asigur, rāsul acesta nu mi-ar plăcea.

De când am cetit, că dumneata nu te gândești cu plăcere la căsătorie, să crezi c'am început și eu să judec așa. Aș amână-o bucurios, mai ales pentrucă nici nu știu vreo fată, care ar veni după mine. Da, noi clericii suntem destul de nenorociți, domnișoară!

Scrisoarea dumnilale nu va vedeă-o nime, te-asigur. Dar nu pentru faptul, că ar fi scrisă cu puțin spirit. O, nu! Dacă ar fi motivul ăsta, aș arată-o la toată lumea și aș zice: „Vedeți cum știe scrie de minunat o domnișoară frumoasă pe care o cunosc eu?” Nu mi-ar fi de față să zic așa, pentrucă dumneata n'ai fi de față să m'auzi. Știu, că nu-ți plac complimentele, dar acesta n'ar fi decât ade-vărul cel mai curat.

Însă eu nu voiu arată epistola asta nimănui, pentrucă mi-e prea scumpă. E cea dintâi și cea mai mare comoară a mea, stimată domnișoară Rodean. Pot să fiu și eu sincer cu dumneata și să-ți spun, că dela Paști am avut destule frământări, deși am plecat liniștit de-acasă. Ce fel de frământări? Pentruce le-aș spune când poate dumneata

n'ai fi curioasă să le știi. Gânduri, închipuiri, combinații, o învălmășală de simțeminte... Dar acum au trecut, dumneata trebuie că ai scris cu o cerneală fermecată; m'am liniștit. Iată îmi mărturisesc o slăbiciune: de mulțori am crezut, mi s'a părut, că dumneata vorbești binevoitor cu mine numai din compătimire, din milă. Acum nu mai cred și mă simt foarte fericit.

De aici încolo îmi vin alte cuvinte în condei, nici-nu-s cuvinte, stimată domnișoară, ci e un cântec, vai, un cântec, care mă înfioară și mă cutremură, și pe care nu știu dacă voi putea să-l cânt vreodată altfel decât în tăcere. Aș scrie despre alte lucruri, aș avea atâtea de spus, dar mi-e peste putință: cântecul acesta nou se îmbulzește tot el înainte. Înainte de-a încheia vei fi așa de bună să-mi faci cu o plăcere mai mult? Să-mi dai voie să-ți trimit un... un... Vai, dar mai bine tac, mi-e frică să n'aud la spatele mele un hohot de râs.

Al dumnitate cu toată stima:

Vasile Murășanu.

P. S. O să trimit în curând două volume cari, cred, îți vor plăcea mai mult ca toate cele trimise până acum.

XVIII.

Într'alți ani, pe la sfârșitul lui Iunie, când se începeau căldurile mari ale verii, piuăle din Văleni băteau mai rar, nu doar, că n'ar fi avut ce măcina, ci pe cele trei văi se mai împuțină apa spre marea părere de rău a proprietarilor. Mai ales Vălișoara seacă mai de timpuriu, apoi Părăul Caprii. Valea cea mare, pe care erau așezate cele mai multe piue, curgea și 'n toiuul verii, dar nu mai avea putere să învârtă toate roțile.

Anul acesta însă nu fusese secetos. De când se desprimăvăraseră, veniă și ropăia câte-o ploaie aproape tot la trei zile. Pădurile păstrau umezeala, micile izvoare ce hrăneau cele trei văi își strecurau mereu argintul pintre dărâmăturile de stânci și piuăle umpleau cu „toc-tocul” lor tot cuprinsul Vălenilor. „Arhanghelii”, „Pintenul”, „Vlădeasa” și o mulțime de alte băi mărunte vărsau mereu piatra auriferă. Vălenarii erau mai veseli, mai plini de larmă ca ori când: banul nu li se mai găta din mână. Prin birturile satului începură petrecanii fără sfârșit, iar când se abateă câte-o ceată, cari băiau la „Arhanghelii” prin oraș, țineau cheful câte trei zile în șir.

Societarii dela „Arhanghelii” nu mai pomeneau nimic de spesele tot mai mari ce se cereau la galeria cea nouă, singur Pruncul

eră mai gânditor și părea că coace ceva în inima lui. Ungurean mai căpătă vreo trei telegrame în care feciorul amenință, că se împușcă dacă nu capătă bani în grabă, și, se 'nfelege, bădăcul Ionuț nu-l lăsă la nenuroric pe viitorul avocat. Pruncul se mărgeni să ardă toate telegramele ce-i trimetea universitarul, și odată pe lună îi trimetea câte optzeci de zloți.

Dintre părtașii dela „Arhanghelii” numai primarul Vasile Cornean eră mereu mănios, mereu întunecat.

De când își bătuse soția în noaptea zilei a doua de Paști, casa lor se schimbaseră în iad. Încă în dimineața următoare nevasta lui, Salvina, se dusese la părinți. Eră bolnavă și de bătaie, dar mai mult de desnașdejdea ce-i copleşii sufletul. Părinții ei înlemniră când o văzură palidă, frântă, îmbătrânită. Mamă-sa izbucni numai decât în hohote de plâns:

„Copila mea, fata mea!”

Ea înfelesese de mult pe unde-i umblă gândurile primarului, dar nu voiă să creadă c'ar fi ajuns cu ticăloșia așa de departe.

„Asta-i învățătură pentru cine n'ascultă de părinți” zise cu mânie tatăl său. Dar, îndată ce văzu că Salvina plânge cu hohot, îi părù rău, se apropie de fată, o mângăie pe cap și-i zise:

„Nu mai plânge. Acum asta așa a fost să fie! Puteam noi ști că din căne nu faci slănină. Dar nu-i nimic. O să vă despărțim, o să-ți dea Dumnezeu alt noroc”. Cele două femei se boțiră, își amestecară lacrimile până târziu. Salvina rămase două săptămâni în casa părinților; dar nu se tămăduiă, dimpotrivă părea că îmbătrânește cu fiecare zi.

Mă-sa, ca toate femeile obicinuite cu suferința, pe cât plânseși la început, pe atâtea doriă acum s'o vadă pe Salvina împreună din nou cu primarul. Doriă aceasta cu atât mai vărtos, că la „Arhanghelii” se pusese chiar acum din nou aur slobod, apoi gura satului începù să torăle: „Vedeți-o pe afurisita de Dochia? A stricat casa primarului”.

Îndemnurile ei începură să fie tot mai dese ca Salvina să se întoarcă la bărbat. Salvinei nu-i trebuia mult indemn, ea-l iertase pe Vasile din noaptea în care a sdrobit-o în bătai și s'ar fi întors foarte bucurată la bărbat. Dar se simția încă așa de slabă, și se îngrozeă să se arete astfel înaintea primarului Cornean. Știă că nici alte suferinți mai mici ce ieșiau la iveală pe fața ei, ori în priviri, bărbatul nu le putea suferi, că se scârbea par'că de ea în astfel de clipe. Așteptă deci să se tămăduiască mai bine.

Și, într'o dimineață, după ce trecuseră două săptămâni, se simți mai în putere și mai veselă, și, zâmbind, părăsi casa părintească.

Mă-sa o înțelese și se bucură din toată inima: „Așa, suflați, fii tare; are să fie încă bine” îi zise ea la plecare.

Când ajunse acasă bărbatul eră dus la „Arhanghelii”. Nici un lucru nu mai eră la locul lui prin casă. Pe laviți, pe scaune, erau împrăstiate haine, cuțițe, furculițe, farfurii. Un miros de părăsire, de pustiu, umplea camerele. Salvina se apucă cu dragoste să derețeească prin casă, simțind o adâncă bucurie că poate face ordine, că Vasile când se va întoarce își va afla casa cu un pahar. Deși-l așteptă mereu, ziua îi trecuse repede, abia îmbucă ceva, nici nu-i veniă în minte să prânzească: pregăti o cină bogată pentru seară.

Inima i se opri de-a mai bate când auzi pe scări pașii grei ai primarului. Chiar eră hotărâtă să-i sară 'n gât, să-l sărute, să-l roage de iertare, când Vasile, intrând, se opri deodată în prag și-i zise:

„Piei drace!”

„Apoi, fără altă vorbă, se întoarse pe scări în jos, se auzi cum izbește porțița și pieri în noapte. Merse de-auna la birt, porunci de cină și beutură, și după ce se îmbătă spurse toate geamurile birtului, răgnind mereu: „Cine s'apropie de mine îl împușc!”

Trei zile n'a mai dat pe-acasă. Gura satului spunea că primarul a fost văzut prin aluniiș, pe dealul băii, în valea Pintenului cu Dochța pe după cap. Un băieș ducea după ei un coș mare plin cu de-ale mâncării și cu vin.

După trei zile, abătut, pierit la față, intră în casă.

Femeia, care 'n restimpul de trei zile murise și 'nviase de-atâtea ori cât păr în cap aveă, nu se putu opri să nu scoată un suspin.

„Of pentru tine, dar nu pentru mine, miere! zise cu răutate bărbatul. Să-ți aduni hainele și să te duci. Nu mai pot trăi cu tine! Nu mai pot! S'a isprăvit, nu mai pot!”

Oricât eră de frântă Salvina, tot își mai putu adună puteri să-l întrebe:

„Cu ce ți-am greșit eu ție, Vasile?”

— De asta nu e acuma vorbă! Nu mai pot trăi cu tine; ai înțeles?” îi zise el cu aceeaș voce rea și disprețuitoare. „Mie-mi trebuie o nevastă tânără! Asta-i! O nevastă tânără.

— Așa?” întrebă, albă ca păretele, ridicându-se de pe scaun, Salvina.

„Așa! Toată lumea se veseleşte”, începă el ca eșit din minți, „toată lumea se bucură! Și cel din urmă sărăntoc din Văleni e azi mai fericit ca mine. Și eu cu „Arhanghelii” îmi urăsc vieța. Uite ce-i”, zise el cu brutalitate întorcând ochii scânteitori spre femeie: „mie îmi trebuie o nevastă tânără. Vin este, bani sunt, raiul e pe pământ, dar raiul c'o miere

trecută ca tine se schimbă în iad! He!” rângi el, „mie îmi trebuie acum o nevăstuță durdulie, plinută...”

— Să-ți fie rușine”, îl întrerupse repede Salvina. Batjocurile ce i le aruncă în față cu atâta brutalitate, îi dădură curaj, vrednicia ei de miere cinstită o făcu să-l privească cu mândrie, ca o zeiță a dreptății și a răsunării.

„Să-ți fie rușine că-mi poți vorbi astfel, mie care ți-am fost soție cu credință”, zise ea din nou. Își ținea acum trupul drept, ochii ei străluciau, și nu mai semănă cu femeia înfrântă de mai înainte.

„O să te căești tu odată, sărace, de ce faci acum. Dar va fi prea târziu, prea târziu. Noapte bună”, zise ea și eși repede pe ușe.

„Niciodată nu mă voi căi”, strigă el cu mânie. „Niciodată! Abia de-acum voi începe să trăesc, eu, Dochța și „Arhanghelii”. Vivat „Arhanghelii” de-acum!” Nu eră primarul limpede la cap nici acum, dar pentru aceea eră conștiu de ce făcea.

În ziua următoare se duse la părintele Murășanu și-i spuse că, cu voia amândurora, se desparte de nevastă.

Popa Murășanu pără foarte surprins de vestea asta; îl pofți să șadă, și începă să-i vorbească despre datorințele soților de căsătorie.

„O să te mai gândești, domnule primar, o hotărâre așa mare nu se ia deodată. Veți cercă să cumpănești mai bine lucrurile. Mici neînțelegeri se întâmplă în orice căsătorie. Inșă darul lui Dumnezeu de-aceea se dă celor doi soți, ca să învingă, să se stăpânească. Dumnezeu a lăsat căsătoria așa ca să nu se poată desface decât prin moarte”.

Primarul avă un zâmbet de batjocură.

„Se poate, domnule părinte, să fie așa cum spui. Noi nu prea știm ce-a zis Dumnezeu.

— Faci rău destul că nu știi, ori nu vrei să știi”, răspunse părintele cu durere; „dumneavoastră credeți că un singur lucru e vrednic să-l cunoașteți și să vă interesați de el: aurul. Mi se pare că aurul vă umple așa de tare toate simțurile, încât nu mai sunteți în stare să simțiți și altceva. N'ar fi rău dacă v'ați gândi câteodată ce veți face când nu va mai fi aur?”

Primarului îi veni să zică: „N'am cere dela dumneata, fii liniștit”, dar numai zâmbetul de răutate ce răsuflă din acest gând i se ivi pe față.

„Vom vedeă noi atunci, domnule părinte”, zise el. „Nime nu poate ști ce o să se întâmple.”

— Chiar pentru asta ar trebui să nu vă bateți joc de legile lui Dumnezeu”, începă iar părintele.

„Eu nu-mi bat joc de nici o lege; nu mai pot trăi cu femeia și vreau să mă despart. Atât”, rânji primarul Cornean.

Preotul începuse să se agite.

„Ba îți bați joc, eu numai decât o să-ți arăt că-ți bați joc”, zise el cu vocea mai înalțată. „Pe dumneata eu te-am cununat; știu ce mi-ai zis atunci, că numai din dragoste curată te căsătorești cu Salvina. Și nici nu se putea altfel; a fost fată frumoasă, avută, a venit după dumneata fără ca să fie părinții ei pe deplin mulțumiți. Ani de zile ați trăit bine, ați trăit în pace. Legea lui Dumnezeu zice că legătura iubirii între bărbat și femeie să țină până la capătul vieții. Dumnezeu nu de aceea ne dă bunătăți ca să călcăm legea asta. Eu te-asigur pe dumneata, că dacă belșugul nu te-ar fi ajuns, ai trăi și azi bine cu nevasta. Dar „Arhanghelii” vă sucește mințile dumneavoastră. Vă dedați la traiu bun, mai ales la beutura, și vă place dacă vi se deșteaptă tot mai puternice poftele cele dobitocești. Beți mereu, vă petreceți și nu mai voiți să ascultați decât de legea trupului. Dar legea asta calcă legea lui Dumnezeu, și să știți dumneata că păcatul asta se răsună odată foarte amar. Dumneata vrei să-ți părăsești nevasta legiuită și vrei să te însoțești cu Dochia! Spune dumneata, nu-ți bați joc în chipul acesta de însăș mila lui Dumnezeu care te-a făcut avut, și acum te lași stăpânit de trup?”

— Nu-i scris nicăiri să iau pe Dochia”, răspunse cu răceală primarul și se ridică de pe scaun. „De altfel, continuă el întunecat, eu n'am venit să ascult cazania dumnităte, ci numai să-ți anunț și să te rog să pornești procesul de divorț.

— Chiar asta nu voiu s'o fac”, zise cu hotărîre părintele! „N'am să urzăsc procesul pentru că ar fi înzadar. N'aveți cauze de despărțire.

— Asta te privește pe dumneata”, zise primarul cu mânie, „dar cred că sunt instanțe mai mari.

— N'o să-ți primească nimenea procesul, te-asigur”, mai zise preotul. Primarul se opri în prag, îl privi pe popa cu dispreț, și zise: „O sută de zloți la protopopul și n'trei săptămâni suntem despărțiți, părinte. Știm noi cum se fac lucrurile acestea”.

În urma scenei acesteia preotul rămase foarte tulburat. Se puse la masă și-l aviză numai decât pe protopopul.

Primarul își înaintă rugărilor de despărțire, și acum săptămâni întregi nu se mai trezia din beție. Dacă mergea în oraș rămânea cu săptămâna de cap, și împrăștiă banii ca și când ar fi risipit năsip. În clipe de beții adânci băieșii îl văzură plângând de multeori.

Mulți ziceau că-i pare rău că se desparte. Pe la „Arhanghelii” nu mai mergea, că spre scârba celor mai mulți Vălenari când eră acasă, ducea pe Dochia la el, slugile aduceau poveri de vin dela birt și scoteau prin sat veștile cele mai slabe despre cei doi.

Nici un răspuns nu-i venia la cererea lui de despărțire, și el părea tot mai înrăutățit, când într'o zi, pe la începutul lui Iunie, clopotul începuse să cânte în turnul bisericii.

„A murit primăreasa!” își ziceau cu uimire muerile.

Salvina într'adevăr nu putuse să rabde multă vreme vieța pe care o ducea. Slăbise ca un schelet, și pe urmă îl deslegase pe Cornean; putea să se cunune cu Dochia.

„S'a îngrijit Dumnezeu să-i despartă”, ziceau femeile.

„O să-i pară lui rău. Femeie ca Salvina n'o să-și mai afle.

— D'apoi Dochia?”

— Uf! Dochia! Nici nu se poate asemăna.

— Asta o să-i pună coarne și lui!

— De-ar da Dumnezeu, că e vrednic”.

Gura satului începuse să torăe și nu se mai opri până ce auziră că la Sânziene se cunună primarul și cu Dochia. Atunci gura satului amuși pe-un restimp, ca să se pornească apoi și mai nehotărît. Să descoperească toate păcatele vechi și noi ale Dochiei, Salvina fusese o sfântă, primarul are să se ticăloșească, femeia cea nouă are să-l înșele!

Gura satului pornise cu mai mare înversunare fiindcă multe văduve tinerele credeau că Dochia le-a furat norocul. Nu eră puțin pe vremea asta să fii soția unui părtaș dela „Arhanghelii”, și încă a unuia care avea două părți, care se număra îndată după directorul Iosif Rodean.

Eră c'o săptămână înainte de Sânziene, într'o Sâmbătă seara, când primarul îl află pe notarul Rodean în curte, lângă piue, și-i spuse c'ar avea să-l roage de ceva.

Directorul îl conduse numai decât în casă și-l întrebă cu ce-i poate slugi.

„Te-aș ruga foarte mult, domnule director, încep primarul, să-mi fii nanaș, să mă cununî dumneata.

— Așa dar e adevărat că te însori a doua oară?” întrebă directorul c'un zâmbet ciudat pe fața lui mare.

„Adevărat”, răspunse primarul plecându-și capul.

„Și, cu Dochia?”

— Cu Dochia!

— N'aș fi crezut! Faci foarte rău că te căsătorești cu femeia aceea.

— Acum, asta nu se mai poate schimba, domnule director!” zise primarul.

Iosif Rodean tăcu un restimp, se plimbă cu pași grei prin cameră, apoi îi zise cu hotărâre: „Dacă nu se mai poate schimba, caută-ți alt nănaș. Nu te cunună.”

Vasile Cornean îl privi uimit, nu-i venia să creadă ce auzise, și din ochii lui se vedeă că așteaptă încă răspunsul.

„Nu te pot cunună, caută-ți alt nănaș!” zise cu mânie directorul.

Primarul îl înțelese acum și rămase uluit. El ținea foarte mult să-l cunună un domn din sat, mai ales directorul dela „Arhanghelii”. „Pe cine să-mi aflu așa de 'ngrabă?” întrebă el zăpăcit.

„Puțin îmi pasă pe cine-ți vei afla!” strigă notarul și ieși în verandă. Îndată se auzi vocea lui puternică:

„Pune piatră, măi Niculae, fire-ai al dracului de ticală! N'auzi că bate 'n gol?”

— Seara bună”, zise primarul strecurându-se pe lângă el.

Directorul ori nu-l auzise, ori eră încă mâniaș, căci nu-i răspunse. Vasile Cornean ieși foarte abătut în stradă. Refuzul notarului îl rânise adânc. El mergea cu capul plecat, când trăsări deodată:

„Bună sara, tovarășe, bună sara, iubite!” îi strigă cineva dela spate.

El se întoarse și-l văzu pe universitarul Ungurean apropiindu-se cu dreapta întinsă.

„Noroc!”

— Noroc!” răspunse încă tot abătut Cornean. „Când ai sosit?” îl întrebă apoi.

„Numai cât am picat, iubite, numai cât am picat! Ș'am vrut să-l văd pe nenea Spiridon de mai trăește? Ce mai faci?”

— Ei, iacă!” răspunse ridicând din umeri Cornean.

„Stai, drace, cum eră să-mi uit. Te 'nsori?” îl întrebă deaproape Ungurean râsuflându-i în față acreală de butoiu.

„Mă 'nsori!”

— Primește felicitările mele! Cu Dochița?”

— Cu!”

Universitarul își supse odată buzele, zâmbi și-i zise:

„Ai ales-o pe sprânceană. Înc'ai știut că ai ce strânge 'n brațe. Dar nu pot să-ți iert că nu m'ai chemat încă la nuntă.”

Ungurean o vorbea mai întâi de bine pe Dochița. Primarul îl privi cu bucurie, apoi deodată îi veni un gând mântuitor. Își puse o mână pe umărul tânărului și-i zise:

„Dacă nu te-am invitat până acuma e că te poftesc de nănaș.”

Universitarul la cuvintele acestea izbucni într'un răs nestăpănit. Pintre hohote se putea mereu auzi exclamarea favorită: „Colosal”, „Colosal”. Apoi, după ce se liniști, îi bătă primarului în palmă și-i zise:

„Se face, iubite, se primește cu bucurie. Dar cine să fie nașe?”

Primarul se gândi o clipă, apoi răspunse: „O soră de-a mea, care vrei.”

— Bun! Se primește și asta. Și — la Sânziene?”

— La Sânziene!

— Foarte bine! Te 'ngrijește numai de beuturică bună.

— Este”, răspunse vesel Cornean.

Își mai bătură odată palmile, apoi se despărțiră.

Preotul Murășanu îi cunună în ziua de Sânziene. Nu finu nici o cuvântare, cum eră obișnuit să facă, nu voi să meargă nici la masă. Preoteasa părea supărată, îi chiar zisese:

„Nu-i bine că te pui pe picior de bătae cu toți frunțașii satului.”

— Ehe!” făcū popa, „unde te gândești și tu. Nu mă duc fiindcă am fost împotriva despărțirii și chiar și împotriva căsătoriei acesteia. Sunt convins că Salvina a murit numai din vina ticălosului acesta!”

Dar în schimb au luat parte la masa toți frunțașii, chiar și directorul dela „Arhanghelii”. Adevărat că numai singur, și s'a depărtat de vreme, dar totuș cu prezența lui ridicase foarte mult nimbul căsătoriei. Ficiorul său, Ghiță, încă nu se întorsese din capitală, acum își facea examenele cele din urmă, după cari avea să se reîntoarcă cu diploma de inginer. Pruncul și Ungurean, notarul Popescu, scriitorul Bratu, erau însă aici și-și petreceau cu însuflețire.

Din când în când Ungurean tânărul schimbă priviri cu Dochița, și, la începutul unei țărini, ea se strecură pe ușe. Îndată după ea ieși și Ungurean. Nime nu le luară seama; bărbații erau amețiți de beutură, femeile, fețele dansau. Lăița cântă cu însuflețire.

După un restimp destul de îndelungat cei doi intrară aproape unul după altul. Ungurean, cu fața buhăită, luă un pahar plin, îl supse, și, între hohote de răs, începū să strige: „Of! primarule, primarule, să fi fost tu al dracului!”

Dochița zâmbea și-i umplea paharul. Cornean îi privea cu ochii prostiți: nu mai pricepea nimic, căci eră beat turtă.

„Of! primarule, să fi fost tu al dracului!” zicea mereu Ungurean, izbucnind neconținut în hohote de răs.

„Di-di-dice să să fi fost?” izbuti să-l întrebe într'un rând primarul cercând să zâmbească. Dar nu mai putea; ochii lui erau două râni par'că.

„Pe onoarea mea de nu-i colosal!” strigă Ungurean în loc de răspuns. Apoi ridicându-se începū să țină un discurs în larma atotstă-

pânitoare. Numai frânturi se puteau înțelege din cuvintele lui.

„Fraților — primarul — inima noastră „Arhanghelii”... Izvorul de petrecere... N'am fi nimic fără „Arhanghelii”. Vivat „Arhanghelii”.

La cuvântul din urmă cei de lângă el începură să bată cu pumnul în mese, și tot mai mulți erau cari strigau „trăiască Arhanghelii”, până ce toți nuntașii izbucniră în strigătul asta. Muzica încetă, pe-o clipă se făcu liniște, și Ungurean se sui pe masă, și zise, cât putu de tare:

„Fraților, popa nost n'a vrut să ne cinstească în sara asta cu prezența Sfinției sale. Să-mi dați voie, ca dându-i „vot de blam”, să fiu eu popă în noaptea asta, ori cel puțin diacon și să vă cânt troparul protectorilor noștri cei cerești, troparul „Arhanghelilor”.

— Vivat! Vivat! Ungurean” se auzi din toate părțile. Apoi, deși îl auziră cântând de multe ori cântarea asta, se făcu liniște. Așteptau.

— Se cade să ne aducem aminte în toată buna vreme de Arhanghelii din cer, cari fac să strălucească și fratele lor de pe pământ, alungând nenorocul, sărăcia și lipsa din satul Văleni. În cinstea lor și a soarelui care luminează în Văleni și lumina lui nu se mai stingă, să cântați cu toții după mine!”

Și el începă pe-o voce groasă, adâncă, de butie:

„Unde umbrește darul tău Mihaile Arhanghele, de-acolo se gonește puterea diavolului, că nu suferă să rabde lumina ta luceafărul cel ce a căzut; Pentru aceea ne rugăm ție: săgețile lui celea de foc purtătoare, celea pornite asupra noastră, stânge-le cu mijlocirea ta, mântuindu-ne pe noi din smintelele lui, vrednice de laudă, Mihaile Arhanghele”.

Puțin îl secundară, fiindcă nici nu se putea. El cântă „lauda” asta într'un chip deosebit, cu figuri aflate de el. Eră glasul al cincilea, ca și la laudele dela Paști, dar Ungurean pusese atâtea întorsături de-ale lui în melodia bisericască, încât nime nu i-o putea învăța.

Deși erau cei mai mulți beți, după cântarea bisericască, afară de domnii cari erau de față, nime nu strigă: „să trăiască”. Asupra țaranilor în orice împrejurări cântarea bisericască face o impresie adâncă, le învâluie sufletele cu misticismul care se desprinde din ea.

Ei rămaseră un restimp tăcuți, apoi petrecania începă din nou.

Ca orice izvor de bogății prea mari, venite la repezeală, pe neașteptate, „Arhanghelii” aruncau destule raze de lumină, dădură mare avânt vieții din Văleni, dar avântul acesta îi

împingea pe oameni mai mult spre prăpăstii. Erau mulți cari începură să imiteze vieța domnilor, așa cum o puteau ei înțelege, pe care o cunoșteau de prin birturi și alte locuri de petrecere, unde se întâlneau.

Dochița eră una dintre femeile vrăjite de puterea aurului, de farmecul luxului, și bine o cunoștea notaful Iosif Rodean ce plătește. El, de când începuse să se hrănească și să beie cât îl încăpea pielea, nu mai consideră într'un nimic legile morale, și asta nici nu o mai socotea de păcat. Universitarul Ungurean asemenea își petrecuse de multe ori cu Dochița și înainte de cununia ei cu Cornean, și nădăjduia să-și petreacă și de-aici încolo. Notarul Popescu și scriitorul Bratu cunoșteau aproape pe toate „chipurile de mironosiță” din Văleni, deși nu erau de mult în sat. Orice s'ar spune, dar se pare că demoralizarea la sate, fără sprijinul puternic al celor din pătura cultă, nu ar înainta niciodată așa de repede și nu ar ajunge atât de departe.

Se pare că pilda lor e mai molipsitoare decât a altora; se iau oamenii după ei din vanitate, ori în fața lor simt o liniștire a conștiinței lor, zicând: „Ei sunt mai învățați și tot trăese așa!”

Poate din amândouă cauzele, adăugând faptul că „domnii” sunt mai preferiți de țărance.

XIX.

De când veniseră cei doi universitari chefurile se țineau lanț în Văleni. În birturi nu se mai stingea lumina până în zori. Societății „băieșii, hocmanii dela „Arhanghelii” mai ales își făceau de cap. Femeile lor începură să se pună pe gârduri, când câte trei-patru zile nu-i mai puteau urni din birturi. Ungurean și Pruncul, tinerii, treceau dintr'un birt într'altul, legănându-se în curbe largi pe drum, începeau cheful din nou cu fiecare grup de băieși. Ei erau primiți pretutindena cu însuflețire, cu urale. Cei doi îi deprindeau încet-încet cu ponturi obișnuite prin birturile din capitală; după ce se 'mbătau băieșii începeau să spargă sticle, pahare, să joace pe mese, să stropescă podelele cu beutură din sticlă; pariau care putea bea mai mult, trăgeau sorți care să plătească în cutare noapte, pentru că fiecare ar fi voit ca el să deie beutura. Când sorțile cădeau pe unul din cei doi universitari ei erau scutiți totdeauna pentru cinstea de „prezidenți ai mesei”, și atunci plăteau, pe rând, ceilalți băieși.

Birturile ferbeau neîntrerupt, se vedeau ieșind, din când în când, oameni cu fețele de mort, clătănându-se. Pe uși navălele atunci fum gros de tutun amestecat cu duhoarea beuturii, ca răsuflet înădușitor al unei peșteri

Duminecile și 'n sărbători veniau de obicei domni dela oraș, anume ca să-și petreacă în Văleni. Nu eră străinul care, intrând odată în Văleni, să nu fie cinstit cu mâncare, cu vin. Bădicular Ionuț Ungurean, primarul Cornean se puteau află aproape în orice vreme în birt, și cum străinii trăgeau aici, societarii dela „Arhanghelii” îi luau numai decât sub scutul lor, ceea ce înseamnă că puteau să mănânce și să beie cât aveau poftă, și de multeori și pe deasupra, și puteau rămâne aici în sat cât ar fi voit. Dacă cei doi boeri nu erau din întâmplare în birt când pică străinul, se aflau totdeauna alți Vălenari cari să-i iee în primire. În chipul acesta se purtau cu oaspeții mai neînsemnați; când sosiă vreun domn în sat numai decât erau avizați cei doi universitari, ori vreunul dintre societarii „Arhanghelilor”, chiar și directorul Iosif Rodean.

Dumineca și 'n sărbători însă veniau de obicei persoane cunoscute din oraș, cari ș'au mai petrecut de multeori în Văleni. Atunci se înciripă repede o ceată de zece-cincisprezece în jurul lor, începeau pe la zece cu bere și terminau, în zor, cu vin și cu rachiu. De cele mai multeori ieșiau într'o poiană la o frigare. Miei, porcei, se rumeniau în flăcările cioturilor uscate de brad, chiuțuri, urale, cântece se înălțau în noapte până târziu; în jurul flăcării uriașe se vedeau, mișcându-se mereu, umbre.

Dacă, noaptea târziu, ar fi trecut prin Văleni un străin cu prilejul astorfel de chefuri, ar fi crezut că-s niște nuntași întârziați, cari au rătăcit prin păduri. De altfel convingerea aceasta ș'ar fi făcut-o și dacă ar fi trecut ziua prin Văleni. Pe lângă larma desfășurată din birturi, când dintr'o casă, când dintr'alta pătrundeă veselie. Vecini, prietini, se adunau să guste vinul adus de curând „dela țară”, și dintr'o glumă se încingeă câte-o petrecanie, care ținea cu zilele.

Însă nici într'un an băile nu fură așa de bogate ca 'n vara asta, și deci, nici chefurile atât de dese. Erau băieși cari strigau în gura mare, în vreme de beție, că înnebunesc de atâta bine. Aproape nu eră săptămână să nu se răpeadă Lăița cu vreo doi până în Văleni. Universitarii cei doi aduseră cântece noi în sat, române vesele, pe cari în scurtă vreme le cântau și băieții cari aduceau piatră cu căluții de munte.

Săptămânile treceau repede într'o fierbere și veselie desfășurată; erau mulți Vălenari, cari auzind Sămbătă seara clopotele, își ziceau cu mirare:

„Măi, miene iar e Duminecă”.

Ca în fiecare an, așa și acum, într'o Duminecă dela sfârșitul lui August frunțașii din Văleni se adunară în birtul lui Spiridon de

pe la ceasurile zece înainte de prânz, să prănuiască depărtarea din mijlocul lor a universitarilor. Numai de doi aveau să se despartă în anul acesta, de Ungurean și Pruncu, Ghiță Rodean își luase diploma, dar nu avea încă post. El mai rămânea deocamdată în Văleni. Însă Ungurean și Pruncu trebuiau să plece în curând.

Liturghia în biserică încă nu se sfârșise, când paharele pline cu bere proaspătă se înșiruiră pe masa lungă. Pruncu, tatăl, nu eră de față, însă bătrânul Ungurean, ca de obicei fû cel dintâi, care luând paharul în mână începî să închine:

„Să mergeți cu bine, feciori, și să vă întoarceți sănătoși. La anul să vă vedem advocați pe amândoi.

— Trăiască advocații”, strigară în cor ceilalți.

„De nu mă voi întoarce la vară cu diploma în mână să nu-mi mai ziceți pe nume!” zise cu hotărîre universitarul Ungurean, după ce-și șterse mustața de care se prinsese spumă de bere.

„Va da Dumnezeu, va ajută Dumnezeu!” răspunse cu bucurie tatăl său, mângâiat de hotărîrea ce se desprindea din fața tânărului. Erau și încordate liniile feței lui, pareă mai de grabă un căpitan care dă o poruncă, decât un om care promite ceva.

De altfel bătrânul Ungurean nici când nu desnădăjdise de viitorul copilului său. Că tîndăleă de-atât' amar de vreme prin capitală nu-i pareă lucru așa de mirat, erau multe cărțile pe cari trebuia să le învețe! Dar odată va eși domn mare din feciorul său! Un domn de care să se vorbească în șapte sate! Cine-l va vedeă odată înglodat în bogății la oraș, să zică: iată, mă, pe domnul acesta mare l-a purtat la școli un părtaș dela „Arhanghelii”, societarul Ionuț Ungurean. El și spuneă la toată lumea, îndată ce apucă la cap, „chel-tuesc cu el? Nu face nimic! O să iasă domn odată din el, nu glumă”.

El beu deci cu însuflețire și al doilea pahar și, uitându-se zămbitor pe la toți, zise:

„Bună bere!”

Poveștile, gălăgia începură numai decât și fumul țigărilor se ridică repede, vinețiu în bătaia razelor de soare. Toți erau predispuși spre veselie, de-o săptămână nu mai fură atîția laolaltă — patrușprezece — ca astăzi. Între ei eră și directorul Rodean. Ghiță și clericul Murășanu, cari într'alți ani erau și ei de față la cheful tradițional, astăzi lipseau; porniseră de dimineață într'o excursie prin munți.

Universitarul Pruncu nu se putea însufleți nici într'un chip. O adîncă părere de rău, un fel de desperare eră întipărită pe fața și în

privirile lui. Cei dela masă făceau glume pe socoteala lui.

„Să știți că-i pare rău după Văleni!

— După Văleni nu, poate după Vălenă-reancă!

— Ori apoi ș'a pus în gând să vie avocat gata la primăvară!

— Asta trebuie să fie! Ii pare rău după vieața de student!

— Trăiască avocatul Pruncul!”

Dar el rămânea mereu trist. Sufletul îi era înghețat și acum, de azi dimineață pareă că-l urmărește o mare nenorocire.

Căci, azi dimineață, abia se îmbrăcase, abia-și aprinsese cea dintâi țigară, când tatăl său intră la el, cu fața, cu privirea foarte intunecată. Tânărul văzându-l, simți numai decât că are să-l dăscălească tatăl său, cum făcuse de atâtea ori până acum. Vo! să încunjure furtuna și se apropie de ușe. Însă tatăl său îl opri c'o privire.

„Rămâi”, zise el rece, „avem de vorbit amândoi”.

Scăpând un oftat tânărul șeză pe un scaun, și aruncă țigara după cuptor.

„Avem de vorbit”, repetă tatăl său. „Azi mi se pare e cheful de despărțire?”

— Da, ești invitat și dumneata”, răspunse în silă universitarul.

„Eu m'am săturat, nu mai mă dăc; tu însă poți să iei parte. Ai bani?”

— N'am”, răspunse cu d'sgust tânărul.

Tatăl său deschise portofelul și-i puse pe masă trei bilete de câte zece.

„Iai, sunt ai tăi; poți să-ți petreci azi. Toacă-i pe toți dacă vrei, încep cu răceală tatăl, dar să știi că pleci pentru cea din urmă oară la școală”. El tăcu, obraji palizi i se umplură de părăiașe adânci. Așteptă să-i răspundă feciorul; însă acela făcea tăcerea peștelui. Se îngălbenise la față și privea necilintit în masă.

„Anul acesta ț-l mai dau”, zise cu mânie Pruncul, văzând că tânărul nu răspunde. „Poate fac rău, dar m'am hotărît așa. Un an mai jertfesc. Apoi, — eu mi-am isprăvit datorințele față de tine. Știi câți bani ai mâncat tu până acum?”

Universitarul își ridică, uluit, privirile la tatăl său, dar nu răspunse.

„Și dintr'un cal așa fi făcut avocat până acum cu banii ce i-am cheltuit cu tine? Înțelegi tu? N'a mai rămas în tine un strop de bărbăție? Un strop de cinste? Mai ai tu nas să mai ieși între oameni, în oraș? Iată mie mi-e rușine de rușinea ta. — Așa dar un an încă și cel din urmă! Și vei trebui să te mulțumești cu patruzeci de zloți la lună.

— Patruzeci de zloți!” se uimi tânărul, acum deslegându-i-se mai întâi limba.

„Da, patruzeci, nici un ban mai mult. Ce crezi tu că banii stau grămadă la mine și nu se mai gată? Nu știi ce 'nghite gangul cel nou dela „Arhanghelii”? Nu mă sugi tu de ani de zile? Așa dar ne-am înțeles!” sfârși Pruncul ridicându-se și ieșind. Din prag îi mai zise:

„Pe mine să nu m'așteptați; sunt bolnav!”

Universitarul rămase încă multă vreme nemışcat, după ce ieși tatăl său. Se simția la marginea prăpăstiei, căci știa că tatăl său nu glumește. Ce va face? Să termine într'un an când el abia are un examen, n'are praxă, n'are cărți, n'a mai ascultat de ani întregi cursurile decât poate de trei-patru ori într'un an! Dar el mințise pe bătrânul, el îi spusese că face praxă în cancelaria unui avocat din capitală! Cum să-i spună că nu-i nimic adevărat din tot cu ce se lăudase, și că e peste putință să-și ieie diploma într'un an? Dar ar folosi ceva chiar dacă l-ar convinge pe tatăl său? Ar mai fi cu putință ca el să se pună pe muncă, părăsindu-și chipul de traiu de până acum?

El vedeă că nici cum nu se poate mântui, și simțindu-se la marginea prăpăstiei își zisese, ridicându-se: „Eh, să trăim până e bine!” și plecase spre birt cu hotărârea să-și petreacă străjnic, ca niciodată.

Însă era prea sguduit, decât ca să se poată reculege în grabă. El beu încă multă vreme în tăcere, între glumele și ironiile celorlalți. Numai după ce începă să-l amețească puterea beuturii, începă să-și petreacă cu adevărat.

Birtașul Spiridon se iveă, în dese restimpuri, la masă, adună repede paharele goale, tîncănindu-le de-olaltă, și, până ai bate 'n palmi, le înșiruiă, pline, la locul lor. La cheful de adio al universitarilor, de vr'o opt ani acum, nu lăsă pe nime să servească. Se învârtea ca un prisnel.

„Așa, nene Spiridoane, așa iubite, o să-ți port, în cinste, o sută de procese”, îi ziceă universitarul Ungurean, de câteori se iveă, cu paharele pline, birtașul. Hohote de răs izbucneau după cuvintele lui Ungurean.

„Trăiască avocatul „dea-geaba” strigă vesel directorul Rodean, când Ungurean întimpină pentru a zecea oară cu aceleași cuvinte pe Spiridon. „O să mori de foame, prietino, purtând gratuit atâtea procese de-a-geaba”, adause el îndată.

„Trăiască avocatul „de-ageaba”, trăiască antropofilul”, strigă Pruncul răsând cu hohote. Și, mulți izbucniră după el:

„Trăiască antropofilul!”

— Ii auzi, tată?” întrebă c'un zâmbet larg tânărul pe bătrânul Ungurean, „de-acum îmi vestesc mărirea viitoare! Rădeți voi, puțin

credincioșilor, eu voi merge mereu înainte, cu curaj năntee. Vivat! Cu curaj năntee. Vivat!"

Cuvintele din urmă le sfârși cântându-le pe melodia marșului economilor. Numai decât încep să bornă Pruncul, avocatul Pascu care venise anume pe ziua de azi în Văleni, încep să mormăie încet doctorul Prințu melodia aceluiaș marș. Vocea scriitorului Bratu, care încercă acelaș cântec, se ridică printre tot mai dese bornăituri de bondari ce încep să încunjure masa. Erau cu toții de jumătate amețiți de beutură, eră înainte de prânz. Deodată agheuntul Bratu se ridică dela masă, se aplecă în spre cele patru regiuni, dând tonul, și, după un gest repede al mânei ridicate în vânt, încep, pe patru voci:

Pas în pas
Tra-la-la
Hai toți înainte,
Tot voloși
Bucuroși
Cu curaj năntee
Tra-la-la.

Greșiră textul, începură marșul din nou, iar îl greșiră, și abia după ce-și mai dreseră glasurile cu un pahar de bere, reușiră să cânte marșul până în capăt. Când ajunseră la versurile:

Și cu cupa plină
Orice dor s'alină

luară cu toții în mână paharele, pe cari Spiridon le umplu la repezeală, și ciocnind mereu, între tîncănitul lor sfârșiră marșul, în picioare. Cântarea se schimbă acum în urlat, eră ceasul doi după prânz. După ce beură, directorul dela „Arhanghelli”, întorcându-și grumazii ca de taur spre ușa din stînga strigă:

„Măi Ticală Spiridoane!

— La poruncă, domnule director, la porunca dumnilale!

— Pst! făcu Iosif Rodean. „Trei pucei i-ai pus de-oparte?

— Gruită flămânzi de-aseară, d-le director.

— Știi tu când sunt ceasurile trei și jumătate?” întrebă directorul privindu-l c'un ochiu încrunțat.

„Puceii junghiați, curății, focul aprins în plaiul cerbului!” răspuse militărește Spiridon ducându-și palma dreaptă la ureche.

„Ticală!” strigă cu mânie directorul, „așa-mi țini tu minte?

— Un butoiu de zece ferii la umbră!” strigă repede, palid birtașul.

„Ei, și apă, măi Spiridoane. Trimite și două lăzi de borviz.

— La poruncă, domnule director, și pâne și sare și furculițe și cuțitașel!

— Măi, da-l-aș dracului, cum se pricepe”, zise universitarul Ungurean.

Spiridon îl privi pe-o clipă, îi aruncă un zâmbet de batjocură și răspuse:

„Care cu meseria lui, domnule avocat; noi la glăji, dumneata la legi”.

Hohote de răs izbucniră, urale nesfârșite: „trăiască Spiridon”. Ungurean bătrânul râdea și el cu gura larg deschisă, nu mai pricepea de-i laudă ori de-i batjocură pentru fiul său ce spusese birtașul; dar simția că e foarte plăcut să râzi așa, fără să știi de ce, să râzi prosteste. Spiridon venia urmat de trei feciorași, fiecare cu pahare proaspete de bere în mână.

„Să pofțiți, asta-i dela botul calului, pentru paharele acestea nu cer nimic”.

Oaspeții erau în picioare gata de ducă. Luară fiecare câte-un pahar.

„Trăiască cel dintâi hotelier al Vălenilor”, strigă universitarul Ungurean.

„Trăiască tata Spiridon!”

Ei beură, goliră din câte-o pauză paharele. Numai bătrânul Ungurean nu-l mai luă dela gură până ce nu sorbise și spuma cea din urmă.

„Să fii tu al dracului Spiridoane, asta-i bere dintr'un butoiu început acum, să mai aduci numai decât o rundă!

— Vivat tata, trăiască marele pricepător”, urlă tânărul Ungurean.

Din picioare mai beură unul câte trei pahare. Spiridon știa, că după ce cinstea el de ducă, se mai trece o jumătate de butoiu până se depărtează oaspeții. În urmă oaspeții se duseră, numai universitarul Pruncul se lăsă pe-un scaun, și făcându-i lui Spiridon semn să se apropie, îi zise pe-un glas plângător:

„Adu butoiul lângă mine, tată Spiridoane... De-acum tu-mi ești tată!”

Birtașul băgă de seamă că universitarul e beat turtă, dar totuș îl uimi vocea lui disperată. Eră și palid, aproape verziu tânărul Pruncul.

„Să nu mai beai, domnule avocat, o să îți se facă rău”, zise birtașul aplecându-se spre el.

Pruncul rostogoli asupra lui doi ochi turluri, reci, părū pe-o clipă că nu-l cunoaște pe Spiridon, apoi, oftând din adânc, suspină: „Tu ești tata meu. Vin să te sărut!”

— Să nu mai beai”, răspuse cu disgest birtașul. „Ar fi mai bine să mergi acasă, domnule avocat, să prânzești, să tragi un puu de somn până pe la patru. Altfel n'o să poți petrece la noapte. Ar fi bine să mergi acasă.

— N'am casă”, suspină cu durere tânărul, legănându-și mereu capul între umeri ca și când ar compătimi pe cineva.

„N'am casă, n'am părinți. Tu ești tata meu de-acum; mă arunci în drum?” El își opri îndelungat ochii mari și tulburi asupra lui Spiridon.

— Pentru toată lumea, nu, domnule avocat!
— Atunci ascultă rugămintea fiului tău, și adă butoiul. N'o să te mai incomodez, o să-mi torn eu în pahar; știu umplea paharul cu bere, tată Spiridoane.”

Birtașul se închină, se depărtă repede, părând că se grăbește să-împlinească cererea. Inșă își văzu îndată de alte trebi. Iși zicea: „are să adoarmă acum, îi cunosco năravul”. După ce-și aranjă unele mărunțișuri, după ce împărți porunci pentru „frigarea” de după prânz, se așezase cu nevasta și copiii mai mici la masă, și chiar se pregătea să înghită cea dintâi lingură de supă, când ușa dela camera vecină se crepă și prin deschizătură se lvi capul universitarului Pruncul.

„Nu mai vine butoiul ăla, tată?” întrebă el pe-aceleaș glas plângător.

„Nu mai este, domnule avocat!” zise birtașul, uimit că tânărul nu adormise după cum crezuse el.

„Ei, drăcie ca asta!” strigă deodată cu mânie Pruncul. „Să-mi vină beutura! Ce porcic faci dumneata astăzi?”

Spiridon, palid, tremurând ușor de indignare și năcaz că n'are hodină să înghită o lingură de supă, se sculă repede, trecu pe lângă „advocat”, trăvăli butoiășul cel început, îl așeză lângă masă, îi fixă bine pompa, și chemându-l pe Pruncul îi zise:

„Poftește, domnule avocat. Maj sunt cel puțin patruzeci de pahare.

— Poftim!” zise Pruncul întinzându-i un bilet de douăzeci.

„Nu acum, domnule avocat, ce știu eu cât să rețin. Las' până la urmă.

— Poffim!” insistă din nou tânărul. „Ia-ți plata. Nu ești tată bun nici tu, Spiridoane. N'ai milă de om. Ia-ți plata și du-te!

Spiridon îl lăsă biletul pe masă și ieși.

Trecuseră ceasurile patru când începură să s'adune tovarășii de petrecanie. Pe plaiul cerbului vâlvătaia focului se înălță de mult. Tovarășii se întâlniră în birtul lui Spiridon, și mare le fu mirarea când pe Pruncul îl aflară tot acolo, cu paharul de bere înainte. Vreo câțiva ciocăniră butoiul: sună a gol. Îl clătinară: vânt! Dar nici Pruncul nu se putea mișcă din loc. Stătea răzimat de spăteaza scaunului cu spatele, c'un cot pe masă, iar picioarele și le ținea țepene, înfipete par'că în podele, ca și când ar fi rămas așa într'un acces de amețeală. El privea cu nepăsare la cei din jurul său, pareă că nu-i cunoaște. Din când în când oftă din adânc și aveă o

mică clătinare din cap. Tovarășii se adunară în jurul lui lărmuind, strigându-l pe nume, pipându-l, alții îl sguduiau. La sguduiri mai puternice Pruncul lăsă să s'audă un mormăit înădușit, ca și când ar veni din mari depărtări.

„Pe asta încă o trăbui să-l ducem pe sus până pe plau”, zise cu mânie notarul Iosif Rodean.

„A beut un butoiu de bere; mă mir că n'a plesnit”, zise doctorul Prințu aplecându-se la universitar și pipându-l. În clipa aceea se auzi din nou mormăitul lui Pruncul, el se mișcă puțin și zise, ca de pe altă lume:

„Porcilor!

— Of, of! încă o să ne deie lecții de morală”, răsă avocatul Pascu.

Pruncul se mișcă mai tare pe scaun, cercă să se ridice, dar nu reuși; se răzimă din nou de spăteaza scaunului, și zise iar:

„Porcilor! Sunteți cu toții niște porci”.

În clipa asta în birt intră universitarul Ungurean, se apropie cu pași largi de Pruncul, ferind din cale pe ce-i ce se grămădeau în jurul tânărului beat.

„Salutare, colegă, salutare!” zise Ungurean cu fața radioasă de fericire. „Ai beut? Te-ai îmbătat? Ai dormit?”

— Veni, vidi, vici!” răspunse Pruncul închipuind un zâmbet rângitor din umerii obrăjilor par'că.

„Nu-i beat de tot!” declară îndată Ungurean. După formula asta de întrebare și răspuns cunoștea de mulți ani stadiul beției lui Pruncul.

„Vii cu noi, iubite?” îl întrebă apoi vorbindu-l la preche. Dar Pruncul pareă că nu-l auzise. Mormăi încet:

„Sunteți niște porci!

— Ai cognac, Spiridoane?” întrebă Ungurean îngrijorat par'că.

„Este, domnule avocat.

— La repezeală cognac și un păhărel. O să-l deștept îndată”, zise el întorcându-se spre ceilalți.

Câteva priviri se 'ntoarseră întrebătoare spre doctorul Prințu.

„Se poate”, răspunse el. „Beția de bere e ca o ceață, deasă ce-i dreptul, dar nu-i grea. Alcoolul berii nu apasă creerii cu fondul alcoolului de vin, ori mai ales de rachiu. De aceea beția berii nu-i adâncă. Ea moleștește trupul întreg, îngreunează mai mult stomacul”.

După câteva păhărele de cognac, beute unul după altul, Pruncul începă să-și scuture capul, brațele, apoi, ajutat de Ungurean, se ridică. Eră mai palid ca un mort.

„Acum repede, afară la aer”, comandă Ungurean.

„Ar fi și vremea; o să se răcorească bine până ajungem pe plau”, zise batrânul Ungurean.

„Colosal!“ răspuse tânărul. „Doar nu te vei teme de 'nghet? Ai blană groasă de slănină pe dumneata“.

Ei se strecurară pe-o hudiță, apucară pe-o cărărușe, trecură valea pe-o punte destul de îngustă, peste care Ungurean îl conduse cu multă grijă pe Pruncul. Dar în aerul curat, în urma mișcării, în urma cognacului care-i încălzi stomacul, tânărul începă să se deștepte bineșor. Când începură să urce pe plaiu, el se desfăcu de brațul lui Ungurean, zicându-i:

„Lasă-mă!

— În sfârșit!“ oftă Ungurean ușurat. „Dar cine mama dracului te-a pus să te îmbeți de bere, când pe azi după amiază îți eră rezervată plăcerea să te îmbeți de rizling ori de tămâioasă?“

„Nu mi-ar fi fost nimic, dacă n'aș fi fost flămând!“ zise cu silă Pruncul.

„Păi, n'ai prânzit azi?“

— De-aseară ajunezi!

— Ce spui, frate! D'apoi atunci tu ești mai tare ca un bou!“ se miră Ungurean. „Și cum te-ai hotărât să ajunezi? Te-ai îmbătăi și azi dimineață?“

Pruncul tăcu un răstimp; urcușul iute îl făcu să găfăe.

„Nu. Am un conflict cu bătrânul“, reuși să răspundă.

„Ei, un conflict! Părinți și fii! Ce-i mai de toate zilele ca asta! Pentru atâta lucru faci tu prostii?“

— Uf! Lasă-mă dracului, lasă-mă dracului, Ungurene!“ oftă cu desnađejde Pruncul. „A fost mai mult decât un conflict, a fost un „ultimat“.

— Ultimată?“ se miră Ungurean nepricepând îndată că de ce-i vorba.

„Un an îmi mai dă parale; într'un an să-mi iau diploma“, zise cu silă Pruncul. Îi fû și rușine să spună cât îi promisese lunar chiar pe anul acesta.

Ungurean începă să râdă cu hohot. Se oprî, căci râsul nu-l mai lăsă să facă nici un pas pe urcușul iute. Cărărușă oricât spirală pe coasta plaiului, eră din ce în ce mai greu de urcat; ceilalți apucaseră cu mult înaintea lor.

„Nu fi copil, iubite, nu te prosti acum, cal bătrân! Ultimata de acestea câte n'am mai căpătat noi“, zise Ungurean după ce se mai liniști, pomînd din nou.

„Bătrânul meu acum odată n'a glumit. Îl pricep eu! Pot să-ți spun că-i un om amarnic“, zise cu durere Pruncul. „Spune, că galeria cea nouă dela „Arhanghelii“ i-a înghițit o avere întregă.

— Și tu alta“, îl întrerupse repede Ungurean. „Și eu alta și că nu mai are bani“, încheie cu desnađejde Pruncul.

Un răstimp tăcură; urcau mereu aplecându-și înaintea trupurile, ghetele lor ronțneau în pietrișul potecuții. Plaiul întreg eră un uriaș piept de piatră acoperit cu un strat subțire de pământ, de pietriș. Pe cărărușe pe alocuri ieșiau la iveală spinări, muchi de stâncă; ploile spălase pe-aici pajiștea și preseraseră întreagă cărărușă cu pietricele.

„Despre asta una să nu mai vorbim“, zise într'un târziu Ungurean.

„De acord!“ răspuse Pruncul, „chiar acum îmi venise gândul că poziția cea mai bună ce-o putem lua în fața vieții e să fim fataliști. — Grecii și Romanii n'au fost prosti, iubite. Nu 'nzadar întreaga antichitate e clasică.

— Pentru o bucată de purcel mă 'mpac cu toată lumea“, declară Pruncul, care începă să simtă o foame de lup. Începă să-l iee cu ameteți din golul stomacului.

„Păcat că nu te chiamă Ion, ți-aș zice acum Ion Gură de aur“, răspuse Ungurean, pe care încă începă să-l răsbească foamea. După berea ce-o beuse, acasă la prânz nu mai putuse mânca decât foarte puțin.

„Ba să-mi zici mai bine Ion Gură de lup“ zise vesel Pruncul.

Când ajunseră ei, ceilalți erau trântiți pe pajiște; gustaseră câte două pähărele, și acum, așteptând friptura, fumau din țigări, conversând cu veselie, răsând, trimițând câte un hukurizat, un fel de țipăt, care se auzia strident până jos în vale, în sat.

Pruncul fû întimpinat cu urale; doctorul Prințu îi pipăi pulsul și declară, că mai are puține ferbințeli, cu siguranță cel din urmă efect al alcoolului de bere.

„O ceapă nu plătește știința ta, doctore. Stimatul meu coleg, avocatul Pruncul, e flămând. N'a mâncat de-asăară nimic!“ declară cu superioritate Ungurean.

Deasupra unei enorme grămezi de jar, din care numai pe de lături mai fumegă vr'un tăciune, se frigeau în frigări doi purcei cu răturile întinse. Pelița li se rumenise, pe alocuri eră trandafirie, bătea încă în viu, — codițele se subțiară, se întăriră. Trupșoarele lor plinuțe se tot învârteau în frigări, și cei doi ficioiri, cari pregăteau friptura picurau, din când în când pe spate, pe pantece, pe coaste, din slămina friptă. Câte-un picur ajungea pe jar, sfărâia, împraștiind mireasma, care dilată nările celor trântiți pe pajiște. Cei doi purcei părea că se tot subție, ori, mai bine, se rotunzesc, dela o vreme nu se mai putea deosebi unde-i spatele și unde coastele; pe unele locuri pelița plesnise abia văzut și mustul se ivia în tăietura fină. Mireasma se răspândia tot mai mult în aer.

„Destul Filipe!“ strigă directorul dela „Arhanghelii“ apropiindu-se și luând o frigă-

toare și cu purcelul înfipt în ea se întoarse în triumf la ceilalți.

„Întăietatea o are pustnicul ce petrece în ajun”, strigă el văzând o ceată de cuțite, de bricege apropiindu-se în atac de purcel. Pruncul își tăie repede o bucată și îndată, strecurându-se din mulțime, se lăsă pe-o dungă. Pâne își tălase de mai înainte și acum începă să imbuce cu lăcomie.

Filip, unul din cei doi fii, aduse și purcelul celalalt, și ospățul începă acum în tihnă.

Mâncară și beură, apoi iar mâncară, pe urmă se apucară cu sete de vin. Larma creștea tot mai tare, și paharele se deșertau dintr'o închinare, nu le puteau ține în mână cu vin, iar jos pe coastă se prăvăleau. Vinul eră vechiu, eră risling, busuioaca se isprăvise din pivnița bădicului Spiridon. După ce se săturară de carnea delicioasă, beutura părea că nu-i stămpără de fel: le părea mereu că n'au beut nimic. Bine hrăniți și în aer curat, ei nu simțiau puterea vinului. Se inseră, umbrele începură să cadă, pădurile de brad în jurul lor se înegriră, și aer tare, înviorător să le scoale din morți se coboră pe pământ. Ei nu erau mulțumiți, căci drumul la un ade-vărat chef îl pregătește puterea vinului. Și vinul asta părea că nu are nici o putere. Vorbeau, râdeau, cercau să cânte, nimic însă nu le succedea cum ar fi vrut, căci Vălenarii și oaspeții lor nu erau mulțumiți cu orice fel de animație; ei erau artiști în privința asta și aveau gusturi rafinate. Beau mereu, încât cei doi fii cari fripseseră purceii și le slujiau și de paharnici, abia mai răsbiau să le luate paharele.

Ficiorii strânseseră tăciunii, puseseră lemne proaspete, de cari adunaseră din bună vreme două grămezi precum și cetină verde și uscată. Flacăările se ridicau în limbi mari, unele înguste, altele late ca niște fiare de plug. Cu cât cădea mai tare noaptea lumina flăcărilor eră tot mai vie, mai colorată par'că. Unii se sculară, luară lungi crengi de brad cu cetină verde și le aruncau în flăcări. Pe-o clipă flacăra se înădușă în fum, se auziau pârâituri multe, scurte, fulgerătoare, apoi aprinzându-se ramul, îl ridicau deasupra capului, și uriașa torță își înălță flacăra care grăbiă în văzduh, până la înălțimea brazilor.

Plăcerea asta îi astrânse în curând pe toți în jurul focului. Crengile de brad se înăltau în văzduh părăind, grăbindu-și flăcările multe, săltărețe. Fețele oamenilor străluceau aramii în lumină. În curând isprăviră crengile de brad și atunci alergară la brazii din apropiere, rusperă, tăiară altele și jocul începă din nou.

Când în sfârșit se obosiră, cei mai mulți se clătinau pe picioare. Beția îi cuprinse pe

neașteptate, ei începură să chiuie, să cânte. În curând se iviră din noaptea ce cazuse doisprezece feciori din sat, băieși la „Arhangheli”, cu cari Bratu începă să cânte deosebite marșuri și alte cântece pe patru voci. Larma, gălăgia creștea mereu, vinul se bea tot mai cu sete. În liniștea nopții cântările, chiotele lor se auziau până departe peste sat, și flacăra înaltă a focului eră hrănită mereu de lemne proaspete.

Târziu flacăra se potoli, se fripsese purcelul al treilea, și, după ce-l înghițiră în câteva clipe, se începă beția.

Trecuse de mult de miezul nopții, când se hotărîră să coboare în sat, să continue petrecania în birtul lui Spiridon. Butoiul gol îl rostogoliră pe coastă la vale, și bubuiturile lui, în salturi tot mai largi, se auziră până târziu. Afară de Iosif Rodean toți ceilalți erau turțiți de beutură. Înaintau prin noaptea care nu eră așa deasă, cu mâinile înainte ca și când ar fi vrut să prindă ceva. Lună nu eră, dar cerul eră preperat cu stele, eră o semi-umbră dulce, răcoasă, însă flacărele focului le deprinseseră vederea cu lumină mare, și acum orbecau ca și când ar fi fost întunec păcură.

Coborâșul și în vreme de zi eră mai greu decât urcușul pe coasta prăpăstioasă a plaiului. Dar acum cărarea n'o mai putea ține nici Iosif Rodean. Din când în când se prăvăleă câte unul, se rostogoleau chiuind pe coastă la vale, și erau răstimpuri când din toată ceata abia trei-patru mergeau pe picioare, ceilalți se durigau pe povârniș, împraștiindu-se în toate părțile. Hohote de râs izbucneau mereu, câte-un „ais! să fii al dracului”, apoi urmau răstimpuri de tăcere, în care se chemau și-și răspundeau:

„Hop-hop!

— Hop-hop“.

Se sileau să se apropie, să coboare în șir, dar nu le succedea: prăvăliri, rostogoliri urmau neconținut și ei iar se împrăștiu. Pământul părea că le fuge de sub picioare.

Cu chiu cu vai ajunseră lângă valea ce șopotă tainic în noapte. Iosif Rodean trecu mai întâi puntea, dar ceilalți căzură unul după altul în apă. Unii reușiau să rămână în picioare, în apă pân' la genunchi, dar cei mai mulți căzură pe coaste, pe spate, dealungul.

„Ți se n'neacă avocatul, ca țiganul, dragă tată”, strigă Ungurean care căzuse pe spate în apă și părea că se simte foarte bine astfel și nici gând n'are să se ridice.

„Numai să nu fie pipa mea la el”, răspunse bătrânul, care se siliă să se ridice din apă și să iese la țarm.

În birtul lui Spiridon eră încă lumină. Ceata întregă năvăli pe ușe, începură să se

scutire. Dar răcoarea apii, departe de-a-i supără, le făcea plăcere. Numai universitarul Ungurean, urcându-se în silă pe-o masă lungă, se întinse pe spate, își puse mâinile cruciș pe piept și declară că-i mort.

Numai decât în jurul lui se adunară cântăreții, și sub conducerea lui Bratu, începură în cor, frumoasa cântare dela prohod:

„Plâng și mă tânguesc când gândesc la moarte, și văd în morminte zăcând frumseța noastră, cea după chipul lui Dumnezeu făcută, fără podoabă, fără mărire, neavând chip! O, minune! Ce taină este aceasta care s'a făcut pentru noi? Cum ne-am dat stricăciunii, cum ne-am înjugat cu moartea? Cu adevărat după porunca lui Dumnezeu, precum e scrisă, celui ce dă hodină celui adurmit“.

Ei cântară în cor bărbătesc pe patru voci. Lugubra melodie umplu sala, cutremură ferestrele, sgudui sufletele oamenilor cari părea că încep să se trezească. Urmă o tăcere destul de lungă, până ce Ungurean deschise ochii.

„Voi înșiși strigați că-i păcat s'apună în mormânt o frumsețe ca mine!“ zise el. „Dați-mi mâna, tovarăși, nu voiu să mă înjug cu moartea ci cu vieață. Trăiască vieața veselă!“

— Trăiască veselia“, strigară ceilalți în cor, apucându-l de mâni și săltându-l de pe masă.

Spiridon își trezi în grabă o slujnică; știă că are de lucru până dimineața și nu va răsbi singur, căci oaspeții începură să strige deodată și după mâncare și după beutură.

Petrecanii, beții ca acestea se întâmplau destul de des în Văleni de când băile, mai ales „Arhanghelii“, dau aur mult. Nime nu le mai încreștă, nime nu se mai miră de ele. Singur unele femei, mai rele dela fire, mai neîmpăcate, de obicei cărora nu le plăcea nici beutura, mai blăstămau diminețile pe la ușile și la ferestrele crâșmelor.

Acestea o știă și popa Murășanu, care dela o vreme începù să predice în biserică Dumineci deărândul tot împotriva beției, dar cu un singur rezultat: bărbați, feciori veneau tot mai puțini la biserică.

Proprietarii de birturi și prăvălii aveau tot mai mari câștiguri. Ei adunaseră cheag destul nu numai pentru cât vor trăi ei, ci și copiii lor, o vieață întreagă. Și din ce se îmbogățiau își serveau oaspeții cu tot mai multă atenție. Din surăsuri și vorbe dulci nu-i prea putea scoate nici bețivul cel mai mofturos.

(Va urmă.)

Știi cântecul poveștii noastre?...

Știi cântecul poveștii noastre,
Cu visuri albe și cu flori?
Știi cântecul poveștii noastre,
Cu licăriri de nopți albastre
Și triluri de prîvighetori?

Știi rostul vieții de-altă dată
Și al copilăriei joc?
Știi rostul vieții de-altă dată?
Erai cea mai frumoasă fată
Iar eu... copil făr' de noroc.

Dar te simțiam în veci aproape!
Ții minte? Umbra de lămâi
Muriă topindu-se pe ape...
Râzând, îți sărutam pe pleoape
Fiorul dragostei dintâiu.

Și-un murmur se porniă departe
Sub dafinii povestitori,
Când tu, cu ochii ca 'ntr'o carte
Te tot pierdeai, visând departe,
Doi porumbei rătăcitori.

P. Papazissu.

Maria B. Baiulescu.

Meritul de-a fi inițiat înființarea „Uniunii femeilor române din Ungaria” îi revine în primul rând d-nei Maria B. Baiulescu din Brașov, care a lucrat fără preget pentru întruparea unei idei frumoase. Munca organizată a femeilor noastre e chemată să aibă un rol important în evoluția noastră culturală și socială, regenerând conștiințele și îndemnând pe femei la o acțiune de redeșteptare culturală.

Dându-ne seama de importanța „Uniunii femeilor române din Ungaria” suntem datori să aducem prinosul de recunoștință celei ce a ostenit mai mult pentru întruparea ei; trebuie să mulțumim d-nei Maria B. Baiulescu, al cărei suflet idealist de poet a știut să însuflețească atâtea inimi pentru o idee nouă și mare.

D-na Baiulescu e și o distinsă scriitoare. Mai anii trecuți a publicat un volum de poezii, „Extaz”, care e o oglindă a sufletului d-sale delicat și distins.

Revista noastră a avut deosebita onoare de a primi din partea d-sale următoarele rânduri, ce palpită de un sincer entuziasm:

Femeile române din Ungaria, reprezentate la prima lor întrunire, au dovedit atâta distincțiune și atâta demnitate pentru ajungerea înaltei ținte la care s'au asociat, încât alcătuirea „Uniunii” noastre s'a înfăptuit între cele mai înrudite suflete și cu aceeaș spontaneitate de idei, cu aceeaș mentalitate și cu aceeaș înțelegere superioară.

Ferice de acel popor, ce posedă asemenea elită de femei, capabilă de orice sacrificiu pentru binele neamului său.

Fericită mă simt, că am fost învrednicită să fac parte din această demnă pleiadă aleasă de femei române, căreia îi plec fruntea în

cea mai adâncă și caldă admirațiune.

Maria B. Baiulescu.

Cuvintele calde ale d-nei Baiulescu servească de îndemn pentru femeile rom., cari s'au angajat la o muncă culturală așa de frumoasă.

Maria B. Baiulescu,
prezidenta Uniunii femeilor române din Ungaria.

Dramele lui Richard Wagner.

Puțini artiști au fost atât de urgisiți deoparte, și atât de sărbătoriți de alta, ca R. Wagner, creatorul „Gesamtkunst“-ului, care a fost poet, dramaturg și compozitor într'o persoană.

Începând cu lunile din urmă ale anului trecut întreagă pressa, în special însă lumea artistică germană, s'a pregătit zi de zi pentru serbarea acestui dublu jubileu al lui Richard Wagner: 100 de ani dela nașterea și 30 de ani dela moartea lui.

Literatura, ca și muzica „wagneriană“ este foarte vastă.

Wagner însuș a scris foarte mult. Tratatate despre natura și geneza operei de artă, despre religione și artă, Ovreme și artă, despre problema atât de discutată a raselor, despre vivisecțiune, apoi numeroase și foarte minunate epistole etc. etc. Unde mai pui literatura, nu mai puțin bogată, ce s'a scris despre Wagner? Indrum numai la frumosul studiu scris de H. Stewart Chamberlain. Evident deci, că nu se poate da o icoană complectă despre personalitatea extraordinară a acestui artist în câteva șire. De aceea ne îndestulim a spune ceva despre dramele muzicale ale lui R. Wagner, cari constituie, așa zicând, partea cea mai esențială, însăș chintezenta producțiunei sale artistice.

Geologia arată, că marile înălțimi ale suprafeței pământului sunt efectele unor mari sguđuituri, mari catastrofe telurice. În urma astorfel de cataclisme s'au ridicat Alpii, Carpații și multe alte catene de munți. Tot

astfel și marile opere de artă sunt produsele unor mari sguđuituri și sbuciumări sufletești. Iliada și Odiseia sunt rezultatul luptelor „omerice“ purtate de vechii Elini; Divina Comoedia lui Dante a răsărit din sbuciumul sufletesc al adânc religiosului veac de mijloc; și cine nu-și dă seama de imensa frământare ce se resimte dintr'un capăt până la celalalt în „Faust“-ul lui Goethe? sau în dramele lui Shakespeare? Astfel de opere sunt și cele datorite lui R. Wagner. Ele sunt adevărate, întrucât oglesc în mod fidel vieța sufletească a artistului, precum și vieța celor ce-l încunjură; și sunt tipice, întrucât vieța aceea sufletească, care pulsează în aceste opere, este totodată și vieța noastră sufletească a celor mulți, ridicată însă la o potență mai mare. De aceea cetind sau ascultând „Olandezul sburător“, de pildă, sau „Tannhäuser“, sau „Lohengrin“, sau

„Parsifal“, și se pare că și în tine zace câte-un asemenea erou, dar care, în urma unor împrejurări nefaste, dormitează și nu se trezește la conștiința de sine, decât numai la glasul vrăjit al unui maestru ca R. Wagner. De aceea cetind sau ascultând aceste opere trăești atât de intensiv: simți, par'că, cum îți se lărgește sufletul, cum prinde cugetări noi, inspirațiuni noi, energii noi...

În activitatea artistică alui R. Wagner se deosebesc două epoci: epoca tinerețelor, din care datează piese ca „Olandezul sburător“, „Tannhäuser“, „Lohengrin“, și epoca maturi-

[Richard Wagner.

tății, din care avem „Inelul Nibelungilor“, „Tristan și Isolda“, „Cântăreții“, dar mai ales sublimul „Parsifal“.

Călătoria pe mare dela Riga la Londra din anul 1839, poveștile matrozilor și poetul H. Heine i-au sugerat lui Richard Wagner ideea „Olandezului sburător“, Drama aceasta în realitate nu e altceva decât reflexul artistic al mării mizerii îndurate de artist la Paris. (Se știe că abia a putut scăpa de furia creditorilor francezi!) În mizeria aceea s'a zămislit în sufletul său „dorul de mântuire“ („Die Sehnsucht nach dem Heil“). El încă eră un biet năer, care doriă să-și aibă casa și masa sa, ca tot creștinul. Soartea Olandezului e soartea sa proprie. Vecinic neliniștit, pribegeste neconținut peste mări și peste țări și nu-și află stare nici alinare decât numai din șapte în șapte ani. De cumva se va găsi însă vreo fecioară care să-l iubească și să-i fie credincioasă, — el e mântuit; iar de nu se va găsi, — atunci va trebui să pribegască alți șapte ani. Ci Senta, fiica Norvegianului Daland, e adânc mișcată de soartea atât de nestatornică și atât de nesigură a Olandezului. De aceea, când acesta apare însoțit de Daland în casa lor, Senta e deplin hotărâtă să se jertfească pentru mântuirea lui. De sine se înțelege, că Senta, între astfel de împrejurări, trebuie să respingă pe un alt pețitor, pe vânătorul Erik. Iar când Olandezul vrea să-și mântuie mireasa de blestemul infidelității aruncându-se în mare, — Senta se aruncă după el, și într'o apoteoză vedem, cum îl scoate ea pe Olandez din vârtejul valurilor. Ce accente turbate, desordonate, sălbatic și demonice deoparte, — și ce armonii divine, adevărate solii ale mântuirii, de altă parte! Cugetarea fundamentală a acestei piese este: mântuire fără jertfă e cu neputință, cugetare pe care o vom mai afla și la temelia altor opere ale lui Wagner.

Întorcându-se dela Paris la Dresda s'a simțit atras de vraja „Wartburg“-ului, de care sunt legate, precum se știe, amintirile unei Sfinte Elisabeta de Turingia. Aceste amintiri, precum și luptele ce a avut să le poarte artistul împotriva unor forme și maniere deșarte — au dat naștere dramei „Tannhäuser“, în care sunt contopite legendele despre cucoana Holda

(zeița Venus), cu întreaga ei curte dela Hørselberg (Venusberg), despre Tannhäuser și despre Enrich din Ofterdingen. Întăiu îl aflăm pe Tannhäuser în societatea destrăbălată a numitei cucoane (Holda), societate de care el e îngreșat până în fundul sufletului, de aceea vrea să scape din iadul acela și să revadă natura, frumoasa și curata natură: soarele, luna și stelele; ar dori să audă cântecul priveghitoarei și duiosul sunet al clopotelor. Ce frumos e, de pildă, acest cântec, care exprimă cea mai profundă dorință a sufletului omenesc: de-a se vedeă emancipat din robia sensualității brutale...

„Nicht Lust allein liegt mir am Herzen,
Aus Freuden seh'n' ich mich nach Schmerzen:
Aus deinem Reiche muss ich flieh'n!
O Königin! Göttin! Lass mich zieh'n!“

Da, sufletul său e însetat de libertate! El știe, că în preajma primejdiei cucoane nu poate fi decât un sclav nenorocit:

„Bei dir kann ich nur Sklave werden“.

Iar când Venus îl afurisește, pentru că n'a rămas credincios iubirei păcatoase, Tannhäuser (care, de sine înțeles, nu e altul decât însuș R. Wagner) răspunde, că nădejdea lui e în Precurata Fecioară Maria:

„Mein Heil ruht in Maria.“

La acest nume magic (al Mariei) piere, ca prin minune, întreagă atmosfera aceea vițioasă, păgână. Iar când vezi Wartburgul și pe sfânta Elisabeta, te simți ca atins de întineritorul suflu al primăverii... Tannhäuser e reprimat de marcgraful de Wartburg și de câtră cavalerii săi, — dar uitându-și de sine a cântat odată un imn erotic în onoarea zeiței păgâne Venus. Sf. Elisabeta pălește de spaimă și de consternațiune la auzul păgânului cântec, cavalerii creștini îi cer socoteală pentru acest cântec și vreau să isprăvească cu el în mod cavaleresc: cu spada, — când Precurata Fecioară Maria, în care știm că și-a pus eroul nostru toată nădejdea, îl apără dinaintea vrăjmașilor, dându-i timp de pocăință. Ocazie nimerită pentru aceasta i se dă printr'un pelerinaj la Roma, căruia se atașează și Tannhäuser. Pelerinii se întorc toți acasă, Tannhäuser însă nu. Sf. Elisabeta cade în genunchi

și se roagă astfel înaintea chipului Preacuratei:

„Allmächt'ge Jungfrau! Hör' mein Flehen!
Zu dir, Gepries'ne, rufe ich!
Lass mich in Staub vor dir vergehen,
O, nimm von dieser Erde mich!
Mach', dass ich rein und engelgleich
Eingehe in dein sel'ig Reich!
Wenn je, in thör'gem Wahn befangen,
Mein Herz sich abgewandt von dir,
Wenn je ein sündiges Verlangen,
Ein weltlich Sehnen keimt in mir, —
So rang ich unter tausend Schmerzen,
Dass ich es tödt' in meinem Herzen.
Doch könnt ich jeden Fehl nicht büssen,
So nimm dich gnädig meiner an,
Dass ich mit demutvollem Grüssen
Als würd'ge Magd dir nahen kann, —
Um deiner Gnaden reichste Huld
Nur anzufleh'n für seine Schuld!“

Sf. Elisabeta își jertfește vieța sa curată pentru cavalerul păcătos, care este Tannhäuser. Papa nu vrea să-l deslege, fiindcă a luat parte la orgiile Venerei. Jertfa Sfintei Elisabeta îi aduce însă și păcătosului Tannhäuser mântuirea. Împăcat și ispășit cade apoi pe sicriul sfintei, care l-a mântuit. Sf. Elisabeta, așa precum e prezentată de Wagner în această piesă, nu mai e, firește, persoana istorică în deplina ei exactitate științifică. Wagner ne prezintă numai sufletul bun, milostiv, gata de jertfă, pe care într-adevăr l-a avut această Sfântă. Și avem, așadar, aceeaș cugetare fundamentală, ca și în „Olandezul sburător“: mântuire fără jertfă e cu neputință și, în urma urmelor, spiritul triumfează asupra materiei brute.

Aceeaș luptă necurmată dintre bine și rău, întunec și lumină, virtute și păcat, păgânism și creștinism, o aflăm și în „Lohengrin“. Deoparte Elsa de Brabant, fecioara acuzată pe nedrept, și apărătorul ei, cavalerul Lohengrin, — de altă parte tatăl fecioarei, contele Telramund, care se lasă a fi condus de îndrăcita sa muiere, Ortruda. Și aici se găsește aceeaș cugetare dominantă: necesitatea jertfii pentru ajungerea izbânzii. Lohengrin pretinde dela Elsa să nu-l obsedeze cu întrebări. Ea însă, fiind femeie, și dată fiind nesăturata curiositate femeiască, nu se poate stăpâni să nu-l întrebe, de aceea nici nu este mântuită. Lohengrin pleacă fără ca să fi mântuit pe Elsa.

Și-acum ceva despre unele din dramele sale, cari datează din epoca maturității artistice. În special despre „Inelul Nibelungilor“ și despre „Parsifal“.

„Inelul Nibelungilor“, cu subiect luat din bogatul ciclu de legende ale Nibelungilor, e o răsvrătire împotriva oricărei tiranii, dar mai ales împotriva tiraniei materialismului și cgoismului ucigător. Întregă piesa aceasta este un apel și un îndemn spre idealism și o documentare artistică fără păreche a marelui adevăr evanghelic: că tot ce-i zidit pe nisipul minciunilor, intrigilor și înșelăciunilor trebuie să se risipească și că numai ceea ce e clădit pe stânca dreptății și a iubirii dăinuiește în veci. — Câtă vreme fiicele Rinului păzesc comoara Nibelungilor și se bucură în mod naiv de strălucirile ei, nu se întâmplă nici o nenorocire. Îndată ce însă lacomul Alberich răpește comoara, ea devine nu numai un blestem, ci izvorul unui șir întreg de blesteme. Întăiu Wotan trebuie să plătească uriașilor Fafrer și Fasolt cetatea Walhall. Wotan mai făgăduise uriașilor și pe Freia, — dar acum vrea să-și calce cuvântul. Ci intrigantul Loge știe să abată atențiunea și interesul uriașilor dela Freia asupra comoarei. Wotan stăpânește deocamdată comoara — iar uriașii pe Freia. Loge ajunge în posesiunea inelului Nibelungilor, dar blestemul legat de acest inel trebuie să se împlinească:

Wie durch Fluch er mir geriet,
Verflucht sei dieser Ring!...
Tod dem — der ihn trägt!

Kein Froher soll	wer ihn besitzt,
seiner sich freu'n;	den zehre die Sorge,
keinem Glücklichen lache	und wer ihn nicht hat,
sein lichter Glanz;	den nage der Neid.

Blestemul inelului acestuia e blestemul oricărei bune stări și culturi pur materiale: Celce o are, e vecinic torturat de griji, iar celce nu o are, dar o dorește cu lăcomie, e mistuit de invidie. — Uriașii, ajungând în posesiunea comorii, mai apoi și a inelului Nibelungilor, nu se pot înțelege la împărțeală și se iau la vorbă, dela vorbă la ceartă, dela ceartă luptă la toartă. Fasolt cade mort. Blestemul începe a lucra... Acum vrea să răpească comoara Siegmund, dar Hunding îl ucide. Ceeace n'a izbutit Siegmund, izbutește fiul său

Siegfried, care ucide pe Fafner și pe Mime. Wotan, în desperarea-i ne bună de a fi pierdut comoara, ia lumea în cap și pribegeste neincetat, până când se întâlnește cu Siegfried, care-i face și lui socoteala. Astfel vedem prăbușindu-se puterea întemeiată pe brutalitate și nedreptate a vechilor zăi păgâni. — Dar nici familia Gibichungilor nu e scutită de ravagiile blestemului. Nici chiar viteazul Siegfried, care este ucis de Hagen străpungându-l în unicul loc vulnerabil al corpului său: între spete. În lupta nenorocită pentru posesiunea inelului, Hagen mai ucide și pe Günther, până când, în sfârșit, Brunhilda redă fiicelor Rinului inelul răpit lor pe nedreptul. Hagen, care tot mai stăruiește în lupta sa încăpăținată pentru obținerea inelului, e înecat în văltoarele apelor de fiicele Rinului. Astfel i-a ajuns pe toți blestemul averii agonisite pe nedrept: întâiu pe vechii zăi păgâni, — iar mai apoi pe eroii, cari voiau să-și întemeieze puterea pe aceeași nedreptate și forță brutală...

Aceste idei și concepții, oricât de frumoase și de înălțătoare ar fi ele, totuși n'ar avea nici pe departe efectul, pe care-l au, dacă n'ar fi însoțite de muzica „wagneriană”, care potențează la infinit posibilitatea expresiunii. Și aici e a se aminti nu numai ingenioasa tratare a temelor și motivelor, nu numai noutatea armoniilor și a ritmurilor, nu numai dialogul în cântec și orchestrarea ne mai pomenită a pieselor, nu numai tonalitatea aceea naturală, pe care o împrumută el zeilor și eroilor, nu numai lirica gingașă și duioasă a scenelor de amor, — ci întreagă mistica muzică a firii: freamătul pădurilor, murmurul izvoarelor, elementara erupțiune a vijeliilor etc. etc., cărora compozitorul R. Wagner le-a știut da expresiune artistică ca nimeni altul. Muzica sa, ca și națiunea sa, a constatat cu ocaziunea acestui jubileu chiar și presa anti-germană, stăpânește astăzi lumea. — Nu stăruiesc mai mult asupra părții muzicale a operei sale, deoarece precum zicea însuși Wagner, când e vorba de muzică „cuvintele nu sunt nimica” („Worte sind nichts”), și deoarece muzica tocmai menirea aceea o are: să exprime inexprimabilul. Wagner scria: „Nu e numai nebunie, ci deadreptul

imposibilitate a voi să te rostești asupra muzicei, care tocmai pentru aceea a devenit muzică, pentru că nu și-a putut află altă formă de expresiune” — De aceea credem a urmă mai bine îndrumării artistului stăruind mai mult asupra ideilor depuse în operele sale dramatice.

Cătră sfârșitul vieții sale a reluat R. Wagner ciclul de legende despre Gral, despre regele Artus și despre tânărul nebun, — legende, cari l-au preocupat deja prin anul 1857 — și a compus cea mai măeastră dintre toate operele sale: „Parsifal”-ul, — o alegorie despre triumful creștinismului. — De când regele Gralului, Amfortas, a fost amăgit la păcat de vrăjitoarea Kundry și de când și-a pierdut lancea cea sfântă, — o tristeță lăramargini apasă sufletul tuturor cavalerilor Gralului... Cine va readuce raza mântuirii pe cerul lor posomorit? Care va fi doritul mântuitor? — Un nebun care, însuș fiind curat și nepătat, va avea totodată milă și compătimire față de acești nenorociți:

„Durch Mitleid wissend der reine Tor”.

Parsifal e curat și nepătat, ce e drept, — dar el încă nu știe ce e mila și compătimirea. El vede nenorocul regelui și adâncea tristeță ce apasă sufletele cavalerilor, — dar nu se simte încă pătruns de dorul și fiorul sfânt al mântuirii. Așa ceva pretinde experiență și cunoaștere de viață. În călătoriile sale ajunge Parsifal la castelul lui Klingsor, unde-l așteaptă fel de fel de ispite. Fetele, ce-l obsează de toate părțile, nu-i fac nici o impresie, — când se apropie de el marea vrăjitoare Kundry, care vrea să-l amăgească și pe el, ca și odinioară pe regele Amfortas. Dar Parsifal se gândește în momentul hotărîtor la boala și nenorocul, în care l-a împins păcatul pe regele Amfortas, se cutremură în toată ființa sa la acest gând, și nu se lasă amăgit de ispititoarea Kundry. — Rezistând atacurilor sensualității, rezistă cu și mai mare ușurință atacurilor armelor lui Klingsor, care purtă o ură păgână cavalerilor creștini ai Gralului, și prin urmare și lui Parsifal. Ci Parsifal învinge și cucerește totodată și spada cea sfântă, pe care a pierdut-o regele Amfortas prin moleșala și slăbiciunea

sa și, făcând cu ea semnul crucii în văzduh, toată puterea vrăjmașă a păgânilor se stinge într-o clipă. In hoc signo viciit! Vrăjitoarea Kundry se încreștinează, primind bozeul. Acum Parsifal nu mai e nemilosiv și rece ca mai înainte; ghiața lipsei de compătire, în urma atâtor experiențe, s'a topit din sufletul său. El se reîntoarce, poruncind să deschidă scrinul și să desvâlue Gralul:

„Enthüllt den Gral! Öffnet den Schrein!“

Lumina Gralului se revarsă ca o binecuvântare cerească asupra tuturor; un porumb alb plutește asupra lui Parsifal, care ridică Gralul (pateră) în semn de binecuvântare.

Această ultimă operă încununează activitatea artistică a lui R. Wagner cu o aureolă cerească.

Zică unii biografi și critici ce vor vrea referitor la anumite momente din viața artistului, activitatea lui însă întreagă a fost și este o adevărată binecuvântare.

R. Wagner a considerat totdeauna arta ca sora cea mai dulce a religiunii. De aceea cred că nu pot încheia mai potrivit aceste șire decât cu următoarele două sentințe ale sale relatate de Hans von Wolzogen în amintirile sale despre R. Wagner: „Ziua a doua, după ce a terminat compoziția Parsifalului, venind vorba despre o carte nouă scrisă în direcția materialistică — ateistă, Wagner a zis: Totuș trebuie să fii vesel, că ai avut norocul să fii educat în tradiții religioase; acestea nu pot fi înlocuite prin nimic. Ele ne destăinuiesc tot mai fericitor

înțelesul lor adânc. Gândul, că a trăit un Mântuitor, este fericirea cea mai mare pentru un muritor. Iar a da gata în câteva pagini toate acestea tradiții, nu înseamnă altceva decât o mare lipsă de libertate, o sclăvie a spiritului, pricinuită de stupidele curente demagogice și, în urma urmelor, astfel de opere științifice nu ținesc altceva decât renomajul“. Iar altă dată:

„Îți vine uneori să te întrebi: fiindcă au fost atâția martiri și atâția sfinți, pentru ce trebuie să fie tocmai Isus singurul Dumnezeu adevărat? Ci sfinții și martirii aceia au fost ceea ce au fost, cu ajutorul lui Dumnezeu, printr'o lumină oarecare cerească ce s'a aprins deodată în sufletele lor, prin vreo experiență sau reculegere sufletească, care i-a făcut să devină din oameni păcătoși supraoameni și cari acum ne fac impresia ca și cum nici n'ar fi fost oameni. Buddha încă a fost un prinț desmierdat, care-și avea haremul său, înaintea de ce l-ar fi luminat Dumnezeu. A fost, desigur, o faptă de măreție morală, o faptă sublimă, că a renunțat la toate acelea plăceri, dar n'a fost divină. Isus însă dintru început n'a avut nici un păcat și nici o patimă, el a fost o natură de cea mai divină puritate și această divină puritate e totodată și cea mai perfectă umanitate, care prin suferință și compătire pentru noi, prin iubire față de noi trebuie să ne miște adânc inimile tuturor celor ce simțim omenește, — el e o apariție neasemănat de unică. Toți ceilalți au nevoie de mântuitor. El este Mântuitorul“.

Viena, 6/VI 1913.

Ioan Georgescu.

† Ștefan O. Iosif. — † Ilarie Chendi.

Dela un colț până la celalalt al țării românești goarnea sunau, tunurile bubuiau și clopotele își turnau glasul de aramă în văzduh, anunțând întregii suflări românești zorile unor vremuri nouă... Fiorii entuziasmului treceau Carpații, treceau Dunărea și Prutul făcând pretutindeni să palpate mai viu inimile românești și înseninând atâtea clipe de amară așteptare.

Entuziasmul acesta nu cunoștea hotară. Nici munți înalți, nici râuri adânci, nici legi asupritoare nu puteau să-l împiedece să se sălășluiască și în cea mai ascunsă colibă țărănească și în cel mai pompos palat boieresc, făcând să dispară, măcar pe o clipă, toate deosebirile de clase, de partid și cetățenie...

Și, deodată, în atmosfera aceasta înviorătoare de unitate sufletească, prin dangătul clopotelor se aud bătând, încet, încet, apoi tot mai tare; departe, departe, apoi tot mai aproape, — aripile morții.

În două colțuri deosebite ale capitalei românești se istoviau, în chinuri grele, două mari suflete românești, doi frați ai noștri, ai celorla din Ardeal: Ștefan Octavian Iosif și Ilarie Chendi. Și umbra aripilor morții a căzut asupra acestor două colțuri și chinurile lor s'au sfârșit.

Ștefan O. Iosif, cântărețul dulce, Ilarie Chendi, criticul pătrunzător, nu mai sunt. S'au stins amândoi în sunetul de goarne și clopote: Ștefan O. Iosif în noaptea de Vineri spre Sâmbătă (4—5 Iulie), Ilarie Chendi 3 zile mai în urmă, Luni dimineața (7 Iulie).

Moartea acestor doi scriitori mari nu vine pe neașteptate. Prietenii lor, de aproape și din depărtare, așteptau, cu durere în suflet, să le vină știrea că li s'au curmat suferințele împotriva cărora nu eră leac decât poate numai o minune cerească. Durerea noastră mare că i-am pierdut are să lupte cu mila ce-o simțiam la vederea și vestea suferințelor lor. Aceste două sentimente se luptă în sufletele noastre și ne fac să ne resemnăm în fața morții... Acum nu mai suferim!

Ștefan O. Iosif, fiul lui Ștefan Iosif, fost pe vremuri directorul liceului român din Brașov, moare în vârstă de 36 ani; Ilarie Chendi, fiu de preot din Dârlos, moare în vârstă de 41 de ani. Amândoi se sting în floarea vârstei, când dela activitatea lor puteam să așteptăm încă atâtea roade.

Amândoi fii ai Ardealului, la care au ținut cu dragoste, pe care din exil l-au cercetat de repezite rânduri, la care s'au gândit întotdeauna, — ei au avut mare influință asupra vieții sufletești a tinerei generații de dincoace. Alături de Nicolae Iorga, poetul Ștefan O. Iosif și criticul Ilarie Chendi au fost scriitorii, trecuți în țară, cari au contribuit în cea mai mare măsură la întărirea noii mișcări literare românești care s'a pornit cu un deceniu înainte.

Apariția celor două volume dintâi „Patriarhale“ și „Romanțe și Căntece“ (traducere din Heine) de Șt. O. Iosif (1901) a fost un semnal de reculegere pentru tânăra generație de scriitori dela noi, cari afară de Coșbuc nu mai vedeau răsărind talente literare din mijlocul lor. Iar în ce privește activitatea lui Ilarie Chendi, cine nu cunoaște nerăbdarea cu care erau așteptate foiletoanele lui de îndrumare literară? Cine nu cunoaște efectul, de atâteaori zdrobitor, al articolelor lui polemice? Cine nu cunoaște pătrunderea articolelor lui politice, împotriva cărora nu eră apel?

Stropim cu lacrimi această pagină ce-o închinăm amintirii acestor prieteni dragi. Numărul nostru următor îl vom închină activității lor literare.

Odihniți în pace, prieteni dragi, în pământul scump al țării românești...

Românii din America.

— O călătorie de studii în Statele-Unite. —

(Urmare din Nr. 11 și 12.)

VI. Popor și cărturari.

Trebuie să încep cu repețirea unei constatări făcute în unul dintre articolele precedente.

Dintre toți Românii emigrați în America numai muncitorii de rând — poporul! — câștigă bani străini. Toți ceilalți trăesc din fărâmiturile acestui câștig, — fărâmituri mai mari sau mai mici, mai mult sau mai puțin meritate. Numai poporul de muncitori trage jugul străinilor. Ei sunt robii moderni pe urma cărora trăesc păturile mai înalte. Dacă n'ar fi acești Români, muncitori în fabricile istovitoare, ce-ar face în America funcționarii noștri de bancă, negustorii, meseriașii, redactorii și preoții noștri — clasa noastră cărturărăască? Ce rost ar avea munca lor în marea copleșitoare de străini? Ce-ar putea să îndemne agențiile de bancă să-și țină funcționari români — cari abia știu englezește și n'au nici cunoștințe de specialitate, fiindcă acasă unul a fost cojocar, altul ofițer, al treilea inginer — dacă n'ar fi acești muncitori români cari câștigă și au emigrat în America ca o parte a câștigului s'o trimită celor rămași acasă? Ce-ar face și negustorii noștri, dintre cari, acasă, unul a fost cismar, altul croitor? Și ce-ar face și meseriașii noștri dintre cari, acasă, brutarul a fost păpușar, croitorul cojocar, măcelarul cârpitor de ghete? Și ce-ar face și redactorii noștri, dintre cari unul a fost inginer cu examene neisprăvite, altul avocat fără clienți, al treilea mășar sau servitor la o mănăstire oarecare?

Cei dintâi emigranți români în America au fost țărani noștri fără carte, pe cari nevoile multe și mari i-au îndemnat să caute muncă și câștig în lumea nouă. Numai după ce numărul acestora a început să se sporească; numai după ce aceștia au început să trimită acasă bani, s'au simțit îndemnați și cărturarii noștri să plece în America, unde sperau să poată „face” ceva în mijlocul miilor de muncitori.

Trebuie să ținem seama de aceste momente, dacă voim să înțelegem raportul de încordare ce există între poporul român și

cărturarii români din America, — printr-o această încordare există.

Vieța din America, cu libertățile ei multe, cu instituțiile ei democratice, impresionează imaginația țărănilor noștri emigranți și modifică felul lor de a judeca oamenii și lucrurile. Ei nu mai rămân țărani blăjini, cari au fost acasă; ei nu mai rămân masa inertă care primește ca bun și adevărat tot ce vine dela „domnii noștri”. Vieța din America trezește în ei demnitatea de om și conștiința drepturilor omenești, cari trebuie respectate.

Cărturarii noștri, codașii emigrației române, n'au înțeles (n'au putut sau n'au voit să înțeleagă) marea transformare prin care trece țărânul român după o petrecere oarecare pe pământ american, și din această neînțelegere au urmat frecări, conflicte, certuri întinse. Așa s'au născut, alimentate în mod conștient și de câțiva oameni de afaceri, două tabăre: una, puternică și mare ca număr, a „proștilor” și cealaltă, mai neînsemnată la număr, a „domnilor”.

A numi poporul nostru „prost” indică o completă ignorare a sufletului poporului român. Poporul nostru este numai incult, este lipsit de educație. „Prostia” această românească nu este ceva pozitiv (cum e, spre pildă, idioția), ci este numai un ce negativ: lipsă de cultură, o stare care poate fi ușor îndreptată. În America emigrează doară aproape numai analfabeți, cari nu știu altă limbă decât limba românească.

I se dă o interpretare greșită cuvântului „prost”. Nu trebuie să credem, că orice vorbă cuminte spusă la adresa acestor „proști” este zadarnică. Trebuie să ne dăm seama că și ei pot fi convinși, dar argumentele ce le adresăm lor nu au să fie aceleași pe cari le adresăm celor cu carte. Argumentul cel mai puternic prin care pot fi convinși sunt faptele. (Este ciudat că numim „proști” pe cei cari caută să judece și ei cum pot, și „cuminți” pe cei ce primesc, fără a judeca, tot ce li se spune).

La rădăcina înțelegerii ce-ar trebui să dănuiască între poporul român și cărturarii ro-

mâni din America nu roade viermele „prostiei“, ci viermele „neîncrederii“ în cărturari. Și neîncrederea aceasta este în foarte multe cazuri întemeiată. Românii din America au avut să îndure atâtea pierderi pe urma încrederii oarbe ce-au pus-o în unii dintre cărturari (este vorba mai ales de începuturile emigrației române), încât întâmpină cu neîncredere și pe ceice merg în mijlocul lor cu cele mai bune intenții.

Activitatea, și națională și religioasă, ce-o desfășoară părintele Ion Poda în România din America se frânge chiar în urma acestei neîncrederi răsărite pe urma activității altor antecesorii de ambele confesiuni.

Pacea și bunăînțelegerea între Românii din America trebuie însă să se restabilească și se va și restabili, căci munca dezinteresată și cu adevărat apostolică ce-o depune părintele Poda în America va fi încununată de succes — mai curând sau mai târziu. Cu atât mai curând, însă, cu cât mai în curând va avea și sprijinul autorităților bisericești de-acasă, care în atâtea rânduri i s'a făgăduit, pe care în atâtea rânduri l-a reclamat și care nu i se dă nici astăzi.

VII. Pentru emigrare sau împotriva emigrării?

Comitetul central al Asociației a publicat un concurs pentru un premiu de 100 coroane, care e a se da autorului celei mai bune scrieri „împotriva“ emigrării.

A pune, însă, chestiunea în felul acesta însemnează a nu cunoaște nici cauzele emigrării, nici influențele ei. Nu se poate discuta că principala cauză a emigrării este o cauză economică. Este, acasă, lipsa de muncă retribuită în măsura de a-ți asigura existența, iar în America prisosul de muncă retribuită în măsura de a-ți face cu puțință de-a pune la o parte și „bani albi pentru zile negre“.

Chiar dacă acest premiu ar fi atât de însemnat încât să îndemne scriitorii noștri cei mai buni să-și pună tot talentul în serviciul acestei chestiuni; chiar dacă această scriere ar putea fi publicată în sute de mii de exemplare, — efectul ei ar fi nul, sau aproape nul.

Ce motive s'ar putea invoca în sprijinul acțiunii „împotriva“ emigrării. Ce să i se spună poporului de-acasă? „Nu mergeți în America, pentru că e crimă să-ți părăsești țara. Rămâneți acasă, trudiți-vă și munciți cum puteți. Știți vorba Românilui: Fie pâinea cât de rea, tot mai bine 'n țara mea...?“ Răspunsul ar fi în cele mai multe cazuri: „Dar n'avem ce mânca! N'avem nici măcar pâine rea!“ Sau să i se spună: „Nu mergeți în America, pentru că acolo vă stricați. Nu mergeți, pentru că munca din fabricile americane este o muncă chinuitoare. Nu mergeți în America fiindcă acolo vieța e scumpă“. Răspunsul ar fi și de data aceasta în cele mai multe cazuri: „Nu mergem, dar dați-ne muncă, cât de grea, acasă. Și-apoi vieța nu poate fi nici acolo atât de scumpă când ceice pleacă de-aici trimit, an de an, câte 2000 până 3000 de coroane la cei rămași acasă“.

Unica acțiune prin care s'ar putea combate, cu succes, emigrațiunea ar fi o întinsă acțiune economică: crearea de noi ramuri de ocupație care să poată da existență celor cari și-o caută acum în America. Aceasta ar putea să fie, însă, pornită numai din partea statului. Statul, însă, se mărginește numai la măsuri prohibitive, căutând, prin închiderea granițelor sau refuzul de-a liberă pașapoarte, să îngreuneze emigrarea. O încercare grea și zadarnică.

Tot ce putem face este să căutăm mijloacele cum s'ar putea slăbi efectele rele ale emigrării și, înainte de toate, să căutăm mijloacele cum să-i ținem pe cei emigrați în legătură dănuitoare cu cei de-acasă, ca să nu-i pierdem nici ca Români, nici ca cetățeni ai țării. Cu alte cuvinte: dacă nu avem puțința să-i împiedecăm să plece în America, să ne interesăm de soarta lor — acolo.

Lucrul acesta nu este atât de greu, cum s'ar părea (mai ales cum s'ar părea dacă ne dăm seama că atât de puțin ne interesăm și de soarta celor rămași acasă!). S'ar cere numai o acțiune economică, culturală și religioasă, — conștientă — acolo!

*

În toamna anului 1911 „Albina“ hotărîse înființarea unei sucursale în New-York. La începutul anului 1912 bărbații de încre-

dere ai acestui institut au și plecat la New-York, unde au făcut toți pașii de lipsă pentru deschiderea sucursalei. Criza financiară izbucnită acasă (și poate și alte cauze) au silit, însă, institutul să-și rechemе bărbații de încredere înainte de ce sucursala și-ar fi început activitatea.

Acțiunea ce n'a putut-o duce la îndeplinire atunci „Albina“, ar putea s'o reia acum „Solidaritatea“, asociația băncilor noastre românești. „Solidaritatea“, firește, n'are capital propriu, dar băncile asociate ar putea să contribuie împreună, în raport cu propriul lor capital, la adunarea sumei necesare pentru înființarea băncii românești din America. Și cum mare parte a Românilor emigrați sunt datorași ai uneia sau alteia dintre băncile românești de-acasă, prin banca română din America s'ar face mari înlesniri nu numai datorașilor, ci chiar și băncilor de-acasă.

Profitul ce-l realizează băncile și agențiile de trimiteri de bani din America este însemnat. Mai ales dacă ținem seama de mărirea sumei de bani ce se trimite, an de an, din America.

Zilele trecute, direcția poștelor ungare a publicat un tablou despre sumele ce au sosit în Ungaria, prin poșta ungară, în cursul anului 1912. Emigranții, cetățeni ungari, în cursul acestui an au trimis acasă 168,238.797 cor. (Cetățenii ungari, emigrați în România, în acelaș an au trimis 2,903.828 coroane). În cursul celor 10 ani din urmă emigrații din America au trimis 1.446,349.296 cor. (cei din România 16,613.005 cor.). Băncile și agențiile din America iau pentru o trimitere de 1000 coroane o taxă de 25 coroane, (pentru 200 dolari, 5 dolari). Ele cumpără 1000 de cor. bani austro-ungari (în cec) cu 1 dolar 90 cenți până la 2 dolari 10 cenți (9 cor. 50 fil. până 10 cor. 50 fil.), după cum variază cursul. Banca, din Ungaria, cu care lucrează aceste bănci din America iau de obicei dela fiecare trimitere de bani provizie de 1 promil, — în afară de cheltuielile de poștă. (Banca din America scrie băncii din Ungaria, la care a depus o sumă oarecare, să trimită pe adresa celor înșirați în scrisoare sumele din fața adreselor. Banca din America trimite, apoi, când s'a epuizat

depozitul, — un nou depozit). Profitul dela trimiterea alor 1000 de coroane variază, deci, între 12 și 13 coroane.

În cursul anului 1912 numai Români din America au trimis peste 30 milioane de coroane. Profitul dela trimiterea acestor bani a fost, deci, cel puțin 360.000 de coroane. (Și câte mii nenumărate au mai pierdut Români pe urma băncilor și agențiilor necinstite sau pe urma băncilor cari lucrează pe baza unui tarif și mai urcat). Un însemnat profit se realizează, însă, și cu schimbul de bani la ceice se întorc acasă și-și duc banii cu ei.

Banca românească din America ar putea în câțiva ani să concentreze trimiteri de bani de cel puțin 40—50 milioane. Firește, nu numai dela emigranții români, ci și dela emigranții nemți, unguri, sârbi și alții (având sucursale în centrele mai mari unde locuiesc emigranți din Ungaria). I-ar mai aduce venit și vânzarea biletelor de vapoare și alte afaceri cari se țin de acest ram. În acelaș timp s'ar sporî, în mare măsură, și depozitele Românilor din America la băncile românești de-acasă. Azi foarte mulți emigranți români își depun banii agonisiți la băncile din America, cari numai în puține cazuri plătesc interese după depozite.

Ar trebui reformată și organizația bisericească din America. Autoritățile bisericești de-acasă ar trebui să caute să trimită în America numai preoți cari simt în ei chemarea de-a fi adevărați păstori ai turmei lor din America. Să nu meargă în America numai oameni năcăjiți. Și să nu mai meargă nici un preot necăsătorit. Așa ar încetă și invinuirea pe care atât de mult o exploatează unii și alții în America: „Ne trimit aici ca preot numai pe cel ce acasă nu-i mai trebuie nimănui“.

La sărbători mari, la Crăciun, Anul nou, Paști, mitropoliții noștri ar trebui să adreseze câte o pastorală și fraților înstrăinați din America. De 7 ani de când există biserică românești însă nu s'a cetit încă pastorală în bisericile românești, nici în cele gr.-ortodoxe, nici în cele gr.-catolice. Înzadar au cerut preoții să li se trimită și lor pastorală ca s'o poată ceti în biserică...

Și an de an vin doară mii și mii de co-roane pe cari emigranții români din America le adună pentru sprijinirea bisericilor de acasă.

În sfârșit ar trebui să se deie o deosebită atențiune și presei române din America, căci și Românii din America sunt fiii aceluiaș popor, membri aceluiaș partid ca Românii de-acasă. Jertfele ce s'ar aduce cu susținerea unei gazete bune în America ar fi bine răsplătite prin trezirea, la intensitate mai mare,

a conștiinței naționale și prin jertfele ma-teriale pe cari, cu siguranță, le-ar aduce cei din America pentru cauza națională de acasă.

*

Numai în așa chip, cred, se poate combate emigrarea; numai în așa chip, cred, se poate ajunge ca emigrația română să nu fie pentru poporul românesc din Ardeal o pierdere, ci un izvor de întărire națională și economică.

Ion Iosif Schiopul.

Cronici.

Actualități.

Mobilizarea armatei române. Monarchia Austro-ungară la răspântie. Procesul Sătmărenilor, cari își apără legea și limba.

La miezul nopții, din Dorohoiu și până la Turnu-Severin, s'au tras într'o dungă clopotele lăcașurilor sfinte și au răsunat goarnel' de alarmă, chemând la războiu pe fiii Țării.

Chemarea la luptă a fost întâmpinată cu chiote de bucurie, cari au cutremurat Carpații și au înfiorat întreg pământul locuit de Români. Un singur suflet și o singură inimă e astăzi întreaga ființă românească. Conștiința națională a dărâmat toate granițele. Flamura tricoloră e, în aceste clipe, simbolul pentru triumful căruia plecăm la luptă, făcându-ne semnul sfântel' crucl' și rostind un cucernic: Doamne ajută!

Întreaga oștire a Țării românești e gata de războiu. Bătrânul Vodă Carol, a cărui coroană e bătută din schia tunurilor luate la Plevna, a apăsat peana, când a iscălit hârtia de înarmare a Țării. Amintirile vitejiilor din tinerețe i-au mângâiat pletele cărunte și i-au picurat în suflet nădejdi de biruințe și mai mari. Geniul neamului românesc l-a îndemnat ca pe un urmaș vrednic al lui Ștefan cel mare:

*De-i sună din corn odată
Ai s'aduni oștirea toată;
De-i sună de douăori,
Îți vin codri 'n ajutor;
De-i sună a treioară
Toți dușmanii or să piară
Din hotară în hotară.*

Regele Carol a aruncat cărja bătrâneșelor, a încins sabia din tinerețe și a plecat cu toate odraslele crăeștii în tabără, ca să le învețe cum se câștigă biruințele și cum se dobândește vrednicia de a cărmui poporul românesc. Coroana de oțel e încă săracă și mai

trebuie împodobită cu atâtea diamante. Urmașii să fie numai vrednici de ele. Poporul românesc de pretutindenii le va ști cuceri, căci în vreme de primejdie e unul și nedespărțit. Cine va îndrăzni să-l despartă, va fi strivit de fulgerile și trăsnetele lui de mână.

Țară românească simte că armata ei e cu mult mai mare, că atunci când va sună ceasul, puterea năpraznică a întreg neamului românesc va lovi, ca un singur braț, asupra dușmanilor.

Într'un singur gând ne închinăm flămurilor tricolore și ne rugăm pentru izbânda lor!

Deasupra cerului monarchiei habsburgice se adună norii de grea compănă. În întreaga Europă oamenii serioși încep să se gândească îngrijați la soartea ei din viitor. Unii spun pe față că și pe Austro-Ungaria o așteaptă soartea Turciei. Un distins politician austriac, Leopold v. Chlumsky, într'un recent număr din revista „Österreichische Rundschau" (15 Iunie 1913) spune că în străinătate se discută des problema austro-ungară, ca o continuare a celei turcești și se constată că, monarchia noastră din ofensivă trebuie să treacă în defensivă, căutând să-și mențină Status quo teritorial de astăzi. Un politician din Germania într'o broșură apărută de curând, intitulată: „Vor dem Abschluss der Balkankrise. Politische Bilanz Österreich-Ungarns", arată că politica monarchiei, în criza balcanică, a dat faliment din cauza slăbiciunii ei interne. De încheiere, aliatei imperiului german îi dă un sfat, variind o vestită enunțaiune a lui Gorciacoff: L'Autriche-Hongrie ne boude pas, elle se recueille!

Situația în care a ajuns Austria, după politicianul amintit, e a se atribui Ungariei, care în cele mai grele clipe a lucrat împotriva monarchiei. Din cauza crizelor provocate de partidele politice din Ungaria, în special de cel kossuthist, monarchia nu și-a putut pune în acțiune planurile politice urmărite în Balcani. Chiar și armata a fost slăbită din cauza lipsei de bugete votate la vreme de parlamentul ungar. Un deputat din

opozitia 48-istă nu s'a sfîit să strige, în 1906, într'o ședință a parlamentului: „Noi am făcut din armata austro-ungară o armată de operetă”. Deputații noștri în cursul acestor crize maghiare și-au ridicat mereu cuvîntul, apărînd interesele monarhiei și prestigiul armatei comune. Cetitorii noștri își aduc aminte de memorabilul discurs al deputatului Dr. Maniu, rostit, între insultele parlamentului din Budapesta, pentru unitatea armatei habsburgice.

Tot deputații kossuthiști au fost aceia, cari au luat parte la o serbare a panslaviștilor din Belgrad, încheind o înfrățire de arme cu Sârbii, dușmanii monarhiei.

Cu ocazia serbării jubilară a sancțiunii pragmatice, singura legătură organică a monarhiei, tot dintre Unguri s'a ridicat un glas, care a numit aceste serbări un scandal.

Influența nefastă a elementului unguresc intransigent în afacerile monarhiei se resimte în toate. El a avut desigur un rol și în atitudinea monarhiei față de România, care a fost cea mai leală aliată a ei până la încheierea nefericitului protocol din Petersburg.

Elementul românesc din monarhie a fost cel mai credincios aderent al tronului habsburgic. Când acesta a fost primejduit și-a vărsat sîngele pentru apărarea lui. Cum ne-a răsplătit împăratul din Viena, o știm: ne-a aruncat pradă unei idei utopice de imperialism maghiar, care a săpat adînc inșiși temelile monarhiei. Noi am îndurat nedreptățile, fiindcă am fost învățați cu ele. Ne-a durut amar, când am simțit că Viena ne-a umilit și când am văzut pe cel mai viteaz fiu al poporului nostru tulburat și doinind din fuier jalea orfanilor din Munții-Apuseni, dar am răbdat nedreptatea.

Nedreptatea, însă, întotdeauna se nepreșește compit. Cine nu recunoaște acum, că cei mai mari dușmani ai monarhiei au fost și sunt kossuthiștii, adevărații hereroștrai ai acestei împărății odinioară atât de puternice? Inșiși Tizza a trebuit să întrebuițeze puterea brută ca să curețe atmosfera parlamentului de aceste termite, ce lucrează la dărîmarea imperiului. Puterea termitelor e, însă, cu mult mai mare. Aproape întreg poporul maghiar e cu ele, așa, că izbînda va fi probabil tot a lor. Acestor elemente destructive ne-a aruncat pradă Austria. Și după toate semnele tot din pricina lor (să nu uităm că un Ugron e ministru în Balcani) monarhia habsburgică a jertfit prietenia sinceră a României pentru cea problematică a Bulgariei.

E firesc că acest joc nedemn al diplomației austriace a produs un adînc resentiment și în noi. Ne-am convins încă odată și poate pentru ultima oară că împărăția habsburgică își bate joc de noi și își palmuiește propriile ei interese.

Să nu se mire deci curtea din Viena, dacă poporul românesc, în viitor, va căuta să-și realizeze idealurile mai răspicat, întemeiat pe propriile lui puteri, și dacă va vedea pe România dînd mîna cu dușmanii monarhiei.

Suntem curioși, dacă în vremuri de primejdie dinastia va fi salvată de scumpii ei kossuthiști de pe pustele Ungariei, așa cum am salvat-o noi la 48.

*

Ca o completare a celor spuse mai sus amintim că Românii din Sătmar, fiindcă țin la legea și la limba lor din strămoși, stau pe banca acuzaților, ca niște criminali. Românii sunt țărîți în închisoare, fiindcă nu vreau s'asculte evanghelia lui Hristos în ungurește și nu vreau să se închine lui Dumnezeu decît în limba mamei lor. Orice judecată s'ar aduce, Sătmarenii tot mai nădăjduesc în dreptate:

Dumnezeu ni-e 'ntr'ajutor!
Dacă și El e de-ai lor,
Nu-l mai vrem ocrotitor;
Ne 'nfrățim cu iadul.

Zic ei. Dar Dumnezeu nu-l de-al lor!

Ion Brad.

Însemnări.

Numărul viitor va apărea la 1 August v.

§

Goga scriitor dramatic. Știam de câțiva ani că d-l Goga lucrează la o dramă. Cunoșteam în amănunte și subiectul, pe care-l tratase într-o năvelă. Ne-a cetit actul I în întregime și fragmente din celelalte acte, dar n'am voit să divulgăm gândul poetului și nici n'am voit să spunem aprecieri asupra piesei înainte de a o vedea pe scenă. Correspondentul ziarului „Românul” și colaboratorul nostru, d-l Adrian Corbul, a fost însă de altă părere și a publicat niște impresii despre noua piesă a d-lui Goga, intitulată „Domnul notar”. Drama d-lui Goga e luată din viața ardeleană și tratează conflictul dintre pătră țărănească și cea cărturărească. Eroul e un notar de sat, semidoct și reneșat, care reprezintă ideea de stat maghiar în sat. Acțiunea se învîrte în jurul unei alegeri de deputat. D-l Goga lucrează și la o piesă într'un act „Sonata lunii”, al cărei subiect e luat tot din sbuciumările dela noi, dar din regiunile mai superioare ale sufletului. — Ambele piese vor însemna un eveniment în lumea literară.

§

Organizația armatei române. Elementele armatei române sunt: 1) Armata activă; 2) rezerva armatei active; 3) miliția. Soldatul este ținut șapte ani în activitate, zece ani în rezervă și patru în miliții.

Unitățile permanente ale armatei sunt: 40 regimente de infanterie; 9 batalioane de vîntători; 10 regimente de roșiori și 1 de escortă; 10 regimente de călărași; 20 regimente de artilerie de câmp; 2 regimente de artilerie de cetate; 7 batalioane de trupe speciale.

Toate aceste corpuri de trupă sunt grupate în 5 corpuri de armată cu câte 2 divizii.

În timp de războiu, pe lângă cei 280.000 de infanteriști activi — 7 contingente — România mai are oameni instruiți suficient pentru o armată formidabilă. Numai cele 10 contingente de rezervă, socotite cu câte 40.000 de oameni, ar da 400.000 de infanteriști de rezervă. În total, prin urmare, o armată de 700.000 oameni.

Armele României: tunuri sistem Krupp și Creusot; pușca Mannlicher M/93 calibru 65, cu 160 de patroane în cartușieră.

Vocea sângelui. Prin decretul regal dela 20 Iunie (3 Iulie) 1913 armata României a fost mobilizată. Motivul mobilizării este apărarea intereselor României, amenințate prin noul conflict din Balcani.

Ziarele din România (puținele ziare care pătrund, aproape ne ascuns la noi) ne aduc vestea — confirmată și de presa străină, — că decretul de mobilizare a stârnit în țara întreagă cea mai mare însuflețire. Mii și mii de bărbați distinși ai României se prezintă ca voluntari. Între cei dintâii cari s'au prezentat au fost domnii Ionel Brătianu, fost ministru-președinte, Vintilă Brătianu, director al Băncii Naționale, V. G. Morțun, Nicolae Filipescu, foști miniștri, Nicolae Iorga, G. Duca și mulți alții.

Românii macedoneni și ardeleni se prezintă cu miile. Despre acești voluntari un ziar din București scrie:

„Numeroși Români de peste Carpați se înscriu ca voluntari în armata țării. Este o adevărată mișcare printre frații noștri de peste munți să alerge sub steagurile României.

Este tot așa de însuflețită și printre frații macedoneni mișcarea pentru înscrierea ca voluntari în rândurile armatei.

Vocea sângelui vorbește și întreg neamul românesc se ridică să apere mândria și gloria strămoșească, scumpe tuturor Românilor”.

Despre „vocea sângelui”, ministrul Italiei la Sofia a făcut următoarele declarații:

„România este un factor important în Balcani, care a dovedit, că e un element de ordine și civilizațiune. De un asemenea element folositor menținerii păcii generale, Europa are nevoie și de aceea nu va întreprinde nimic contra ei, oricari vor fi presiunile ce se vor face de cei interesați. De părerea noastră e și una dintre puterile triplei alianțe, care, orice s'ar întâmplă, nu va permite distrugerea României, căreia, vă o pot afirmă, i se rezervă un viitor frumos. Trebuie să se știe odată pentru totdeauna că multe combinațiuni diplomatice cad în fața intereselor de rasă și dreptate. Puterea sângelui a distrus până în prezent multe combinațiuni diplomatice și o va distruge, cu siguranță, și pe cea contra României, dacă ea s'ar încercă cu adevărat.”

Pentru armata română. După cum suntem informați, în momentul când armata română va intra în acțiune, toți arhierii noștri vor da un circular către preoți ca să slujască o liturghie, rugându-se pentru izbândă armelor române. Va fi un înalt semn de conștiință națională ce-l vor dovedi capii bisericii noastre. La slujbe vor asista toți credincioșii, îmbrăcați în haine de sărbătoare. Preoții, după liturghie vor talmăci poporului războiul fraților noștri din Regat.

Între tinerime se discută cu însuflețire ideea de a se înscrie voluntari și să plece pe câmpul de război, formând o legiune ardeleană.

Vremuri grele. Comitetul nostru național, în aceste vremuri grele, va fi întrunit în permanență. Se va îngriji să facă pregătiri pentru toate eventualitățile și să normeze ținuta presei noastre naționale, după cum vor cere marile interese ale neamului românesc. E vorba să se institue și un birou central, care să fie în strânsă legătură cu șefii politicii din diferite centre, pentru a stabili cea mai desăvârșită unitate în toate acțiunile. Neamul românesc din Ungaria are deplină încredere în șefii lui politici și, în orice împrejurări, va fi gata să execute ordinele lor.

„**Cosânzeana**”. N'am vorbit intenționat până acum despre revista din Orăștie, ca să nu se creadă că o privim cu ochi rău, ca pe o rivală, deși ca cronicari ai mișcării literare am fi avut adeseori prilej să ne ocupăm de dânsa. Acum după ce s'a convins singură că a apucat pe un drum greșit, când s'a incurcat cu literatura, putem să spunem fără teama de a jigni pe nimeni, că apariția ei abia de aici încolo are un rost și un rol în viața noastră culturală. Dela 1 Iulie s'a prefăcut într'o revistă ilustrată, într'o fel de ilustrație a Ardealului, care caută să țină pe cititori în curent cu toate evenimentele importante din lume și de acasă, publicând chipuri și scurte articole informative. Partea literară e redusă la o singură rubrică „Pagini literare”, numai poeziile au privilegiul de a se răsfață aproape pe fiecare pagină. Acest privilegiu se pare că emanază dela tânărul redactor al „Cosânzenei”, care în orele libere e și poet. Revista din Orăștie în noua ei înfățișare umple un gol și are o menire fără îndoială importantă. Încușința redacției o poate face tot mai bună și tot mai interesantă. Îi dorim izbândă din toată inima.

O notă discordantă. Așa se numesc observațiile d-lui Dr. I. B. despre activitatea „Societății pentru fond de leatră română”, apărute în Nr. 10 a. c. al revistei noastre. În răspunsul ce se publică în „Gazeta Transilvaniei” ni se spune că trebuia să mai așteptăm câteva luni cu critica. D-l Dr. I. B. ne-a trimis un articol de câteva pagini, în care arată mai amănunțit lipsurile din activitatea societății teatrale. L-am rugat să împlinescă dorința prietenului nostru Horia P. Petrescu, nelnvățat cu critica, și să mai aștepte câteva luni. Ne-a răspuns că se învoește s'aștepte și un an, deoarece e sigur că observațiile dânsului vor fi tot așa de actuale și atunci. Nu e nici timpul potrivit acum să intrăm în polemici.

Ținem să mai spunem, însă, că redactorul nostru nu se identifică cu părerile colaboratorului Dr. I. B., deoarece d-sa are păreri și mai radicale în ce privește reorganizarea societății teatrale. În treacăt le-a amintit în Nr. 31 din 1912. Dar despre toate aceste altădată, când va fi mai senin și „Gazeta” mai puțin bănuelnică.

Spicuirii... Dintr'o serie de articole despre „Lucruri românești”, publicată în unul dintre ziarele noastre cotidiene:

„Trebuie să constatăm că între Români s'a înrădăcinat multiplu (!) convingerea că între recunoașterea

prîncipiară a dreptatei (!) punctului de vedere românesc și între acordarea de fapt a unei promovări energice a dorințelor și străduințelor românești n'a fost întotdeauna o congruență...

Și scopul acestui articol — spune autorul — este: a contribui, după putință, ca aceasta congruență să se facă.

Adecă: noi Românii ne-am convins că deși dreptatea punctului de vedere românesc a fost recunoscut în principiu (din partea cui a fost recunoscut? Din partea noastră sau a altora?), de fapt nu s'a acordat o energică promovare a dorințelor și străduințelor noastre (din partea cui nu s'a acordat „promovarea” aceasta? Din partea noastră sau a altora?)...

Aceasta e teza — fără înțeles. Iar scopul seriei de articole — sunt 6! — este să deie tezei înțeles.

Autorul se întreabă ce să facă poporul român (adecă statul român!) azi și în viitor: 1) Să ție cu tripla alianță? 2) Să treacă la tripla antantă? 3) Să se alăture la alianța balcanică? sau 4) Să stea „cu arma la picior”? Și autorul, după o vorbărie lungă, ajunge să ne deie un răspuns scurt, dar categoric: da!... adecă să ținem cu cineva...

Cu politica externă suntem acum lămuriiți.

Să vedem acum politica națională...

Autorul scrie: „Acum fiecare Român inteligent (!) știe clar care este și poate să fie idealul național al Românismului”...

Ce „știu” Românii noștri „inteligenti” în mod „clar” privitor la idealul nostru național? Ne-o spune autorul:

Unii cer o Macedonie independentă; alții sunt de părere că ar fi mai cu scop un stat albano-român; unii doresc ca Rusia să retrocedeze Basarabia; alții doresc ca Românii din monarhia habsburgică să li se deie o autonomie națională; unii doresc unirea tuturor teritoriilor vecine locuite de Români și alăturarea strânsă la monarhia habsburgică; alții voesc să se alieze cu Rusia ca să câștige prin luptă Ardealul; și iarăș alții voesc ca România să se alieze cu statele din Balcani...

Aceste le știu toți Românii „inteligenti” în mod „clar”: noi nu putem să avem decât un singur ideal adecă: 1) sau să ne aliăm cu Rușii ca să cucerim Ardealul; sau 2) să ne aliăm cu Austria și să cucerim România; sau 3) să ne aliăm cu Statele din Balcani și să cucerim și Austria și Rusia sau... așa mai departe.

Suntem așadar pe deplin în „clar” și cu „idealul” național... Trebuie să fim însă în „clar” (dacă vrem să fim Români „inteligenti”!) și cu alte lucruri. Autorul ne spune doară:

„Motivul cari au îndemnat guvernul României și pe regele Carol să condiționeze soarta țării lor de politica triplei alianțe și în deosebi de cea a statelor germane, sunt în de-ajuns cunoscute”.

Firește, dacă n'am fi Români „inteligenti”, am izbucni plini de indignare: Nici guvernul României, nici Regele Carol n'au condiționat soarta țării lor de politica triplei-alianțe! S'au alăturat la tripla-alianță,

fiindcă așa credeau să apere mai bine interesele țării lor...

Noi suntem însă Români „inteligenti” și... trecem înainte!

„Românii din Ungaria au încercat în repetite rânduri să scoată la iveală (!) politica sinucigașă ce se urmează împotriva Românilor... din partea Ungurilor”.

Motivele pentru cari Românii au încercat să scoată la iveală că Ungurii vreau să ne „sinucidă” sunt comunitatea de interese a Românilor și Maghiarilor. Toate au fost însă înzadar. Ungurii umbli și acum să ne „sinucidă”.

Dupăce acum suntem în „clar” și cu politica externă, și cu idealul nostru național, și cu multe alte lucruri, să trecem la războiul din Balcani și să vedem ce proorocește autorul:

„Ceea ce privește sorjile izbândei este, de sine înțeles, imposibil a prezice ceva pozitiv, totuș credem că vom putea da expresiune credinței noastre personale, că armata bulgară, având în vedere sistemul de bătaie care atacă cu vehemență (sistemul atacă!) și nu cruță nici o jertfă spre a ajunge fructele (!) războiului, va dobori pe contrarii săi... În caz de nu va interveni vreun incident... Spre pildă: să-i bată contrarii pe Bulgari... cum pare că începe să se întâmple.

Și România?

„Pe baza dorințelor exprimate în un articol anterior credem că România va ști să direcționeze amestecul său în războiu mănătat numai de interesele ei”.

Și forța armată a României?

„Ceea ce privește forța militară de atac a României suntem de părere că ea să fie la timpul ales îndreptată cu dispozițiuni în toate direcțiunile și cu totala eliminare a sistemului de cruțare... ca armata de operație să fie imediat în evoluții în jur de punctul principal de atac”...

Cel care nici acum nu este în „clar” cu situația politică din Europa și jur, — nu este Român „inteligent”.

P. S. A apărut, după o săptămână, și al 7-lea articol. Eră și de dorit, ca să se știe ce vrea România când mobilizează o armată de 500.000. Ne-o spune autorul în cele următoare:

„Cu cât e mai mare coeficientul de siguranță cu atât e mai bine, sistemul de cruțare n'ar fi nici cum la loc. A 12-a parte din armata mobilizată ajunge pentru ocuparea cadriaterului, tot atât va rămânea în țara proprie (?), incolo întregul rest de cel puțin 400.000 de ostași perfecționează (!) marșul strategic în partea de cătră apus a țării, trecând Dunărea la Nicopole, Corabia, Răhova, Lom-Palanca, Vidin și Gruia și îndeplinind astfel avansarea (!) cătră actualul (?) punct de operațiune, „Sofia”, în așa fel ca greul (!) armatei să ajungă pe calea cea mai scurtă în hotarul nordic al capitalei”...

Acum știm tot ce se poate ști.

Biblioteca scriitorilor dela noi

apare sub auspiciile

„Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“

sub îngrijirea d-lui Oct. C. Tăslăuanu.

A apărut al
doilea volum:

Schițe și povestiri

de

Ion Agârbiceanu.

Volumul cuprinde 17 schițe și povestiri ale talentatului scriitor din Ardeal, care zugrăvește în colori sugestive vieța dela țară. Povestirile cuprinse în acest volum sunt selecționate din întreaga operă a lui Agârbiceanu, așa că ele dau o icoană a talentului viguros cu care e înzestrat scriitorul nostru.

Prețul unui volum: 2 Cor. (2 lei 50 bani).

Primul volum:

Amintiri

schিțe și novele

de

Alexandru Ciura

În care se zugrăvesc crâmpoie din vieța de student, sbuciumări din lupta sufletelor desrădăcinate, cari s'au rupt de lângă vatra țărănească și s'au făcut cărturari, apoi scene din traiul patriarhal al băieșilor și moșilor din Munții-Apuseni și amintiri din plăpânda lui copilărie. E cel mai bun volum a talentatului scriitor Al. Ciura. Volumul e precedat de o recenziune critică scrisă de d-l Oct. C. Tăslăuanu și de portretul lui Ciura.

Prețul unui volum: Cor. 1.60.

Se găsesc de vânzare la toate librăriile.

☛ Din casa nici unui cărturar român dela noi să nu lipsească această Bibliotecă. ☚

Când veniți la Sibiu, cercetați
primul depozit românesc

de

piane, pianine și armoniuri

asortat cu instrumente din cele
mai bune fabrici, în nuc mat sau
poleit, negru, mahagon, palisandru
veritabil, construcție modernă, cu
preț mai ieftin ca ori unde.

≡ Transportul și pachetarea gratuite. ≡

Școalele, reușirile de cântări și alte
instituții culturale primesc favor special.

Armoniuri de școală bune și solid
lucrate

10 ani garanță. ≡ Plătire în rate.

TIMOTEL POPOVICI

profesor de muzică.

Sibiu (Nagyszeben), Str. Cisnădiei Nr. 7.

Ca administrația „Luceafărul“

se găses: de vânzare următoarele

TABLOURI

Lionardo da Vinci	Cina cea de taină
"	Frumoasă Florentină
"	Monna Lisa
Raffael	Nunta Mariei cu Iosif
"	Madona Sixtină
"	Frumoasă grădinăreasă
A. Dürer	Isus pe cruce
Jan Van Eyck	Altar.

Prețul fiecărei exemplar 20 bani
plus porto 10 bani.

Cei ce comandă toate tablourile
le primesc franco cu 1.60 bani.

Administrația

„LUCEAFĂRUL“
SIBIU (Nagyszeben).

Capital social Coroane 1,200.000.

Giro-Conto la „ALBINA“.

Postsparkassa ung. 29.349.

„Banca generală de asigurare“

societate pe acții în Sibiu — Nagyszeben

este prima bancă de asigurare românească, înființată de institutele financiare (băncile) române
din Transilvania și Ungaria.

Prezidentul direcțiunii: **Parteniu Cosma,**

directori executiv ai „Albinei” și prezidentul „Solidarității”.

„Banca generală de asigurare” face tot felul de asigurări, special asigurări
contra focului și asigurări asupra vieții în
cele mai favorabile combinațiuni.

Asigurările se pot face prin oricare bancă românească, precum și la agenții și bărbații
de încredere ai societății — Prospecte, tarife și informațiuni se dau gratis și imediat.

Persoanele cunoscute ca acvizitori buni și cu legături

pot fi primite oricând în serviciul societății.

„Banca generală de asigurare” dă informațiuni gratuite în orice afaceri de asigurare fără
deosebire că aceste afaceri sunt făcute la ea sau la altă societate de asigurare.

Cei interesați să se adreseze **Centrala Băncii generale de asigurare Sibiu — Nagyszeben.**

cu încredere la:

— Efficliu „Albinei” —

ori la agențiile ei principale din Brașov (fil. „Albina”) și Arad (Józseffóherczeg-ut 1/a).

Telefon Nr. 188.

Telefon Nr. 188.